

Bevissäkring enligt skatteförfarandelagen och intrångsundersökningar m.m.

Förord

I rubricerade del av handboken om specialverkställighet lämnas en redogörelse för de regler som gäller för olika former av bevissäkring med tonvikt på hur verkställigheten går till. Tyngdpunkten ligger på bevissäkring enligt skatteförfarandelagen och intrångsundersökningar, men även vissa andra former av bevissäkring behandlas. Vidare innehåller handboken två kapitel om säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken. Det gäller intrångsföremål samt angrepp på företagshemligheter.

Kapitlet om handräckning på begäran av konkursförvaltare, som publicerats separat på www.kronofogden.se, har däremot placerats i del 1 av S-handboken. Anledningen är att sådan handräckning, förutom räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör boet, ofta avser egendom som inte frivilligt överlämnas till konkursförvaltaren.

S-handboken vänder sig i första hand till medarbetarna inom specialverkställigheten. Avsikten är också att handboken ska kunna användas på verkställighetsteamerna när behov av detta uppstår och av andra intressenter, som vill veta mera om verkställigheten hos Kronofogdemyndigheten.

Sedan den senaste utgåvan av de kapitel som ingår i del 2 av S-handboken publicerades på intranätet den 27 januari 2014 har, förutom vissa förtydliganden och justeringar av redaktionell natur, främst följande ändringar och tillägg gjorts.

- **Kap. 2, Bevissäkring enligt skatteförfarandelagen.** Kapitlet har uppdaterats med anledning av att Skatteverkets rättsliga vägledning har publicerats.

I detta kapitel hänvisas, förutom till bestämmelserna i skatteförfarandelagen och skatteförfarandeförordningen, till motsvarande bestämmelser i tvångsåtgärdslagen och andra lagar som ersatts av skatteförfarandelagen. Anledningen är att det i förarbetena på flera ställen hänvisas till äldre förarbeten och att tvångsåtgärdslagen fortfarande ska tillämpas i vissa fall.

- **Kap. 3, Oannonserade kontrollbesök i vissa branscher.** Skyldigheten att föra personalliggare, som idag finns inom restaurang-, frisör- och tvätteribranscherna, kommer med början den 1 januari 2016 att gälla också för byggbranschen. Skatteverket får möjlighet att göra oannonserade kontrollbesök på byggarbetsplatser för att kontrollera att skyldigheten att föra personalliggare fullgörs, se prop. 2014/15:6.

- **Kap. 8, Källförteckningen.** Samtliga avsnitt har uppdaterats. - Syftet med att vissa förarbeten och rättsfall m.m. som inte kommenteras i handboken har tagits med i källförteckningen är att medarbetarna på ett enkelt sätt ska kunna hitta information när behov av fördjupning i en viss fråga uppstår.

Arbetet med att ta fram denna del av S-handboken har utförts av kronofogdarna Clarence Eliasson, Stockholm och Sune Persson, Sundsvall, kronokommissarie Lennart Nilsson och kronoinspektör Elisabeth Lustig, Malmö samt Ann-Marie Ahlqvist, huvudkontoret. Medarbetare inom Kronofogdemyndigheten har dessutom lämnat värdefulla synpunkter under arbetet.

Stort tack också till flera tidigare medarbetare inom specialverkställigheten som har bidragit med värdefulla uppslag, utredning av vissa frågor och i några fall skrivningar.

Sven Kihlgren
 Verksamhetschef

Ann-Marie Ahlqvist
 Verksjurist

Innehållsförteckning

1	ALLMÄNT OM OLIKA FORMER AV BEVISSÄKRING M.M.....	9
1.1	S-teamens arbetsuppgifter.....	10
1.1.1	Syftet med bevissäkring.....	10
1.2	Vid verkställigheten tillämpliga bestämmelser.....	11
1.2.1	I skatteförfarandelagen.....	12
1.2.2	I de immaterialrättsliga lagarna.....	13
1.2.3	7 kap. 14 § konkurslagen.....	13
1.2.4	I konkurrenslagen.....	14
1.3	Vad som särskilt kännetecknar olika former av bevissäkring.....	15
1.3.1	Intrågsundersökningar.....	15
1.3.2	Bevissäkring enligt skatteförfarandelagen.....	16
1.3.3	Handräckning som avser räkenskapsmaterial m.m. på begäran av konkursförvaltare.....	18
1.3.4	Handräckning enligt konkurrenslagstiftningen.....	19
1.4	Att tänka på när bevisning ska efterforskas i en bostad.....	20
1.4.1	Verkställbarhetsprövningen.....	20
1.4.2	Förrättningen.....	21
1.5	Förarbeten och litteratur m.m.....	22

2	BEVISSÄKRING ENLIGT SKATTEFÖRFARANDELAGEN	22
2.1	Bakgrund	22
2.1.1	Tvångsätgårdslagen	23
2.1.2	Bestämmelserna i tvångsätgårdslagen flyttas till skatteförfarandelagen	24
2.2	Syftet med bevissäkring	25
2.3	Närmare om skatteförfarandelagen	25
2.3.1	Övergångsbestämmelserna	26
2.4	Materiella ändringar	26
2.4.1	Delgivning av domstolens beslut	27
2.4.2	Överlämnandet av handlingar till förvaltningsrätten när undantag begärs	27
2.4.3	Försegling av lokal, förvaringsplats eller annat utrymme	28
2.4.4	En särskild tidsfrist när ett interimistiskt beslut meddelats	28
2.4.5	Tullverkets befogenheter	28
2.5	Grundläggande begrepp i skatteförfarandelagen	29
2.5.1	Granskningsledare	29
2.5.2	Handling	30
2.5.3	Verksamhetslokal	30
2.5.4	Proportionalitetsprincipen	31
2.5.5	Revision	31
2.5.6	Bevissäkring	32
2.5.7	Risk för sabotage	33
2.6	Förutsättningarna för beslut om bevissäkring	33
2.6.1	Hos en revisionsbyrå eller annan uppdragstagare	34
2.6.2	I bostaden	34
2.7	Domstolsförfarandet m.m.	35
2.7.1	Beslut av förvaltningsrätten	36
2.7.2	Beslut av granskningsledaren	37
2.7.3	Interimistiska beslut i avvaktan på förvaltningsrättens prövning	38
2.8	Undantag från kontrollen på grund av beslagsförbudet m.m.	38
2.9	Förberedelser av verkställigheten hos Kronofogdemyndigheten	40
2.10	Bestämmelserna om verkställighet av bevissäkring	42
2.10.1	Granskningsledarens möjlighet att själv verkställa bevissäkring i verksamhetslokaler	42
2.10.2	Begäran om verkställighet hos Kronofogdemyndigheten	43
2.11	Genomförandet av Kronofogdemyndighetens förrättning	44
2.11.1	Genomgång av beslutet om bevissäkring	45
2.11.2	Beslutsunderrättelse	46
2.11.3	Om det inte går att nå den som bevissäkringen gäller	47
2.11.4	Information när förrättningen påbörjas	48
2.11.5	Att tänka på vid villkorade beslut	48
2.11.6	Skälig tid att inställa sig	49
2.11.7	Rätten att tillkalla ombud eller biträde	50

2.11.8	Delgivning av domstolens beslut	50
2.11.9	Befogenheter och begränsningar vid verkställigheten	51
2.11.10	Olika metoder varigenom elektroniska handlingar kan omhändertas	51
2.11.11	Användning av den granskades tekniska hjälpmedel	52
2.11.12	Förutsättningarna för omhändertagande av tekniska hjälpmedel	52
2.11.13	Begäran om undantag	54
2.11.14	Invändning om att en handling inte omfattas av beslutet om bevissäkring	54
2.11.15	Om förrättningen inte kan slutföras under en arbetsdag	55
2.11.16	Verkställighetsbevis	55
2.11.17	Överklagande	56
2.12	Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten	57
2.13	Vissa särskilda frågor	57
2.13.1	Räkenskapsmaterial som tillhör ett annat företag	57
2.13.2	Tillgångar påträffas	58
2.13.3	Bevissäkring i anslutning till en husrannsakan	58
2.14	Sekretess	58
2.14.1	Till skydd för Skatteverkets utredning	59
2.14.2	Till skydd för enskild	59
2.15	Förarbeten, rättsfall, JO-beslut och litteratur	59
3	OANNONSERADE KONTROLLBESÖK I VISSA BRANSCHER	59
3.1	Inledning	60
3.1.1	Bestämmelserna i branschkontrollagarna flyttas till skatteförfarandelagen	60
3.1.2	Särskilda regler om personalliggare i byggbranschen införs	61
3.2	Tillsyn över kassaregister och olika typer av kontrollbesök	62
3.2.1	Kassaregisterkontroller	63
3.2.2	Den särskilda kontrollen av torg- och marknadshandel	64
3.2.3	Personalliggarkontroller inom restaurang-, frisör- och tvätteribranscher	65
3.2.4	Närmare om bestämmelserna för byggbranschen	66
3.3	Fördjupad kontroll	69
3.4	Förarbeten och litteratur	70
4	INTRÅNGSUNDERSÖKNINGAR	70
4.1	Bakgrund	71
4.2	Olika former av skydd för immateriella rättigheter	71
4.2.1	Intrångsundersökningar	72
4.2.2	Edition	73
4.2.3	Informationsföreläggande	73
4.2.4	Vitesförbud	74
4.2.5	Förstörande m.m. av intrångsföremål	75
4.2.6	Säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken	75

4.2.7	Skadestånd	75
4.2.8	Straffrättsliga sanktioner	76
4.2.9	Tullverkets befogenheter.....	77
4.3	Syftet med en intrångsundersökning.....	78
4.4	Domstolsförfarandet.....	78
4.4.1	Beviskravet.....	78
4.4.2	Proportionalitetsbedömningen	79
4.4.3	Rätt att ta upp fråga om intrångsundersökning	79
4.4.4	Sökandens yrkande	80
4.4.5	Kravet på att säkerhet ställs	80
4.4.6	Förutsättningarna för ett interimistiskt beslut	81
4.5	Innehållet i domstolens beslut.....	81
4.5.1	Ändamålet med undersökningen.....	82
4.5.2	Föremål och handlingar som får eftersökas	82
4.5.3	Handlingar som aldrig får eftersökas	83
4.5.4	Utrymmen där undersökningen får genomföras	83
4.5.5	Villkor som ska tillämpas vid verkställigheten.....	84
4.5.6	Expedieringen av interimistiska beslut	84
4.6	Omprövning och överklagande av domstolens beslut	85
4.7	I utsökningsbalken tillämpliga bestämmelser	85
4.8	Förberedelser av verkställigheten	86
4.8.1	Sökandens kontakter med Kronofogdemyndigheten	88
4.8.2	Anlitandet av sakkunniga.....	89
4.8.3	Kostnaderna för förfarandet hos Kronofogdemyndigheten	89
4.9	Ansökan om verkställighet.....	90
4.9.1	Genomgång av domstolens beslut m.m.	90
4.10	Genomförandet av intrångsundersökningen	91
4.10.1	Information när förrättningen påbörjas	92
4.10.2	Sökandens eventuella närvaro.....	93
4.10.3	Rätten att tillkalla ett juridiskt biträde.....	94
4.10.4	Kronofogdemyndighetens befogenheter	94
4.10.5	Skyldigheten att iaktta beslagsförbudet	95
4.10.6	Bedömningen av vad beslutet om en intrångsundersökning omfattar	96
4.10.7	Tillvägagångssättet när elektroniska handlingar kopieras	96
4.10.8	Förrättningen kan inte slutföras utan avbrott	96
4.11	Överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut	97
4.12	Efterarbetet.....	98
4.12.1	Att tänka på när omprövning eller överprövning begärs	98
4.13	Kronofogdemyndighetens protokoll m.m.	99
4.13.1	Tillhandahållande av bevisningen.....	101
4.13.2	Underrättelse till tingsrätten.....	101
4.14	Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten	101
4.14.1	Talan har väckts i rätt tid.....	102

4.14.2	Skyddsåtgärdens återgång på grund av att talan inte har väckts.....	102
4.14.3	Beslutet om intrångsundersökning har upphävts	103
4.15	Vissa särskilda frågor.....	103
4.15.1	Säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken	103
4.15.2	Kvarstad	104
4.16	Sekreteress.....	104
4.16.1	Till skydd för enskild	104
4.16.2	Domstolen har förordnat om sekretess.....	105
4.16.3	Tystnadsplikt för experterna	106
4.17	Förarbeten, rättsfall, JO- och JK-beslut och litteratur.....	106
5	SÄKERHETSÅTGÄRDER SOM GÄLLER	
	INTRÅNGSFÖREMÅL	106
5.1	Bestämmelserna om förstörande och andra åtgärder	106
5.2	Förutsättningarna för säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken.....	107
5.2.1	Närmare om kravet på proportionalitet.....	108
5.3	Syftet med säkerhetsåtgärder	108
5.4	Domstolsförfarandet.....	108
5.4.1	Interimistiska beslut	109
5.4.2	Omprövning och överklagande.....	109
5.4.3	Beslut om säkerhetsåtgärder när den immaterialrättsliga tvisten avgörs	110
5.5	Förberedelser av verkställigheten	110
5.6	Verkställigheten av säkerhetsåtgärder	110
5.6.1	Underrättelse i undantagsfall	111
5.6.2	Omhändertagande av intrångsföremål	111
5.6.3	Förrättningskostnaderna.....	111
5.7	När tvisten mellan parterna har avgjorts slutligt.....	112
5.7.1	De bestämmelser som Kronofogdemyndigheten ska tillämpa.....	112
5.7.2	Genomförandet av den efterföljande verkställigheten	113
5.7.3	Uttagande av förrättningskostnaderna	114
5.7.4	Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten	114
5.8	Vissa särskilda frågor.....	115
5.9	Sekreteress.....	115
5.9.1	Förarbeten och litteratur.....	115
6	PLATSUNDERSÖKNINGAR ENLIGT	
	KONKURRENSLAGSTIFTNINGEN	116
6.1	Bakgrund.....	116
6.1.1	2008 års konkurrenslag	117
6.2	Syftet med en platsundersökning	117
6.3	Förutsättningarna för ett beslut om undersökning	118
6.3.1	Hos det företag som utredningen gäller	118
6.3.2	Hos annat företag	119
6.3.3	I privata utrymmen.....	119

6.3.4	På begäran av konkurrensmyndigheten i annan medlemsstat.....	119
6.3.5	Rättslig hjälp åt en annan stat	120
6.3.6	När kommissionen beslutar om inspektion.....	120
6.4	Förberedelser hos Kronofogdemyndigheten.....	121
6.4.1	När kommissionen ska genomföra en inspektion	121
6.5	Domstolsförfarandet.....	122
6.5.1	Expedieringen av beslut om platsundersökning.....	122
6.5.2	Innehållet i domstolens beslut.....	123
6.6	Genomförandet av platsundersökningen.....	123
6.6.1	Konkurrensverkets befogenheter	124
6.6.2	Företagets skyldighet att medverka vid undersökningen.....	125
6.6.3	Rätten att tillkalla ett juridiskt biträde.....	125
6.6.4	Spegling och kopiering av affärshandlingar m.m.	126
6.6.5	Handlingar som inte får granskas.....	127
6.6.6	Proportionalitetsprincipen.....	127
6.7	Handräckning hos Kronofogdemyndigheten	128
6.7.1	Verkställbarhetsprövningen	128
6.7.2	I utsökningsbalken tillämpliga bestämmelser	129
6.7.3	Undersökningen kan inte slutföras under en arbetsdag	129
6.8	När kommissionen har beslutat om undersökning.....	130
6.8.1	Kommissionens befogenheter	131
6.8.2	Genomförandet av inspektionen	131
6.8.3	Företagets skyldighet att medverka.....	132
6.8.4	Särskilt om kommissionens befogenheter när det gäller försegling	132
6.8.5	Verkställbarhetsprövningen	133
6.8.6	Kronofogdemyndighetens befogenheter när handräckning lämnas	133
6.9	Om Konkurrensverket genomför en inspektion på begäran av kommissionen	134
6.10	Undersökning efter begäran av Konkurrensmyndigheten i en annan stat	134
6.11	Kronofogdemyndighetens protokoll m.m.	135
6.11.1	Kostnaderna för förfarandet	136
6.11.2	Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten	136
6.12	Vissa särskilda frågor.....	136
6.12.1	Tilläggsbeslut	136
6.12.2	Vitesföreläggande	137
6.13	Sekretess.....	137
6.13.1	Till skydd för Konkurrensverkets utredning.....	137
6.13.2	När internationell rättslig hjälp lämnas.....	138
6.13.3	Till skydd för enskild	138
6.13.4	Hos domstolen.....	139
6.14	Förarbeten, rättsfall och litteratur.....	139
7	SÄKERHETSÅTGÄRDER VID ANGREPP PÅ FÖRETAGSHEMLIGHETER.....	139

7.1	Allmänt om skyddet för företagshemligheter	140
7.1.1	Vissa grundläggande begrepp	140
7.1.2	Inlösen m.m.	141
7.2	Förberedelser av verkställigheten	142
7.2.1	Anlitandet av externa experter	142
7.3	Förutsättningarna för säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken.....	142
7.4	Domstolsförfarandet.....	143
7.4.1	Expedieringen av interimistiska beslut	143
7.4.2	Omprövning och överklagande	143
7.5	Verkställigheten av säkerhetsåtgärder	144
7.5.1	Information som ska separeras ur en dator	144
7.5.2	Invändningar om äganderätten.....	146
7.6	När tvisten mellan parterna har avgjorts slutligt.....	146
7.6.1	Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten.....	147
7.7	Sekretess.....	147
7.8	Förarbeten, rättsfall och litteratur.....	148
8	KÄLLFÖRTECKNING	148
8.1	ALLMÄNT OM OLIKA FORMER AV BEVISSÄKRING M.M. 148	
8.1.1	Förarbeten	148
8.1.2	Litteratur.....	148
8.2	BEVISSÄKRING ENLIGT SKATTEFÖRFARANDELAGEN ... 149	
8.2.1	Förarbeten	149
8.2.2	EU-rätt.....	150
8.2.3	Rättsfall	151
	Högsta förvaltningsdomstolen	151
	Kammarrätterna	152
8.2.4	JO-beslut	155
8.2.5	Litteratur.....	155
8.3	OANNONSERADE KONTROLLBESÖK I VISSA BRANSCHER	156
8.3.1	Förarbeten	156
8.3.2	Föreskrifter m.m.....	157
8.3.3	Litteratur.....	157
8.4	ALLMÄNT OM IMMATERIALRÄTT M.M.	158
8.4.1	Förarbeten	158
8.4.2	EU-rätt och internationella överenskommelser.....	159
8.4.3	Föreskrifter	160
8.4.4	Rättsfall	160
	Högsta domstolen.....	160
8.5	INTRÅNGSUNDERSÖKNINGAR	161
8.5.1	Förarbeten	161
8.5.2	Rättsfall	161
	Hovrätterna.....	161

8.5.3	JO-beslut	162
8.5.4	JK-beslut	162
8.5.5	Litteratur.....	162
8.6	SÄKERHETSÅTGÄRDER SOM GÄLLER INTRÅNGSFÖREMÅL	163
8.6.1	Förarbeten	163
8.6.2	Litteratur.....	163
8.6.3	Rättsfall	164
	Högsta domstolen.....	164
8.7	PLATSUNDERSÖKNINGAR ENLIGT KONKURRENSLAGSTIFTNINGEN	164
8.7.1	Förarbeten	164
8.7.2	EU-rätt.....	166
8.7.3	Rättsfall	166
	Marknadsdomstolen	166
	Stockholms tingsrätt.....	166
8.7.4	Litteratur.....	167
8.8	SÄKERHETSÅTGÄRDER VID ANGREPP PÅ FÖRETAGSHEMLIGHETER.....	167
8.8.1	Förarbeten	167
8.8.2	EU-rätt.....	167
8.8.3	Rättsfall	168
	Arbetsdomstolen	168
	Hovrätten.....	168
	Kammarrätten.....	169
8.8.4	Litteratur.....	169
9	FÖRKORTNINGAR	169
9.1	Författningar som ersatts av skatteförfarandelagen	170
9.2	Immaterialrättslig lagstiftning.....	170
9.3	Övriga förkortningar	171

1 ALLMÄNT OM OLIKA FORMER AV BEVISSÄKRING M.M.

Sammanfattning

Bestämmelser om att räkenskapsmaterial m.m. får omhändertas eller kopieras i syfte att säkra bevisning finns i skatteförfarandelagen, de immaterialrättsliga lagarna, konkurrenslagen och konkurslagen. De bestämmelser som ska tillämpas vid verkställigheten och bestämmelserna om hur de åtgärder som vidtas ska dokumenteras skiljer sig åt i några avseenden. Detta beror på att

Kronofogdemyndighetens uppgift inte är densamma vid olika former av bevissäkring.

1.1 S-teamens arbetsuppgifter

Enligt Kronofogdemyndighetens riktlinjer för urvalet av S-gäldenärer (ställningstagande Nr 6/13/VER) ska S-teamen, **såvitt gäller bevissäkring och säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB**, svara för följande arbetsuppgifter:

- bevissäkring enligt skatteförfarandelagen
- intrångsundersökningar
- verkställighet av säkerhetsåtgärder som gäller intrångsföremål
- handräckning enligt konkurrenslagen när Konkurrensverket eller EU-kommissionen genomför platsundersökningar
- verkställighet av säkerhetsåtgärder vid angrepp på företagshemligheter
- handräckning på begäran av konkursförvaltare om det gäller räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör boet och kriterierna för vad som menas med en S-gäldenär uppfyllda.¹

För att Kronofogdemyndigheten ska kunna verkställa bevissäkring enligt skatteförfarandelagen, genomföra en intrångsundersökning, lämna handräckning enligt konkurrenslagen eller verkställa säkerhetsåtgärder måste det finnas en exekutionstitel, dvs. ett beslut som kan ligga till grund för verkställigheten. Vanligtvis har domstolens beslut meddelats utan att den som åtgärden riktar sig mot har hörts, och ska också verkställas, utan att någon underrättelse först lämnas. Förrättningen måste i dessa fall genomföras i omedelbar anslutning till att verkställighet begärs, då det finns risk att bevisning undanskaffas, förstörs eller förvanskas.

1.1.1 Syftet med bevissäkring

¹ Se punkt 2.1 i ställningstagandet (Nr 6/13/VER).

Syftet med att bevisning kan säkras av Kronofogdemyndigheten är att säkerställa att Skatteverket, Konkursverket, konkursförvaltaren eller den som har lidit intrång i en immateriell rättighet kan få **tillgång till bevisning**. När det gäller intrångsundersökningar är avsikten också att undersökningen ska kunna fungera som en förberedande åtgärd om sökanden avser att föra talan om skadestånd, att intrångsföremål ska förstöras eller att andra åtgärder med sådana föremål ska vidtas.

I fråga om handräckning enligt 7 kap. 14 § KonkL bör det tilläggas att beslutet om konkurs fungerar som exekutionstitel. Syftet med att konkursförvaltaren kan få handräckning direkt hos Kronofogdemyndigheten är främst att förvaltaren på ett snabbt och enkelt sätt ska kunna omhänderta räkenskapsmaterialet och andra handlingar som rör boet utan att först behöva utverka en särskild exekutionstitel. Att räkenskapsmaterialet omhändertas utan dröjsmål är viktigt, då förvaltaren har till uppgift att upprätta bouppteckning och förvaltarberättelse. Vidare ska han eller hon utreda om det finns misstankar om brott och förutsättningar för återvinning m.m. Avsikten är också att möjligheten att få handräckning ska utgöra ett påtryckningsmedel så att räkenskapsmaterialet och andra handlingar som rör boet överlämnas frivilligt.

1.2 Vid verkställigheten tillämpliga bestämmelser

Kronofogdemyndigheten ska **vid alla typer av bevissäkring** se till att förrättningen inte väcker onödig uppmärksamhet eller annars orsakar svaranden eller annan enskild större olägenhet än vad som är nödvändigt. Större skada än nödvändigt får inte förorsakas när Kronofogdemyndigheten bereder sig tillträde till en låst bostad eller ett annat utrymme som är tillslutet, se bestämmelserna i 3 kap. 1-2 §§ UF som är tillämpliga vid verkställighet enligt 16 kap. UB, vid intrångsundersökningar och när handräckning lämnas på begäran av en konkursförvaltare.² Vidare har när det gäller bevissäkring enligt skatteförfarandelagen, som inte omfattas av utsökningsbalkens bestämmelser, proportionalitetsprincipen reglerats särskilt i 69 kap. 4 § SFL. I denna bestämmelse föreskrivs att verkställigheten av beslut om bevissäkring ska genomföras så att det inte vållar den som beslutet gäller större kostnader eller olägenheter än vad som är nödvändigt.

En proportionalitetsbedömning ska alltid göras oberoende av om förrättningen ska genomföras i en verksamhetslokal, något annat utrymme eller i en bostad. Frågan om proportionalitet under verkställighetsförfarandet aktualiseras bl.a. om

² Se hänvisningarna till 3 kap. UF i 18 kap. 6 a § andra stycket och 18 kap. 7 § UF.

det blir aktuellt med **försegling** av en lokal helt eller delvis på grund av att förrättningen inte kan slutföras samma dag som den har påbörjats, jfr avsnitt 2.11.15 och 4.10.8. Ett annat exempel på när bestämmelserna i 3 kap. 1-2 §§ UF måste tillämpas gäller mål, i vilka Kronofogdemyndigheten behöver få fram uppgifter om **på vilket lagringsutrymme viss information finns**. I praktiken kan det t.ex. gälla företagshemligheter som omfattas av ett beslut om säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § UB, jfr avsnitt 7.5.

När verkställighet ska ske i en bostad måste skyddet för **den personliga integriteten** tillmätas särskild betydelse när intresseavvägningen görs i det enskilda fallet. Med anledning av detta och de särskilda regler som gäller för domstolsprövningen när det är aktuellt med bevissäkring i en bostad utvecklas de frågeställningar som gör sig gällande fråga om bostäder närmare i avsnitt 1.4 - 1.4.2.

Inledningsvis ska det också nämnas att om en bestämmelse i **speciallagstiftningen** avviker från vad som föreskrivs i utsökningsbalken har den enligt 1 kap. 2 § UB företräde framför bestämmelserna i balken. Ett exempel på en sådan bestämmelse är 5 kap. 10 § andra stycket konkurrenslagen, där det föreskrivs att Kronofogdemyndigheten inte ska underrätta den hos vilken undersökningen ska genomföras innan verkställighet sker. Enligt 16 kap. 11 § UB är huvudregeln att svaranden ska underrättas.

1.2.1 I skatteförfarandelagen

I bestämmelserna om verkställighet av bevissäkring i **69 kap. 2-12 och 18 §§ SFL** finns inte någon hänvisning till utsökningsbalken, bortsett från att det anges att bestämmelserna i 18 kap. UB ska tillämpas om Kronofogdemyndighetens beslut överklagas. Oberoende av om det är Kronofogdemyndigheten eller granskningsledaren som verkställer beslutet om bevissäkring ska flera bestämmelser i skatteförfarandelagen iakttas. Det gäller bl.a. att den hos vilken bevissäkring verkställs ska ges skälig tid att inställa sig och rätten att tillkalla ombud eller biträde.

Den bestämmelse som ger Kronofogdemyndigheten befogenhet att använda tvång finns i 69 kap. 11 § SFL. Bestämmelsen stämmer i stort sett överens med vad som enligt 2 kap. 17 § UB gäller vid Kronofogdemyndighetens förrättningar i allmänhet. Granskningsledaren får bara verkställa bevissäkring i verksamhetslokaler och har inte några befogenheter att använda tvång.

1.2.2 I de immaterialrättsliga lagarna

Varumärkeslagen, upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser i övriga immaterialrättsliga lagar innehåller flera bestämmelser om verkställigheten av en intrångsundersökning. Det gäller bl.a. att motparten inte ska underrättas innan undersökningen påbörjas om domstolens beslut har meddelats utan att denne har hörts och rätten för Kronofogdemyndigheten att anlita sakkunnigt biträde. Vidare är det i de immaterialrättsliga lagarna som Kronofogdemyndighetens befogenheter regleras när det gäller dokumentationen av den bevisning som får eftersökas, se 9 kap. 9-13 §§ varumärkeslagen, 56 e-h §§ upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. Vidare föreskrivs i samtliga immaterialrättsliga lagar att verkställigheten ska ske enligt de villkor som domstolen har föreskrivit och med tillämpning av 1-3 kap, 17 kap. 1-5 §§ och 18 kap. UB. Det gäller alltså bl.a. Kronofogdemyndighetens befogenhet att använda tvång, ansvaret för förrättningskostnaderna och överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut.

Vid verkställighet av **säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB** som gäller intrångsföremål eller vid angrepp på företagshemligheter är det i stället bestämmelserna om verkställighet i annat fall i 16 kap. 11-12 a § UB som ska tillämpas, se 1 kap. 1 § andra stycket UB. Också i dessa fall är bestämmelsen i 2 kap. 17 § UB om rätten att använda tvång tillämplig, se KUB IV s. 31.

1.2.3 7 kap. 14 § konkurslagen

I 7 kap. 14 § KonKL finns inte någon hänvisning till utsökningsbalken, bortsett från att bestämmelserna om talan mot utmätning i allmänhet ska tillämpas. Vidare föreskrivs att Kronofogdemyndigheten får använda tvång på ett sätt som i stort sett stämmer överens med vad som gäller vid förrättningar i allmänhet. Det finns emellertid inte, till skillnad från vad som är fallet i 2 kap. 17 § UB, någon regel om vad som ska gälla för tillträde till en bostad om den hos vilken handräckning ska ske inte är hemma när förrättningen ska genomföras. Detta har motiverats med att en i alla delar parallell reglering med utsökningsbalkens bestämmelser inte har bedömts nödvändig och de särskilda förutsättningar som måste vara uppfyllda för att handräckning ska beviljas. Förvaltarens möjligheter att på egen hand få tillgång till räkenskapsmaterialet m.m. ska i princip vara uttömda, se prop. 1978/79:105 s. 176 och 278.

I detta sammanhang bör det även nämnas att det har kommit att diskuteras om Kronofogdemyndigheten får föreskriva vite för att förmå en redovisningsbyrå eller en revisionsbyrå att överlämna konkursgäldenärens räkenskapsmaterial till

förvaltaren, om detta inte sker frivilligt. Anledningen är att **föreläggande av vite** är en av de verkställighetsformer som får användas vid verkställighet i annat fall, se 2 kap. 15 § och 16 kap. 12 § UB.

För att det ska anses tillåtet att föreskriva vite talar att ett sådant föreläggande inte är en lika ingripande åtgärd som en förrättning under vilken räkenskapsmaterialet kan omhändertaras med tvång. Föreläggande och utdömmande av vite enligt lagen (1985:206) om viten har emellertid inte berörts i förarbetena till konkurslagen. Däremot har vikten av att mer ingripande tvångsåtgärder än nödvändigt inte vidtas betonats. Tvånget måste stå i rimlig proportion till det intresse som ska tillgodoses, se prop. 1978/79:105 s. 177 och 277 f. Vidare finns det anledning att överväga att föreskriva vite endast om handräckningen riktar sig mot tredje man. Till detta kommer att det givetvis inte är aktuellt med vite i de fall, då det finns risk att verkställigheten saboteras om det blir känt att förvaltaren har begärt handräckning. I en sådan situation får handräckning genomföras utan att personen underrättas före förrättningen.

1.2.4 I konkurrenslagen

När Kronofogdemyndigheten lämnar handräckning vid Konkurrensverkets eller EU-kommissionens platsundersökningar ska bestämmelserna i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet eller avhysning tillämpas, se **5 kap. 10 § konkurrenslagen** och hänvisningarna i 5 kap. 15-17 och 20 §§ konkurrenslagen till denna bestämmelse. Detta innebär att bestämmelserna i 16 kap. 11-12 a §§ UB är tillämpliga och att tvång får användas enligt vad som föreskrivs i 2 kap. 17 § UB för Kronofogdemyndighetens förrättningar i allmänhet. Enligt en särskild föreskrift i 5 kap. 10 § andra stycket konkurrenslagen ska Kronofogdemyndigheten däremot inte underrätta den hos vilken undersökningen ska genomföras innan verkställighet sker.

Vidare ska bestämmelserna om platsundersökningar i Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget - numera artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget - och Rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer tillämpas när **kommissionen har beslutat om undersökning (inspektion)**. Detta har tydliggjorts genom en särskild bestämmelse i 1 kap. 3 § konkurrenslagen. Därutöver föreskrivs att Kronofogdemyndigheten på ansökan av Konkurrensverket får besluta om handräckning för att undersökningen ska kunna genomföras och att de bestämmelser som gäller enligt 5 kap. 10 andra stycket konkurrenslagen ska tillämpas, se 5 kap. 17 § konkurrenslagen.

1.3 Vad som särskilt kännetecknar olika former av bevissäkring

Kronofogdemyndigheten ska vid en intrångsundersökning ta kopior m.m. av den bevisning som får efterforskas, men har inte rätt att omhänderta föremål eller originalhandlingar. Vid bevissäkring enligt skatteförfarandelagen och när handräckning lämnas på begäran av konkursförvaltare ska det räkenskapsmaterial m.m. som omhändertas eller kopieras tas om hand av sökanden vid förrättningen. När en intrångsundersökning genomförs är det däremot först i efterhand, dvs. när protokollet från förrättningen är klart, som sökanden får ta del av bevisningen. Vidare skiljer sig bestämmelserna åt även när det gäller vilka handlingar som ska undantas och hur förfarandet ska gå till om den som åtgärden riktar sig mot begär att en handling ska undantas från undersökningen eller kontrollen, se 9 kap. 2 § andra stycket varumärkeslagen, 56 f § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser i övriga immaterialrättsliga lagar, 47 kap. SFL och såvitt gäller handräckning enligt konkurrenslagen 5 kap. 11 § konkurrenslagen.

I fråga om Konkurrensverkets och kommissionens platsundersökningar bör det tilläggas att Kronofogdemyndigheten, även jämfört med vad som gäller vid bevissäkring enligt skatteförfarandelagen och konkurrenslagen, har en mycket begränsad roll. Kronofogdemyndigheten ska vid en platsundersökning lämna handräckning endast om det uppstår ett behov av detta när undersökningen genomförs. En annan skillnad är att domstolen eller kommissionen i beslutet om att en platsundersökning får genomföras bestämmer vid vilken tidpunkt undersökningen ska påbörjas. Ett beslut om en intrångsundersökning förfaller däremot först om ansökan om verkställighet inte har gjorts inom en månad från det att beslutet meddelades, se 9 kap. 9 § varumärkeslagen, 56 e § första stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. Vidare upphör också ett beslut om bevissäkring om verkställigheten inte påbörjas inom en månad från den dag då beslutet meddelades, se 69 kap. 2 § SFL.

Då Kronofogdemyndigheten vid verkställigheten av intrångsundersökningar har fler arbetsuppgifter än när handräckning lämnas åt Skatteverket, en konkursförvaltare, Konkurrensverket eller EU kommissionen beskrivs i detta avsnitt reglerna om intrångsundersökningar först.

1.3.1 Intrångsundersökningar

Kännetecknande för en intrångsundersökning är att Kronofogdemyndigheten avgör vilken bevisning som omfattas av det beslut som ligger till grund för verkställigheten. Det är alltså Kronofogdemyndigheten som har ansvaret för att efterforskning och kopiering m.m. sker inom de ramar som domstolen har bestämt. Vidare skiljer sig bestämmelserna åt jämfört med vad som gäller vid bevissäkring enligt skatteförfarandelagen och när handräckning lämnas enligt konkurrenslagen eller konkurslagen också i följande avseenden.

- Sökanden får i regel inte vara närvarande när intrångsundersökningen genomförs. Vidare är det Kronofogdemyndigheten som utser de experter som vanligtvis behövs vid eftersökning och kopiering av handlingar i datorer.
- Endast om beslutet om intrångsundersökning har tillkommit efter det att domstolen har hört motparten ska denne underrättas innan beslutet verkställs. I praktiken är det så gott som alltid fråga om ett interimistiskt beslut som också ska verkställas utan att någon underrättelse lämnas i förväg.
- Kronofogdemyndigheten, vars beslut kan överklagas, avgör även om undantag inte begärs om det finns handlingar som omfattas av **beslagsförbudet i 27 kap. 2 § RB**. I den immaterialrättsliga lagstiftningen finns det inte, till skillnad från vad som är fallet vid bevissäkring enligt skatteförfarandelagen och konkurrenslagen, någon bestämmelse om att handlingar för vilka undantag begärs ska förseglas och överlämnas till domstol som ska pröva om förutsättningarna för undantag är uppfyllda.
- **Kronofogdemyndighetens protokoll** från förrättningen ska enligt 18 kap. 6 a § tredje stycket UF innehålla betydligt fler uppgifter än vad som är fallet vid andra former av bevissäkring.
- Den bevisning som har säkrats får inte överlämnas till sökanden förrän protokollet är klart och ska expedieras till parterna. Det är först när ett omfattande efterarbete har utförts som förrättningen anses vara avslutad.

1.3.2 Bevissäkring enligt skatteförfarandelagen

Kännetecknade för bevissäkring enligt skatteförfarandelagen är att sådana beslut inte alltid behöver verkställas av Kronofogdemyndigheten. **Granskningsledaren** får själv verkställa bevissäkring i verksamhetslokaler om det kan ske obehindrat, dvs. utan att någon form av tvång behöver tillgripas. **När Kronofogdemyndigheten verkställer** en bevissäkring är det myndigheten som

har det övergripande ansvaret för det praktiska genomförandet av förrättningen och ska ge granskningsledaren tillträde till verksamhetslokalerna och de utrymmen i övrigt som får undersökas. Vidare gäller följande.

- Granskningsledaren ska alltid vara närvarande, då flera frågor vid genomförandet av förrättningen ska lösas i samråd mellan Kronofogdemyndigheten och granskningsledaren. Dessutom ska granskningsledaren bedöma vilka handlingar som omfattas av beslutet om bevissäkring och om en begäran om undantag från kontrollen kan godtas.
- Om granskningsledaren och den granskade har olika uppfattning om vilka handlingar som omfattas av bevissäkringen eller som ska undantas på grund av **beslagsförbudet i 27 kap. 2 § RB** eller då de har **ett betydande skyddsintresse** ska Skatteverket omedelbart försegla handlingarna och överlämna dessa till förvaltningsrätten. Därefter avgör domstolen om de handlingar som har förseglats ska undantas från undersökningen. Vilken typ av metod, spegling eller selektiv kopiering, som ska användas för att omhänderta elektroniska handlingar påverkas emellertid av vilken typ av verksamhet som bevissäkringen gäller, jfr avsnitt 2.11.10.
- Granskningsledaren har med sig revisorer och egna dataexperter, s.k. IT-forensiker, som biträder vid kopieringen och/eller omhändertagandet av digitalt lagrat material.
- I regel har förvaltningsrätten beslutat att underrättelse om beslutet om bevissäkring ska ske först i samband med att åtgärden verkställs och att delgivning ska användas. När Kronofogdemyndigheten verkställer bevissäkringen är det myndigheten som ska ombesörja delgivning av domstolens beslut.
- Om bevissäkring, förutom i företagets verksamhetslokaler, ska ske också hos t.ex. en revisionsbyrå eller i en bostad föreskriver förvaltningsrätten genom för Kronofogdemyndigheten bindande föreskrifter i regel **i vilken ordning verkställighet får ske**.
- Kronofogdemyndigheten ska enligt 16 kap. 1 § SFF upprätta ett **verkställighetsbevis**, som ska innehålla en förteckning över det räkenskapsmaterial m.m. som har omhändertagits. När förrättningen avslutas ska beviset överlämnas till den eller de hos vilka verkställighet skett och granskningsledaren.

- Skatteverket svarar för transporten av räkenskapsmaterialet m.m. till sina lokaler och det är granskningsledaren som ska lämna tillbaka handlingar och annat som har tagits om hand så snart de inte längre behövs.

1.3.3 Handräckning som avser räkenskapsmaterial m.m. på begäran av konkursförvaltare

Kännetecknande för handräckning enligt 7 kap. 14 § konkurslagen är att konkursförvaltaren ska ges tillgång till gäldenärens bo med det räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör boet i de fall då detta inte sker frivilligt. Beroende på förhållandena i det enskilda fallet är det inte alltid nödvändigt att Kronofogdemyndigheten omhändertar räkenskapsmaterialet m.m. I vissa fall räcker det att förvaltaren får tillträde till den lokal, där räkenskapsmaterialet förvaras. Vidare gäller följande:

- Konkursförvaltaren behöver **inte** utverka **en särskild exekutionstitel** för att få handräckning.
- En förutsättning för handräckning är att det föreligger **någon form av tredska**. Konkursförvaltarens egna möjligheter att få tillgång till räkenskapsmaterialet m.m. ska i princip vara uttömda. Av förvaltarens begäran ska det framgå vilka åtgärder som han eller hon har vidtagit för att få tillgång till räkenskapsmaterialet och hur förvaltaren vet eller har befogad anledning att utgå ifrån att gäldenärens räkenskapsmaterial finns på en viss adress.
- Kronofogdemyndigheten bestämmer var man ska leta efter de handlingar som handräckningen gäller sedan en bedömning gjorts av vad förvaltaren har uppgett i ansökan om handräckning.
- Det har inte i lagstiftningen reglerats vad som ska gälla i fråga om underrättelser till den som handräckningen riktar sig mot, dvs. konkursgäldenären eller tredje man. Kronofogdemyndigheten avgör beroende på omständigheterna i det enskilda fallet om handräckning ska verkställas utan att underrättelse först lämnas.
- Förvaltarens begäran kan, förutom konkursgäldenären eller en företrädare för denne som förvarar räkenskapsmaterial m.m. i sin bostad, rikta sig mot t.ex. **en revisions- eller redovisningsbyrå som gäldenären anlitar**. Den som på uppdrag av gäldenären har upprättat räkenskapsmaterial är enligt 7 kap. 12 § andra stycket KonkL skyldig att lämna ut materialet till förvaltaren även om han eller hon inte har fått betalt för sitt arbete. I

konkursen kan å andra sidan allmän förmånsrätt göras gällande för ersättning för uppdrag att fullgöra lagstadgad revision och upprättande av räkenskapsmaterial till fullgörande av bokföringsskyldighet enligt vad som föreskrivs i 10 a § förmånsrättslagen (1970:979).

- Konkursförvaltaren eller ett ombud för förvaltaren ska vara närvarande när förrättningen genomförs. Vidare är det förvaltaren som ska anlita dataexperter om detta behövs i samband med att digitalt lagrade handlingar ska omhändertas.
- Protokoll ska föras enligt bestämmelserna om detta i 3 kap. UF, dvs. enligt de regler som gäller för Kronofogdemyndighetens förrättningar i allmänhet.
- Det är konkursförvaltaren som svarar för transporten av de handlingar som har omhändertagits.

1.3.4 Handräckning enligt konkurrenslagstiftningen

Kännetecknande för en platsundersökning enligt konkurrenslagen är att det är undersökningsledaren hos Konkurrensverket eller EU-kommissionen som bestämmer var deras personal och de externa experter som anlitas ska, inom de ramar som domstolen eller kommissionen har bestämt, leta efter handlingar. Undersökningsledaren bedömer också vilka handlingar som omfattas av beslutet om platsundersökning. Vidare gäller följande.

- Sedan en tid tillbaka tillämnar Konkurrensverket, som inte har rätt att omhänderta originalhandlingar, en metod som innebär att bokföring och andra affärshandlingar som lagras elektroniskt speglas eller kopieras på plats hos företaget. De kopior som har gjorts förs sedan, med företagets samtycke, till verket för fortsatt undersökning.
- Konkurrensverket eller kommissionen kan genomföra undersökningen utan att det blir aktuellt med några tvångsåtgärder. Kronofogdemyndigheten är emellertid alltid närvarande när en undersökning påbörjas och om behov av handräckning uppstår beviljas detta på plats.
- Om företaget anser att en handling omfattas av advokatsekretess och Konkurrensverket därför inte får kopiera handlingen, ska verket omedelbart försegla handlingen och överlämna den till **Stockholms**

tingsrätt. Tingsrätten ska därefter utan dröjsmål pröva om handlingen ska omfattas av Konkurrensverkets undersökning.

- Det finns inte någon skyldighet för det granskade företaget att röja företagshemligheter av teknisk natur.
- Det är jämfört med andra former av bevissäkring vanligt att undersökningen inte kan slutföras under en arbetsdag. Detta beror på att det material som ska speglas i regel är mycket omfattande. Konkurrensverket, som inte har befogenhet att försegla lokaler och andra utrymmen, begär därför handräckning hos Kronofogdemyndigheten när undersökningen inte kan slutföras samma dag som den har påbörjats. Kommissionen har däremot befogenhet att försegla företagslokaler, räkenskaper eller affärshandlingar hos det företag som undersökningen gäller så länge och i den omfattning som det är nödvändigt för inspektionen.
- Protokoll ska föras enligt bestämmelserna om detta i 3 kap. UF, dvs. enligt de regler som gäller för Kronofogdemyndighetens förrättningar i allmänhet. Då Konkurrensverket och kommissionen har en omfattande dokumentationsskyldighet har Kronofogdemyndigheten inte till uppgift att förteckna det räkenskapsmaterial m.m. som har kopierats när platsundersökningen genomfördes.
- Även om Kronofogdemyndigheten har lämnat handräckning, dvs. gett tillträde till ett låst utrymme och/eller verkställt försegling, ska myndigheten inte svara för transporten av de handlingar som har kopierats till Konkurrensverkets lokaler.

1.4 Att tänka på när bevisning ska efterforskas i en bostad

När bevissäkring enligt skatteförfarandelagen, en intrångsundersökning eller handräckning ska verkställas i en bostad måste Kronofogdemyndigheten särskilt tänka på bl.a. konsekvenserna av proportionalitetsprincipen och de särskilda regler som gäller för bostäder.

1.4.1 Verkställbarhetsprövningen

Kronofogdemyndigheten måste alltid kontrollera att domstolen har gett tillstånd till att en bevissäkring enligt skatteförfarandelagen, en intrångsundersökning eller en undersökning enligt konkurrenslagen får genomföras i bostaden. Vidare måste Kronofogdemyndigheten vara uppmärksam på att **beslut om bevissäkring måste ha fattats av domstol**. Granskningsledaren, som i vissa fall kan besluta om bevissäkring enligt skatteförfarandelagen, kan endast göra detta i verksamhetslokaler. Vidare är domstolens föreskrifter om i vilken ordning olika förrättningar får ske bindande för Kronofogdemyndigheten. I regel föreskriver förvaltningsrätten att bevisning får eftersökas i företrädarens bostad först sedan det konstaterats att räkenskapsmaterialet inte har påträffats hos det granskade företaget eller på någon annan plats där tillstånd till efterforskning har getts.

Därutöver måste Kronofogdemyndigheten när ett beslut från **kommissionen** ligger till grund för en undersökning i ett privat utrymme kontrollera att det finns **ett förhandsgodkännande från Stockholms tingsrätt**. För att det ska vara tillåtet att genomföra en undersökning i privata utrymmen måste ett sådant godkännande finnas. Att det blir aktuellt med handräckning i en bostad är emellertid sällsynt. I förordningen nr 139/2004 finns det inte några bestämmelser om att undersökningar får genomföras i privata utrymmen. Däremot kan detta ske när en undersökning genomförs med stöd av förordningen nr 1/2003.

1.4.2 Förrättningen

När verkställighet sker i en bostad måste integritetsaspekten tillmätas stor betydelse vid **proportionalitetsbedömningen**. Om den som åtgärden riktar sig mot inte är hemma bör Kronofogdemyndigheten innan låssmed används alltid göra i vart fall något försök att nå personen per telefon. Till detta kommer att Kronofogdemyndigheten vid alla former av bevissäkring från fall till fall måste bedöma hur omfattande eftersökningen av den bevisning som får efterforskas ska göras. Huvudregeln är, liksom vid utmätningsförrättningar, att en undersökning inte får vara mer ingående än vad som är sakligt motiverat. En metodisk genomgång av alla lådor och skåp m.m. bör bara ske när man har skäl att tro att den bevisning som får eftersökas finns i dessa förvaringsutrymmen.

Kronofogdemyndigheten måste dessutom vara uppmärksam på att risken för att **integritetskänsliga handlingar** påträffas är större i en bostad än i en verksamhetslokal. Det är i synnerhet när handlingar i datorer ska eftersökas och kopieras som det finns stor risk för att handlingar som inte omfattas av det beslut som ligger till grund för verkställigheten kan komma att påträffas.

Vidare måste Kronofogdemyndigheten om det någon gång skulle bli aktuellt med försegling av ett rum eller ett förvaringsutrymme i en bostad **ta hänsyn till familjsituationen** vid den proportionalitetsavvägning som alltid ska göras. Om ett beslut av kommissionen ligger till grund för verkställigheten har kommissionen inte befogenhet att försegla i privata utrymmen. De åtgärder som Kronofogdemyndigheten får vidta med stöd av utsökningsbalken i form av försegling m.m. har emellertid inte inskränkts när det gäller handräckning i en bostad, se avsnitt 6.8.6.

1.5 Förarbeten och litteratur m.m.

Om du vill läsa mera om olika former av bevissäkring m.m., se kapitel 2 - 8 och, såvitt gäller handräckning på begäran av konkursförvaltare, del 1 av S-handboken.

2 BEVISSÄKRING ENLIGT SKATTEFÖRFARANDELAGEN

Sammanfattning

Efter beslut av förvaltningsrätten om bevissäkring, eller i vissa fall granskningsledaren, får räkenskapsmaterial m.m. eftersökas och omhändertas med tvång. Dessutom får bl.a. kassainventering genomföras, även om den granskade inte medverkar. Granskningsledaren får själv verkställa bevissäkring i verksamhetslokaler om det kan ske obehindrat, dvs. utan att någon form av tvång behöver tillgripas. I övriga fall är det endast Kronofogdemyndigheten som får verkställa bevissäkring.

2.1 Bakgrund

Enligt 2 § lagen (1961:332) om handräckning vid skatterevision kunde länsskatterätten besluta om handräckning som skulle verkställas av Kronofogdemyndigheten. Före dess var vitesföreläggande den enda möjlighet som fanns för att få tillgång till det material som skulle granskas vid en revision, om den skattskyldige inte medverkade frivilligt. Handräckningslagen var emellertid svår att tillämpa och användes endast i ett fåtal fall. Det var för att komma till rätta med dessa brister som **bevissäkringslagen (1975:1027)** infördes.

Införandet av denna lag var ett viktigt led i åtgärderna att förbättra skyddet för det allmännas anspråk på skatt, tull och avgift, då en bevissäkring kan jämföras med en husrannsakan i brottmål, se USS-utredningens betänkande SOU 1974:49 s. 9.

Den 1 januari 1988 gjordes vissa ändringar i bevissäkringslagen. Proportionalitetsregeln lagfästes och skyddet för eftersökning i bostad stärktes. Det blev då också möjligt att begära undantag från granskningen redan i samband med förrättningen, se prop. 1987/88:65 s. 66 ff.

Bestämmelserna om bevissäkring, som sedan 1994 funnits i tvångsåtgärdslagen, finns numera i skatteförfarandelagen. Då det i denna lag finns bestämmelser om fler tvångsåtgärder än de som reglerades i tvångsåtgärdslagen, nämligen vitesföreläggande och betalningssäkring, blev det nödvändigt att gå tillbaka till terminologin i bevissäkringslagen när skatteförfarandelagen infördes, se prop. 2010/11:165 s. 285 f.

2.1.1 Tvångsåtgärdslagen

Lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet började gälla **den 1 juli 1994**. Samtidigt ändrades bestämmelserna om revision i taxeringslagen m.fl. författningar. Bl.a. ersattes befogenheten att besluta om tredjemansrevision med en möjlighet att förelägga tredje man att lämna uppgifter eller visa upp handlingar. Rätten att genomföra revision under löpande beskattningsår slopades. Vidare utökades möjligheterna att begära undantag av integritetskänsliga handlingar och uppgifter från kontrollen till att omfatta bl.a. kvalificerade skatterättsliga bedömningar samt företagshemligheter, se prop. 1993/94:151 s. 93 ff. Avsikten var att skillnaden mellan åtgärder som bygger på frivillighet och tvångsåtgärder skulle bli tydligare och att förstärka de enskildas rättssäkerhetsgarantier.

Därefter har reglerna i tvångsåtgärdslagen ändrats i några avseenden **den 1 november 1997** i samband med att skattebetalningslagen infördes. Det blev då återigen tillåtet med **revisioner under löpande period och tredjemansrevisioner**, se prop. 1996/97:100 s. 3 och 472-480.

Bestämmelserna i tvångsåtgärdslagen om verkställighet hos Kronofogdemyndigheten motsvarade i huvudsak vad som tidigare gällt enligt bevissäkringslagen. Möjligheten att verkställa bevissäkring i närvaro av ett särskilt tillkallat vittne om den hos vilken verkställighet ska ske inte utan ”nämnavert” uppskov kan kallas till förrättningen eller inställa sig togs emellertid bort. I stället infördes det en bestämmelse om att det krävs synnerliga skäl för att verkställighet ska kunna ske om den som har rätt att närvara inte först har

underrättats. Undantaget var bl.a. avsett för de fall, då den som granskningen gäller håller sig undan eller annars gör sig oanträffbar. Dessutom skärptes skyddet för den enskildes integritet i samband med granskning av ADB-register, se prop. 1993/94:151 s. 110 f.

Åtgärder enligt tvångsåtgärdslagen, och numera vanligtvis skatteförfarandelagen, har verkställts av Kronofogdemyndigheten i 137 fall år 2012, 134 fall 2013 och 128 fall 2014. Antalet ansökningar från Skatteverket hos domstol om tvångsåtgärder uppgick under motsvarande tidsperiod till 165, 162 och 149 fall. Att det förekommer fler ärenden hos Skatteverket än Kronofogdemyndigheten beror främst på att granskningsledaren i vissa fall har befogenhet att själv verkställa beslut om bevissäkring och i praktiken också gör detta.

2.1.2 Bestämmelserna i tvångsåtgärdslagen flyttas till skatteförfarandelagen

Den 1 januari 2012 när tvångsåtgärdslagen ersattes av skatteförfarandelagen placerades flertalet bestämmelser om bevissäkring i **45 kap. SFL** och när det gäller verkställigheten i **69 kap. SFL**. De regler som är gemensamma för olika delar av skatteförfarandet finns emellertid på andra ställen i skatteförfarandelagen. Det gäller bl.a. bestämmelserna om överklagande i 67 kap. och proportionalitetsprincipen i 2 kap. 5 § SFL.

Vidare placerades följande bestämmelser i skatteförfarandeförordningen:

- 12 kap. 1 § SFF, där det anges att förvaltningsrätten bestämmer på vilket sätt och i vilken form upptagningar ska tillhandahållas i mål om undantag från kontrollen
- 16 kap. 1 § SFF om verkställighetsbevis
- 17 kap. 7 § SFF om delgivning.

Därutöver finns det i 1 kap. 8 § och 6 kap. 30 § tredje stycket tullagen, 1 § tredje stycket kupongskattelagen (1970:624) och 1 kap. 8 § punkt 7 vägtrafikskattelagen (2006:227) hänvisningar till bestämmelserna om bevissäkring i skatteförfarandelagen. Vidare görs i 3 a § tullförordningen hänvisningar till bestämmelserna om bevissäkring i skatteförfarandeförordningen.

2.2 Syftet med bevissäkring

Bestämmelserna om bevissäkring har införts för att Skatteverket och Tullverket i sin beskattningsverksamhet ska kunna tillgripa andra tvångsmedel än vitesföreläggande för att få tillgång till räkenskapsmaterial och annat bevismaterial. För att ett beslut om bevissäkring ska kunna meddelas måste det finnas en risk att utredningsmöjligheterna annars går förlorade. I det enskilda fallet krävs i regel påtaglig risk för sabotage eller att tredska föreligger för att det ska kunna beslutas om eftersökande och omhändertagande av räkenskapsmaterial.

Avsikten med bevissäkring är också att uppnå **en preventiv effekt**. Den som är föremål för revision eller annan kontroll blir mer benägen att medverka eftersom tvångsåtgärder kan användas. Då en revision kan genomföras oavsett den reviderades samtycke och utan att det finns några brottsmisstankar kan revisionsinstitutets karaktär av generell kontrollåtgärd bibehållas, se prop. 1993/94:151 s. 100.

I praktiken löper skatteutredningar och utredningar om skattebrott ofta parallellt. Det kan emellertid vara nödvändigt med tvångsåtgärder på ett tidigare stadium än då förutsättningarna för åklagaren att besluta om husrannsakan är uppfyllda. Därefter kan utredningen leda till att en brottsanmälan görs. Å andra sidan är behovet av tvångsåtgärder inte beroende av att en brottsanmälan har gjorts eller kommer att göras. Syftet med bevissäkring är **att klarlägga rätt beskattningsunderlag**.

I de fall räkenskapsmaterial har tagits i beslag, t.ex. sedan en konkursförvaltare har anmält misstankar om brott, finns det inte något behov av bevissäkring. Skatterevisorerna ges då, under förutsättning att beslut om revision har fattats, tillfälle att granska räkenskapsmaterialet hos den myndighet som förvarar det material som beslaget gäller. Det ska också tilläggas att i flertalet fall bygger Skatteverkets kontroller på att den skattskyldige medverkar vid revisioner och annan kontrollverksamhet. Detta gäller också Tullverkets revisioner, se 6 kap. 30 § tullagen.

2.3 Närmare om skatteförfarandelagen

Skatteförfarandelagen har ersatt följande lagar:

- taxeringslagen (1990:324), lagen (2001:1227) om självdeklarationer och kontrolluppgifter och skattebetalningslagen (1997:483)

- lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter och avgifter, lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m. och lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet
- lagen (2005:1117) om deklarationsombud
- lagen (1998:514) om särskild skattekontroll av torg- och marknadshandel m.m, lagen (2006:575) om särskild skattekontroll av vissa branscher och lagen (2007:592) om kassaregister m.m.

I skatteförfarandelagen har definitionerna av vad som menas med en granskningsledare, en handling och en verksamhetslokal som gäller för hela skatteförfarandet placerats i de inledande kapitlen. Vidare har begreppen skatterevision och taxeringsrevision ersatts av samlingsbegreppet revision. Därutöver har bestämmelserna om uppgifter och handlingar som ska undantas från kontroll vid bl.a. bevissäkring och revision samlats i 47 kap. SFL. Ytterligare ett exempel på en gemensam reglering är bestämmelserna i 68 kap. SFL om besluts verkställbarhet. Genom skatteförfarandelagen har alltså flera dubbelregleringar försvunnit.

2.3.1 Övergångsbestämmelserna

Övergångsbestämmelserna innebär att de ”gamla” bestämmelserna kommer att behöva tillämpas under lång tid framöver, se prop. 2010/11:165 s. 1190 f. och 1198 f. I punkt 17 anges i vilka fall **tvångsåtgärdslagen** ska tillämpas **även efter den 1 januari 2012**. Tvångsåtgärdslagen ska fortfarande gälla för tvångsåtgärder som avser beskattningsår, redovisningsperioder, förvärv och skattepliktiga händelser som har påbörjats, avslutats, genomförts respektive inträffat före den tidpunkt då skatteförfarandelagen enligt punkt 1 i övergångsbestämmelserna ska tillämpas för första gången.

2.4 Materiella ändringar

När skatteförfarandelagen infördes gjordes endast vissa mindre ändringar i reglerna om bevissäkring. Bl.a. tillkom en ny bestämmelse om delgivning. Vidare påverkas arbetet hos Kronofogdemyndigheten av förtydligandet i prop. 2010/11:165 s. 923-924 i fråga om vilken myndighet som ska försegla handlingar och ge in dem till förvaltningsrätten när undantag begärs från kontrollen.

2.4.1 Delgivning av domstolens beslut

Bestämmelsen i 17 kap. 7 § SFF om att Kronofogdemyndigheten ska anlitas för delgivning om förvaltningsrätten har beslutat att delgivning ska användas har inte någon motsvarighet i tvångsätgärdslagen. Om granskningsledaren enligt 69 kap. 3 § SFL ska verkställa beslutet om bevissäkring får i stället Skatteverket anlitas för delgivningen.³

Även innan skatteförfarandelagen började gälla har det förekommit att Kronofogdemyndigheten, som överlämnar förvaltningsrättens beslut till den som granskningen gäller om denne är närvarande vid förrättningen, har ombesörjt delgivning av beslutet om bevissäkring. Den som åtgärden riktar sig mot har i regel skrivit under **delgivningskvittot från förvaltningsrätten**, varefter Kronofogdemyndigheten skickat tillbaka delgivningskvittot till domstolen. Om den granskade inte var närvarande när förrättningen genomfördes har Kronofogdemyndigheten återsänt handlingarna till domstolen med uppgift om att personen inte har nåtts för delgivning.

2.4.2 Överlämnandet av handlingar till förvaltningsrätten när undantag begärs

De oklarheter som tidigare funnits när det gäller vem som ska försegla handlingar när undantag från kontrollen begärs och därefter överlämna dem till förvaltningsrätten har undanröjts. I tvångsätgärdslagen angavs inte uttryckligen att Skatteverket alltid ska ombesörja förseglingen och överlämnandet av handlingarna till domstolen. I prop. 2010/11:165 s. 923 f. anges emellertid att det knappast är möjligt att tolka bestämmelsen som numera finns i 47 kap. 4 § andra stycket SFL på något annat sätt. Det synes därför vara Skatteverket, efter det att granskningsledaren har prövat om en begäran om undantag kan godtas, som ska utföra förseglingen och till förvaltningsrätten ge in handlingen tillsammans med begäran om undantag. Det är bara granskningsledaren som kan bedöma om Skatteverket bör granska handlingen. Den frågan kan inte avgöras av Kronofogdemyndigheten.

³ Om ett beslut om bevissäkring grundar sig på kontroll enligt tullagen svarar Tullverket för delgivningen, se avsnitt 2.4.5.

2.4.3 Försegling av lokal, förvaringsplats eller annat utrymme

Reglerna om vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda för att granskningsledaren ska kunna besluta om försegling av lokal, förvaringsplats eller annat utrymme **för att skydda handlingar m.m.** som finns i 45 kap. 12 § SFL (13 § TVL) har ändrats något. Bl.a. har kravet på att handlingarna inte kan föras från platsen och att risk för sabotage kan befaras i de fall tvångsrevision pågår i en verksamhetslokal tagits bort, se prop. 2010/11:165 s. 426 f. och 896 f.

2.4.4 En särskild tidsfrist när ett interimistiskt beslut meddelats

En bestämmelse om en tidsfrist om fem dagar inom vilken granskningsledaren senast måste ansöka om bevissäkring hos förvaltningsrätten när han eller hon har fattat ett interimistiskt beslut finns numera i 45 kap. 14 § andra stycket SFL. I 15 § TVL föreskrevs endast att ansökan ska ske omedelbart, se prop. 2010/11:165 s. 898 och 1127 f.

Dessutom har det i 67 kap. 5 § andra stycket SFL klargjorts att ett interimistiskt beslut om bevissäkring inte kan överklagas. Vidare har det införts en bestämmelse i 66 kap. 7 § punkt 6 SFL om att omprövning av beslut om bevissäkring kan begäras. I praktiken har det även innan skatteförordningen infördes ansetts vara möjligt att begära omprövning av granskningsledarens beslut. I tvångsåtgärslagen saknades det emellertid en bestämmelse om detta, se prop. 2010/11:165 s. 591-594, 1074 f. och 1082.

2.4.5 Tullverkets befogenheter

Enligt 1 kap. 8 § tullagen ska det som sägs om Kronofogdemyndigheten i 69 kap. SFL i stället gälla Tullverket (21 § andra stycket TVL). Detta innebär att det är Tullverket som ska verkställa tvångsåtgärder i de fall åtgärderna grundar sig på kontroll enligt tullagen. Vid verkställigheten har **Tullverket samma befogenheter som Kronofogdemyndigheten** att använda tvång. Vidare kan förvaltningsrätten anlita Tullverket för delgivning av beslutet om bevissäkring, se 3 a § andra stycket tullförordningen. Därutöver föreskrivs att vad som sägs i 3 kap. 8 §,⁴ 45 kap. 2-16 §§, 68 kap. 1 och 3 §§ SFL ska gälla också för Tullverket, se prop. 2010/11:165 s. 1169 f.

⁴ Definitionen av en granskningsledare.

I detta sammanhang ska det tilläggas att lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter inte innehåller några regler om bevissäkring, se 2 kap. 3 § SFL (1 kap. 2 b § SBL). Punktskattekontrollagen har inte heller omfattats av tvångsåtgärdslagen.

2.5 Grundläggande begrepp i skatteförfarandelagen

Definitionerna om vad som menas med bl.a. en granskningsledare, en handling och en verksamhetslokal finns i 3 kap. SFL, där ett stort antal andra begrepp och förklaringar till hur vissa termer och uttryck används i skatteförfarandelagen har placerats. Vissa definitioner och förklaringar finns emellertid på andra ställen i skatteförfarandelagen. Det gäller bl.a. begreppen bevissäkring och risk för sabotage som definieras i 45 kap. 2 § SFL.

2.5.1 Granskningsledare

3 kap. 8 § SFL: ”Med granskningsledare avses den som har utsetts av Skatteverket att vara granskningsledare.”

Den som utses till granskningsledare ska vara en särskilt utbildad tjänsteman med hög kompetens, se prop. 1993/94:151 s. 103. Ett förordnande att vara granskningsledare kan vara generellt eller begränsat till enstaka ärenden eller viss grupp av ärenden. Inom Skatteverket är det endast granskningsledaren som är behörig att:

- interimistiskt besluta om bevissäkring (45 kap. 14 § SFL respektive 15 § TVL)
- ansöka hos förvaltningsrätten om bevissäkring (45 kap. 13 § SFL respektive 14 § TVL)
- besluta om vissa former av bevissäkring när revision pågår i verksamhetslokalen (45 kap. 4-5 §§ SFL respektive 6 § TVL)
- besluta om försegling (45 kap. 12 § SFL respektive 13 § TVL)

- verkställa beslut om bevissäkring i verksamhetslokaler, om det kan ske obehindrat (69 kap. 3 § andra meningen SFL respektive 21 § första stycket andra meningen TVL)
- begära verkställighet hos Kronofogdemyndigheten (69 kap. 3 § SFL respektive 21 § första stycket TVL)
- ta lös egendom i förvar i avvaktan på att betalningssäkring utverkas (46 kap. 16 § SFL respektive 16-17 §§ BtsL)
- besluta om återlämnande eller i förekommande fall överlämnande av handlingar till konkursförvaltaren (69 kap. 12 § SFL respektive 15 § andra stycket, 26 §, 29 § andra stycket och 32 § TVL).

2.5.2 Handling

3 kap. 9 § SFL: ”Med handling avses framställning i skrift eller bild och upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas bara med tekniska hjälpmedel.”

Begreppet handling i skatteförfarandelagen motsvarar den definition som finns i 2 kap. 3 § första stycket första meningen tryckfrihetsförordningen. En handling kan beskrivas som ett fysiskt medium som är bärare av information av något slag och en upptagning som en handling vars innehåll inte kan uppfattas eller förstås utan tekniska hjälpmedel. Även raderade filer (potentiella handlingar) som har återskapats utgör handlingar.

När det gäller elektroniska handlingar kan det vara svårt att avgöra var gränsen mellan en handling och förvaringsmaterial går. Detta beror på att elektroniska handlingar kan ses som magnetiska impulser på någon form av bärare t.ex. hårddiskar och CD-skivor. I praktiken har detta mindre betydelse eftersom bestämmelserna om verkställighet medger att både handling och förvaringsmaterial får tas med, se prop. 2010/11:165 s. 1174.

2.5.3 Verksamhetslokal

3 kap. 18 § SFL: ”Med verksamhetslokal avses utrymmen som huvudsakligen används i verksamhet som medför eller kan antas medföra bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078) eller som bedrivs av en annan juridisk person än ett dödsbo. Med verksamhetslokal avses även markområden, transportmedel,

förvaringsplatser och andra utrymmen som disponeras eller kan antas disponeras i verksamheten.”

Av prop. 1993/94:151 s. 153 och 156 framgår att transportmedel kan vara t.ex. bilar eller järnvägsvagnar. Vidare anges att bankfack, förvaringsboxar eller magasin är exempel på förvaringsplatser. Med annat utrymme menas bl.a. en postbox och förvar av data för automatisk informationsbehandling oavsett om anläggningen är portabel eller inte. Vid bedömningen av om det är fråga om en verksamhetslokal saknar det betydelse om den som åtgärden avser äger eller hyr utrymmet. Om det är tveksamt om en viss lokal disponeras av den granskade är det viktigt att ett särskilt beslut om att tvångsåtgärder får vidtas i lokalen i fråga har fattats för att undvika att tveksamhet om var verkställighet får ske uppkommer.

Det är inte ovanligt att **näringsverksamhet** bedrivs helt eller delvis i en **bostad**. Endast förvaring av räkenskaper i en bostad är inte tillräckligt för att utrymmet ska anses utgöra en verksamhetslokal.

2.5.4 Proportionalitetsprincipen

2 kap. 5 § SFL: ”Av proportionalitetsprincipen följer att beslut enligt denna lag får fattas bara om skälen för beslutet uppväger det intrång eller men i övrigt som beslutet innebär för den som beslutet gäller eller för något annat motstående intresse.”

I prop. 2010:11:165 s. 301 f. har det poängterats att principen gäller alla delar av en kontrollåtgärd och att **varje del kräver en proportionalitetsavvägning**. Kravet på proportionalitet gäller om ett beslut om bevissäkring över huvud taget ska fattas, hur åtgärden ska genomföras och den tid åtgärden får pågå.

Vidare anges i prop. 1993/94:151 s. 154 att det t.ex. är tänkbart att åtgärderna i verksamhetslokalerna kan begränsas till inventering och besiktning, medan handlingarna kan granskas på annan plats. Då förhållandena kan vara mycket skiftande är det nödvändigt att domstolen, eller granskningsledaren om ett interimistiskt beslut meddelas, noga prövar nödvändigheten av att revisionen eller delar av revisionen genomförs i verksamhetslokalerna.

2.5.5 Revision

Begreppet revision är ett samlingsbegrepp för olika typer av revision, se prop. 2010/11:165 s. 286. Vid en revision får revisorn med stöd av 41 kap. 7 § SFL (3 kap. 11 § taxeringslagen, 14 kap. 7 a § andra stycket skattebetalningslagen och 3 § tredje stycket torgkontrollagen):

1. granska räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör verksamheten
2. inventera kassan
3. granska lager, maskiner och inventarier
4. besiktiga verksamhetslokaler
5. ta prov på varor som används, säljs eller tillhandahålls på annat sätt i verksamheten och
6. prova teknisk utrustning som används i verksamheten.

Den som är föremål för revision ska lämna tillträde till verksamhetslokalerna. Såvitt gäller granskning av räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör verksamheten gäller detta endast **om granskningen inte utan svårighet kan genomföras på någon annan plats**. Den reviderade kan emellertid även om detta inte är fallet, medge att revisionen får genomföras i verksamhetslokalerna, se 41 kap. 8 § första och andra stycket SFL.

Huvudregeln är att den som revideras ska underrättas om beslutet om revision innan en revision verkställs. Om sådan kontroll som avses i 41 kap. 7 § punkt 2-6 SFL behöver genomföras och kontrollen skulle förlora sin betydelse om underrättelse lämnas i förväg är det emellertid tillåtet att inleda revisionen genom ett **oanmält besök**. I dessa fall överlämnas revisionsbeslutet när revisionen ska påbörjas. Enligt 41 kap. 5 § SFL gäller detta också beslut om **begränsad revision i samband med kontrollbesök** som gäller skyldigheten att föra personalliggare, jfr avsnitt 3.3. Vidare ska underrättelse ske i samband med att revisionen verkställs om det följer av 45 kap. 16 § andra stycket SFL. Det gäller alltså de fall, då förvaltningsrätten i ett beslut om bevissäkring har beslutat att underrättelse får ske i samband med att åtgärden verkställs.

2.5.6 Bevissäkring

Med bevissäkring menas enligt 45 kap. 2 § första stycket SFL följande tvångsåtgärder:

1. revision i den reviderades verksamhetslokaler enligt 45 kap. 3 § SFL
2. eftersökande och omhändertagande av handlingar enligt 45 kap. 4-11 §§ SFL
3. försegling av lokal, förvaringsplats eller annat utrymme enligt 45 kap. 12 § SFL.

Uppräkningen skiljer sig något från uppräknigen i 2 § TVL. Uttrycket ”granskning utan föregående föreläggande om kontrolluppgift” ingår i punkt 2 som innehåller en hänvisning till 45 kap. 9 § SFL, se prop. 2010/11:165 s. 888.

2.5.7 Risk för sabotage

I 45 kap. 2 § andra stycket SFL anges att med risk för sabotage menas att det finns risk för att den som bevissäkringen gäller kommer att undanhålla, förvanska eller förstöra det som får kontrolleras. Någon motsvarande definition finns inte i tvångsåtgärdslagen. I stället upprepas beskrivningen av vad som menas med sabotage i bl.a. 5 och 6 §§ TVL.

När det i 45 kap. SFL föreskrivs att **påtaglig risk** för sabotage är en förutsättning för bevissäkring är det nivån på risken för sabotage som preciseras. Risken ska i dessa fall vara av konkret natur och kunna beläggas i det enskilda fallet.

Vilka omständigheter som tyder på att det finns påtaglig risk för sabotage för att den som granskningen avser kommer att undanhålla, förvanska eller förstöra det som får granskas framgår av prop. 1993/94:151 s. 102 och 154 f, prop. 1996/97:100 s. 493 f. och prop. 2010/11:165 s. 889.

2.6 Förutsättningarna för beslut om bevissäkring

Beslut om bevissäkring kan meddelas om den som åtgärden gäller inte medverkar frivilligt vid en revision eller annan kontroll, dvs. när **tredska** föreligger. Den vanligaste grunden för bevissäkring är emellertid att det finns en **påtaglig risk för sabotage**.

I prop. 1993/94:151 s. 154 f. finns det en uppräkning av följande omständigheter som kan tyda på att det finns risk för sabotage:

- hot eller förtäckta hot om sabotage
- påtaglig nervositet eller ökad aktivitet i de fall man har vetskap om en förestående granskning
- grunden för vägran att samverka framstår inte som rimlig eller kan endast ses som ett sätt att vinna tid
- bolaget eller företrädarna för bolaget försöker på annat sätt undandra sig sina skyldigheter
- omfattande transaktioner med oseriösa företagare förekommer
- ägarförhållandena är oklara eller konstruerade
- tecken på omfattande eller avancerade skatteundandraganden.

När det ska bedömas om förutsättningarna för bevissäkring är uppfyllda ska en helhetsbedömning av samtliga omständigheter göras. **Proportionalitetsprincipen** i 2 kap. 5 § SFL (4 § TVL) har stor betydelse vid bedömningen, i vilken storleken på de skatteundandraganden som kan antas föreligga och möjligheten att vidta alternativa kontrollåtgärder ska vägas in, se prop. 1993/94:151 s. 102.

2.6.1 Hos en revisionsbyrå eller annan uppdragstagare

För att ett beslut om bevissäkring ska kunna fattas när det gäller en revisionsbyrå eller någon annan som arbetar på uppdrag av den som granskningen gäller krävs inte att det finns risk för sabotage från uppdragstagarens sida. Då en revisionsbyrå eller en redovisningsbyrå är skyldig att återlämna handlingarna om klienten begär detta föreligger det i regel tillräckliga skäl för tvångsåtgärder hos den som den granskade har anlitat, se RÅ 1995 ref. 51. **Risken för sabotage ska bedömas utifrån förhållandena beträffande uppdragsgivaren.** Om förutsättningarna för bevissäkring är uppfyllda när det gäller denne och det finns särskild anledning anta att handlingar finns hos t.ex. företagets revisor är det tillräckligt för att ett beslut om bevissäkring också hos revisionsbyrån ska kunna fattas.

2.6.2 I bostaden

Beslut om eftersökande och omhändertagande av handlingar i en bostad tillhör typiskt sett de mer integritetskränkande åtgärderna. **Proportionalitetsprincipen** är därför av särskilt stor betydelse när det ska bedömas om det finns skäl för tvångsåtgärder. Hänsyn måste tas till skyddet för den enskildes hem enligt **artikel 8 i Europakonventionen**. Befogenheterna att utföra en mer omfattande granskning hos en privatperson bör alltså omgärdas av starka rättsäkerhetsgarantier. Det kan emellertid enligt 45 kap. 7 § SFL bli aktuellt med bevissäkring i en bostad om det finns särskild anledning att anta att räkenskapsmaterial förvaras i bostaden hos en företagsledare, se prop. 1993/94:151 s. 106 f. och 156.

I RÅ 1996 ref. 97 har det slagits fast att ett beslut om eftersökning och omhändertagande som omfattar en bostad borde, trots att bolagen och dess ställföreträdare har samma adress, ha getts först sedan det visat sig att eftersökning i övriga utrymmen blivit resultatlös. Ett annat alternativ är att beslutet om tvångsåtgärder villkoras när det gäller **turordningen**.

2.7 Domstolsförfarandet m.m.

Huvudregeln är att förvaltningsrätten beslutar om bevissäkring, men granskningsledaren får i de situationer som anges i 45 kap. 13 § andra stycket SFL fatta sådana beslut. Dessutom får granskningsledaren i de fall som anges i 45 kap. 14 § första stycket SFL fatta ett interimistiskt beslut i avvaktan på att förvaltningsrätten i efterhand prövar om förutsättningarna för bevissäkring är uppfyllda. En förutsättning för detta är att det finns påtaglig risk för sabotage innan förvaltningsrätten kan fatta beslut. **Granskningsledarens behörighet gäller endast verksamhetslokaler**. Det har däremot inte någon betydelse om det är fråga om ett beslut som inte behöver underställas domstolens prövning eller ett interimistiskt beslut.

Den som ett beslut om bevissäkring gäller ska i princip omedelbart underrättas om beslutet. Förvaltningsrätten får emellertid besluta att **underrättelse** får ske **i samband med att åtgärden verkställs** om det finns en påtaglig risk för sabotage om den som beslutet gäller underrättas i förväg, se 45 kap. 16 § SFL (5 § andra stycket, 7 § andra stycket, 8 § andra meningen samt 20 § andra meningen TVL). I flertalet fall beslutar domstolen om uppskjuten underrättelse och att **delgivning** ska användas.

Underrättelse om avslag på en begäran om bevissäkring kan däremot inte skjutas upp. Överraskningsmomentet går alltså förlorat om högre domstol upphäver förvaltningsrättens beslut och lämnar tillstånd till tvångsåtgärder

sedan förvaltningsrättens beslut har överklagats. Hos domstolen gäller inte sekretess för domar, se 43 kap. 8 § OSL och RÅ 1995 ref. 51. Av regeringsrättens dom, varigenom Riksskatteverkets yrkande om sekretess för beslutet om tvångsåtgärder i avvaktan på verkställigheten avslogs. I skälen för Regeringsrättens avgörande anges att underinstanserna tillställt bolaget sina domar i målet.

2.7.1 Beslut av förvaltningsrätten

Beslut om efterforskande och omhändertagande av handlingar kan enligt 45 kap. 13 § första stycket SFL fattas av förvaltningsrätten **på ansökan av granskningsledaren** enligt vad som föreskrivs i 45 kap. 3 och 6-9 §§ SFL. Det gäller alltså i följande situationer om förutsättningarna i övrigt för ett beslut om bevissäkring är uppfyllda.

- **45 kap. 3 § SFL:** När den reviderade är skyldig att lämna tillträde till sina verksamhetslokaler, men inte fullgör sina skyldigheter att medverka genom att lämna tillträde, tillhandahålla de handlingar och lämna de uppgifter som behövs för revisionen och att ge revisorn tillfälle att använda tekniska hjälpmedel enligt vad som föreskrivs i 41 kap. 8-11 §§ SFL. Detta gäller också om det finns en påtaglig risk för sabotage (5 § första stycket TVL).
- **45 kap. 6 § SFL:** När en revision genomförs på någon annan plats än i den reviderades verksamhetslokaler om den reviderade inte har följt ett föreläggande enligt 41 kap. 12 § SFL att fullgöra sina skyldigheter. Detta gäller också om det finns en påtaglig risk för sabotage (7 § första stycket TVL).
- **45 kap. 7 § SFL:** När en handling som behövs för en revision enligt 45 kap. 3 § eller 41 kap. SFL finns i en lokal, på en förvaringsplats eller **i ett annat utrymme än i den reviderades verksamhetslokaler** om det finns särskild anledning att anta att handlingen finns i utrymmet och den reviderade inte har följt ett föreläggande enligt 41 kap. 12 § SFL om att lämna ut handlingen eller det finns en påtaglig risk för sabotage (8 § TVL).
- **45 kap. 8 § SFL:** När ett föreläggande att lämna ut en handling **vid annan kontroll än revision** inte har följts och det finns särskild anledning att anta att handlingen finns hos den som har förelagts (9 § TVL). Det gäller föreläggande för egen beskattning enligt 37 kap. 6 § SFL, föreläggande som lämnats vid tillsyn över kassaregister eller efter ett kontrollbesök som

gäller kassaregister med stöd av 42 kap. 5 § andra stycket respektive 42 kap. 7 § andra stycket SFL. Därutöver omfattas bl.a. förelägganden enligt kupongskattelagen (1970:624) samt förelägganden enligt 37 kap. 9-10 §§ SFL som avser inhämtande av uppgifter för kontroll av någon annans uppgiftsskyldighet.

- **45 kap. 9 § SFL:** Hos den som inte får revideras på grund av att bokföringsskyldighet inte föreligger, dvs. privatpersoner och dödsbon, men som kan föreläggas att lämna uppgift om det finns särskild anledning att anta att handlingen kommer att påträffas hos honom eller henne. Dessutom krävs det att det finns påtaglig risk för sabotage om personen föreläggs och ett betydande intresse av att handlingen granskas (10 § TVL).

Förvaltningsrättens beslut kan överklagas till kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen. Prövningstillstånd krävs i Högsta förvaltningsdomstolen. För att ett beslut om bevissäkring ska prövas i sak krävs att den som åtgärden riktat sig mot har **ett beaktansvärt intresse av att få saken prövad i efterhand** när beslutet har verkställts, se RÅ 2007:80.

2.7.2 Beslut av granskningsledaren

Beslut om bevissäkring kan enligt 45 kap. 13 § andra stycket SFL (14 § TVL) fattas av granskningsledaren om beslutet måste fattas **snabbt och på plats hos den som revideras**. I de situationer som anges i 45 kap. 4, 5 och 12 §§ SFL behöver beslutet, till skillnad från vad som gäller för beslut enligt 45 kap. 3 och 6-8 §§ SFL, inte underställas förvaltningsrättens prövning:

- **45 kap. 4 § SFL:** Eftersökande och omhändertagande av handlingar när tvångsrevision pågår i den reviderades verksamhetslokaler (6 § första stycket TVL). Om revisionen genomförs enligt 45 kap. 3 § punkt 1 SFL gäller detta bara om handlingen inte har tillhandahållits inom rimlig tid eller om det finns en påtaglig risk för sabotage.
- **45 kap. 5 § SFL:** Omhändertagande av handlingar när revision pågår i verksamhetslokalerna efter medgivande, men den reviderade motsätter sig att visst material granskas (6 § andra stycket TVL). I detta fall får det **inte** ske någon **eftersökning**. Det är bara handlingar som påträffas eller tillhandahålls och som behövs för revisionen som får tas om hand för granskning. Om handlingar behöver eftersökas krävs ett beslut om tvångsrevision eller ett beslut av förvaltningsrätten om bevissäkring enligt 45 kap. 6 § SFL, se prop. 2010/11:165 s. 892.

- **45 kap. 12 § SFL:** Försegling av lokal, förvaringsplats eller annat utrymme för att skydda handlingar som ska granskas på plats eller tas om hand för granskning (13 § TVL).

2.7.3 Interimistiska beslut i avvaktan på förvaltningsrättens prövning

Granskningsledaren får fatta interimistiska beslut om bevissäkring enligt **45 kap. 3 och 6-8 §§ SFL** i avvaktan på att bevissäkring utverkas hos förvaltningsrätten. En förutsättning är att åtgärden ska genomföras **i en verksamhetslokal**. Dessutom måste det finnas en påtaglig risk för sabotage innan förvaltningsrätten kan fatta beslut. Det krävs alltså en **akut risk för sabotage** eller vad som brukar kallas **fara i dröjsmål**, se 45 kap. 14 § första stycket SFL (15 § TVL). Då granskningsledaren får fatta beslut som avser verksamhetslokaler har han eller hon också befogenhet att interimistiskt besluta om bevissäkring när det gäller handlingar som förvaras hos t.ex. den revisionsbyrå som den granskade anlitar eller i arkivutrymmen som denne hyr, se prop. 1993/94:151 s. 156.

I 45 kap. 14 § andra stycket SFL föreskrivs att granskningsledaren måste ansöka om bevissäkring hos förvaltningsrätten så snart som möjligt och **senast inom fem dagar** efter det att han eller hon har beslutat om tvångsåtgärder. Om ansökan inte görs inom denna tidsfrist eller om den avslås ska de handlingar som omhändertagits lämnas tillbaka och övriga insamlade uppgifter förstöras. Domstolen kan enligt 28 § förvaltningsprocesslagen förordna att handlingarna inte ska lämnas tillbaka förrän beslutet om att upphäva omhändertagandet har vunnit laga kraft, se Kammarrätten i Göteborgs dom den 13 oktober 1999, mål nr 3931-1999.

Om den som beslutet gäller har försatts i **konkurs** ska handlingarna i stället överlämnas till konkursförvaltaren och den som bevissäkringen gäller underrättas om detta.

2.8 Undantag från kontrollen på grund av beslagsförbudet m.m.

Skatteverket har inte rätt att granska en handling som inte får tas i beslag på grund av **beslagsförbudet i 27 kap. 2 § RB** eller en handling som inte omfattas av bevissäkringen, revisionen, tillsynen eller kontrollbesöket. Vidare får en handling som har ett **betydande skyddsintresse** inte granskas, om det finns särskilda omständigheter som gör att innehållet inte bör komma till någon annans

kännedom. Detta gäller bara om handlingens skyddsintresse är större än dess betydelse för kontrollen, se 47 kap. 1 och 2 § SFL (16 § TVL och motsvarande bestämmelser i bl.a. taxeringslagen).⁵

Med ett betydande skyddsintresse menas bl.a. företagshemligheter, vissa råd i skatterättsliga angelägenheter och handlingar rörande mer personliga förhållanden, se prop. 1993/94:151 s. 93-99.

För att den granskade ska vara medveten om möjligheten att undanta uppgifter och handlingar från kontroll föreskrivs i 45 kap. 15 § SFL (20 § första meningen TVL) att ett beslut om bevissäkring ska innehålla uppgift om de möjligheter som finns att begära undantag. Sådana uppgifter ska också lämnas i ett beslut om revision, se 41 kap. 4 § punkt 2 SFL.

Det är möjligt att begära att förvaltningsrätten ska pröva om beslut om undantag kan fattas utan att domstolen granskar handlingen, se 47 kap. 6 § SFL (17 § tredje stycket TVL). Om förvaltningsrätten kommer fram till att granskning av handlingen inte är nödvändig kan domstolen avgöra målet utan att bryta förseglingen eller ta del av den översända handlingen. Det kan t.ex. gälla en principiell fråga, där även revisorn har en tämligen god bild av vad handlingen innehåller för typ av information. I normalfallet kan domstolen emellertid inte göra en bedömning av om innehållet i handlingarna omfattas av möjligheten att få undantag utan att handlingarna granskas, se Karin Almgrens och Börje Leidhammars kommentar till 47 kap. 6 § SFL.

Om domstolens beslut blir att en handling ska undantas från granskningen får Skatteverket enligt 47 kap. 7 § SFL (19 § TVL) inte återge eller återropa innehållet i handlingen. Detta gäller också om Skatteverket efter en begäran om undantag, men utan att förvaltningsrätten prövat frågan, har beslutat att en handling ska lämnas tillbaka, se prop. 2010/11:165 s. 926.

Domstolen kan i mål om undantag av uppgifter eller handlingar om det är fråga om **elektroniska handlingar** bestämma i vilken form eller på vilket sätt upptagningen ska tillhandahållas i målet, se 12 kap. 1 § SFF (17 § andra stycket TVL).

⁵ Domstol har i flera fall prövat om förutsättningarna för undantag är uppfyllda när det gäller andra former av kontroll än bevissäkring.

2.9 Förberedelser av verkställigheten hos Kronofogdemyndigheten

Det är viktigt att granskningsledaren informerar Kronofogdemyndigheten innan en bevissäkring ska verkställas. Detta gäller i synnerhet om det kan antas att det blir fråga om en omfattande eller på annat sätt komplicerad förrättning. Redan när de första bestämmelserna om bevissäkring infördes betonades det att det är viktigt att verkställighetsåtgärderna planeras i förväg av granskningsledaren och Kronofogdemyndigheten, se prop. 1975/76:11 s. 141 f. Vidare har JO framhållit vikten av att en bevissäkring föregås av en **noggrann planering i samråd mellan de tjänstemän som ska delta**, så att var och en är klar över sin roll och sina befogenheter i de olika situationer som kan tänkas uppkomma vid verkställigheten, se JO 1982/83 s. 319 f.

Skatteverket bör alltid stämma av med det S-team som ska svara för verkställigheten att förrättningen kan genomföras den aktuella dagen. Vidare bör granskningsledaren, Kronofogdemyndigheten, de revisorer och IT-forensiker som ska delta vid genomförandet av bevissäkringen i regel **ha kontakt om följande** innan ansökan om bevissäkring ges in till förvaltningsrätten i de delar det finns ett behov av detta i det enskilda fallet.

- Vem eller vilka är det som ska bli föremål för bevissäkring?
- På vilken eller vilka adresser är verksamhetslokalerna belägna? Om bevissäkring ska ske i en bostad var bor personen eller personerna?
- Vilken dag kan det antas bli aktuellt att genomföra bevissäkringen och när på dagen är det lämpligt att detta sker? Om det finns önskemål om att verkställigheten ska påbörjas tidigt eller sent på dagen, vilka särskilda skäl finns det för detta? jfr avsnitt 2.11.
- Om det kan bli aktuellt med bevissäkring också på någon annan plats än i företagets verksamhetslokaler, t.ex. i ett arkivutrymme, hos en revisionsbyrå, en redovisningsbyrå och/eller i en bostad innebär detta att personal från Kronofogdemyndigheten måste finnas tillgänglig på flera ställen samtidigt? jfr avsnitt 2.11.5.
- Var och hur den eller de personer som bevissäkringen riktar sig mot eller företrädarna för en juridisk person kan nås när förrättningen ska påbörjas, så att kravet på beslutsunderrättelse kan uppfyllas (mobilnummer m.m.)? jfr avsnitt 2.11.2 - 2.11.3.

- Hur domstolens beslut ska presenteras när förrättningen inleds och vad som gäller i fråga om arbetsfördelningen mellan Kronofogdemyndigheten och granskningsledaren.
- Om det finns önskemål om spegling av datorer, på plats eller i Skatteverkets kontor, vad är det som motiverar en sådan åtgärd? jfr avsnitt 2.11.10 - 2.11.12.
- Finns det något som talar för att Kronofogdemyndigheten kommer att möta sådant motstånd vid förrättningen att biträde av Polismyndigheten bör begäras med stöd av 3 kap. 3 § UF?
- Kan det samtidigt som bevissäkringen verkställs bli aktuellt med **betalningssäkring eller förvarstagande** i avvaktan på att betalningssäkring utverkas. Vid ett förvarstagande ska Kronofogdemyndigheten på begäran lämna biträde åt granskningsledaren enligt 11 kap. 4 § SFF.
- Om verkställigheten ska ske enbart i en verksamhetslokal, **kan det vara tillräckligt att Kronofogdemyndigheten har beredskap** för att snabbt kunna genomföra verkställigheten, om bevissäkringen inte kan genomföras obehindrat av granskningsledaren själv? Det måste beaktas att det i regel är svårt att i förväg bedöma om granskningsledaren kommer att möta motstånd i någon form, jfr avsnitt 2.10.1.
- Kontaktuppgifter beträffande granskningsledaren, de revisorer och IT-forensiker som ska delta vid förrättningen.
- Information i övrigt som är relevant för verkställigheten.

Det ska tilläggas att det kan förekomma att granskningsledaren på grund av att **fara i dröjsmål** föreligger endast har möjlighet att förvarna Kronofogdemyndigheten om att han eller hon har beslutat om bevissäkring eller avser att omgående göra detta, jfr avsnitt 2.7.2 - 2.7.3. Kronofogdemyndigheten får då i vart fall uppgifter om vem eller vilka som är föremål för bevissäkring och på vilken adress bevissäkringen ska genomföras.

Granskningsledaren gör regelmässigt olika efterforskningar för att klarlägga faktiska omständigheter innan en bevissäkring ska genomföras. Det gäller bl.a. företagets adress som kan vara en annan än den officiella adressen, telefonnummer till företrädarna, vilka öppettider företaget har och om anställda eller andra kan antas vara på plats när förrättningen ska genomföras.

När Kronofogdemyndigheten får del av uppgifter om en kommande bevissäkring gäller **sekretess enligt 17 kap. 1 § OSL**, då de uppgifter som lämnas till myndigheten gäller planläggning eller andra förberedelser inför en kommande revision eller annan granskning beträffande skatter m.m. Vidare gäller i de fall revision pågår sekretess till skydd för pågående skattekontroll enligt vad som föreskrivs i **17 kap. 2 § OSL**. Det är alltså förbjudet för Kronofogdemyndighetens personal att lämna ut uppgifter om planeringen av en bevissäkring. Detta gäller också i förhållande till den som åtgärden riktar sig mot. Det finns i detta skede **inte** någon rätt till **partsinsyn**.

2.10 Bestämmelserna om verkställighet av bevissäkring

Verkställigheten av bevissäkring regleras huvudsakligen i **69 kap. 2-12 och 18 §§ SFL** (21-27 och 31 §§ TVL). Vidare finns det bestämmelser om skyldigheten att utfärda verkställighetsbevis i **16 kap. 1 § SFF** och om delgivning av domstolens beslut i **17 kap. 7 § SFF**. Därutöver föreskrivs det i **68 kap. 1 § och 3 § punkt 2 SFL** (21 § tredje stycket första meningen TVL) att bevissäkring får verkställas omedelbart om något annat inte har föreskrivits i beslutet.

Huvudregeln är att bevissäkring verkställs av Kronofogdemyndigheten, men under vissa förutsättningar får granskningsledaren verkställa sådana beslut i verksamhetslokaler. **I en bostad** är det **endast Kronofogdemyndigheten** som får verkställa bevissäkring.

Anledning till att granskningsledaren fått behörighet att i vissa fall själv verkställa bevissäkring är att lagstiftaren velat avlasta Kronofogdemyndigheten rutinbetonade förrättningar av okomplicerad natur. Vid tillkomsten av de första reglerna om bevissäkring antogs det att sådana förrättningar skulle bli vanliga, se SOU 1974:49 s. 11.

2.10.1 Granskningsledarens möjlighet att själv verkställa bevissäkring i verksamhetslokaler

Granskningsledaren får **om det kan ske obehindrat** verkställa bevissäkring i **verksamhetslokaler**, se 69 kap. 3 § SFL (21 § första stycket TVL). Detta gäller också hos t.ex. en revisions- eller redovisningsbyrå, då granskningsledarens behörighet inte påverkas av vilken typ av verksamhetslokal som det är fråga om. Granskningsledaren, som alltid kan få verkställighet hos

Kronofogdemyndigheten, har å andra sidan inte i något fall en skyldighet att verkställa bevissäkring.

Om granskningsledaren väljer att själv verkställa ett beslut om bevissäkring finns **risk att förrättningen måste avbrytas** i avvaktan på att personal från Kronofogdemyndigheten kan komma till den plats där verkställigheten har påbörjats. Detta måste ske om t.ex. den som åtgärden gäller ställer sig framför ett skåp eller en dörr, någon form av hot eller våld förekommer eller den granskade plötsligt motsätter sig att en viss handling omhändertas. Varje typ av motstånd, också passivt motstånd, medför att granskningsledaren inte får påbörja eller fortsätta en redan påbörjad förrättning, se prop. 1975/76:11 s. 142 f. och 2010/11:165 s. 1169.

När granskningsledaren verkställer en bevissäkring är det först om verkställighet begärs hos Kronofogdemyndigheten som myndighetens personal har rätt att vara närvarande i företagets lokaler. Vidare får detta ske om granskningsledaren har begärt **biträde** av Kronofogdemyndigheten **i samband med att egendom tas i förvar** i avvaktan på betalningssäkring utverkas, se 46 kap. 16 § SFL och 11 kap. 4 § SFF.

Kronofogdemyndigheten får när biträde har begärts lämna råd i rättsliga frågor. Det kan t.ex. gälla vilken betydelse besittningen till egendomen har och vad bestämmelserna i utsköningsbalken om beneficium medför. När biträde lämnas får Kronofogdemyndigheten också ge praktiska råd om transport och förvaring av egendomen samt hjälpa till med värderingen av den egendom som tas i förvar. Kronofogdemyndigheten har däremot **inte** någon rätt att använda **några tvångsmedel när enbart biträde lämnas**.

Också när granskningsledaren verkställer bevissäkring är bestämmelserna i 69 kap. SFL tillämpliga. Det gäller bl.a. reglerna om beslutsunderrättelse, skälig tid för inställelse, rätten att tillkalla ombud eller biträde och användning av den granskades tekniska hjälpmedel. Vidare ska bestämmelserna om undantag från kontrollen i 47 kap. SFL följas och granskningsledaren utfärda verkställighetsbevis. Därutöver gäller att Skatteverket får anlitas för delgivning av domstolens beslut om bevissäkring i de fall beslutet verkställs av granskningsledaren, se 17 kap. 7 § andra stycket SFF. Däremot är bestämmelsen i 69 kap. 11 § SFL, där Kronofogdemyndighetens befogenhet att använda tvång regleras, inte tillämplig till någon del.

2.10.2 Begäran om verkställighet hos Kronofogdemyndigheten

Det är **bara granskningsledaren** som får begära verkställighet. Detta kan ske muntligt, men en kopia av domstolens eller granskningsledarens beslut om bevissäkring måste överlämnas till Kronofogdemyndigheten. I vissa fall kan det även förekomma att en kopia av beslutet om revision och en kortare förklaring, varav det framgår vad revisionen gäller, lämnas till Kronofogdemyndigheten. Att det inte krävs en skriftlig begäran fyller en viktig funktion om granskningsledaren har påbörjat verkställigheten på egen hand och personal från Kronofogdemyndigheten måste tillkallas för att förrättningen ska kunna fortsätta. I en sådan situation är det viktigt att undvika varje onödigt dröjsmål.

Ansökan måste ske **senast inom en månad** räknat från dagen för beslutet om bevissäkring. Enligt 69 kap. 2 § SFL (21 § tredje stycket tredje meningen TVL) upphör beslutet att gälla om verkställigheten inte påbörjas inom denna tidsfrist. I praktiken ges en begäran om verkställighet så gott som alltid in i omedelbar anslutning till att förvaltningsrätten eller granskningsledaren har beslutat om bevissäkring.

2.11 Genomförandet av Kronofogdemyndighetens förrättning

Verkställigheten av ett beslut om en bevissäkring ska ske skyndsamt och i princip påbörjas i direkt anslutning till att ansökan om verkställighet ges in. Vid verkställigheten får Kronofogdemyndigheten använda tvång om det kan anses befogat med hänsyn till omständigheterna, se 69 kap. 11 § SFL (23 § TVL). Denna bestämmelse stämmer i stort sett överens med vad som gäller enligt 2 kap. 17 § UB om användningen av tvång vid Kronofogdemyndighetens förrättningar i allmänhet. Förrättningen ska genomföras så att den inte vållar den som beslutet gäller större kostnader eller olägenheter än vad som är nödvändigt, se 69 kap. 4 § första meningen SFL (23 § första meningen TVL).

Vidare föreskrivs i 69 kap. 4 § SFL (21 § tredje stycket TVL) att bevissäkring ska verkställas **mellan kl. 8.00 och 19.00, om det inte finns särskilda skäl** att verkställa beslutet vid en annan tidpunkt. Ett exempel på när detta kan vara fallet är när bevissäkringen ska verkställas hos en kvällsöppen restaurang, se prop. 2010/11:165 s. 1170. När det gäller tidpunkten för Kronofogdemyndighetens förrättningar i allmänhet, t.ex. betalningssäkring eller kvarstad, föreskrivs i stället att verkställighet inte får ske före kl. 6.00 eller efter 21.00 om det inte finns särskilda skäl, se 3 kap. 1 § andra stycket UF.

Kronofogdemyndighetens uppgift är att ge granskningsledaren tillträde till verksamhetslokalerna och de utrymmen i övrigt i vilka tvångsåtgärder får vidtas enligt vad som var angetts i beslutet om bevissäkring. Kronofogdemyndigheten

har ansvaret för det praktiska genomförandet av förrättningen och får om det behövs anlita låssmed och verkställa beslut om försegling om förrättningen måste avbrytas. Det är däremot granskningsledaren som, inom ramen för beslutet om bevissäkring, avgör i vilka utrymmen som skatterevisorerna och IT-forensikerna ska leta efter handlingar och vilka handlingar som ska omhändertas, se prop. 1976/77 s. 142. Detta gäller även elektroniska handlingar. Vidare anges i Karin Almgrens och Börje Leidhammars kommentar till 69 kap. 3 § SFL att det är Kronofogdemyndigheten som beslutar om det praktiska genomförandet av verkställigheten och granskningsledaren som avgör vad som ska eftersökas och tas om hand.

Då flera beslut endast kan fattas av granskningsledaren och frågor om förrättningens praktiska genomförande ska lösas i samråd mellan Kronofogdemyndigheten och granskningsledaren måste han eller hon alltid vara närvarande under förrättningen. Om förrättning ska ske på olika platser måste det finnas en granskningsledare på varje ställe.

2.11.1 Genomgång av beslutet om bevissäkring

Det nödvändigt att Kronofogdemyndigheten noggrant granskar beslutet om bevissäkring, innan myndigheten vidtar några verkställighetsåtgärder, för att kontrollera:

- i vilka utrymmen tillstånd att leta efter handlingar har medgetts
- i vilken ordning eftersökning får ske om bevissäkring ska verkställas på mer än ett ställe
- om det finns andra föreskrifter i beslutet
- att beslutet gäller såväl eftersökande som omhändertagande av handlingar.

När det i samma mål har beslutats att bevissäkring på flera platser föreskrivs vanligtvis att eftersökning först ska ske i verksamhetslokalen och därefter hos t.ex. den revisionsbyrå som näringsidkaren anlitar samt, om den bevisning som får eftersökas inte påträffas på något av dessa ställen, i företrädarens bostad. Ibland förekommer även andra typer av **föreskrifter** i förvaltningsrättens beslut. Det kan t.ex. gälla att eftersökning först ska ske i de **utrymmen som har avskilts som verksamhetslokaler** och därefter i övriga delar av bostaden. Vidare har det förekommit föreskrifter om vad som ska gälla i fråga om eftersökning och omhändertagande av handlingar i **virtuella utrymmen**.

I detta sammanhang ska det tilläggas att i ett beslut om bevissäkring måste det ha preciserats i vilka lokaler eller andra utrymmen eftersökning och omhändertagande får ske.

Kammarrätten i Stockholm har i en dom den 30 december 2008, mål nr 9615-08 lämnat tillstånd till att handlingar som omfattas av revision avseende en enskild firma i städbranschen får eftersökas och omhändertas i den granskades bostad. Däremot har Skatteverkets yrkande om rätt att eftersöka handlingar i en verksamhetslokal om en sådan skulle finnas avslagits, då det är ett krav att det i ett beslut om bevissäkring preciseras vilka lokaler som får genomsökas.

2.11.2 Beslutsunderrättelse

Huvudregeln är att verkställigheten inte får påbörjas förrän den som åtgärden gäller har underrättats om domstolens eller granskningsledarens beslut om bevissäkring, se 69 kap. 6 § SFL (delar av 22 § första och andra styckena TVL). Beslutsunderrättelse och delgivning av domstolens beslut är två olika åtgärder, jfr avsnitt 2.11.8. En underrättelse om att ett beslut om bevissäkring ska verkställas behöver inte delges. För att kravet på att lämna beslutsunderrättelse ska vara uppfyllt är det tillräckligt att Kronofogdemyndigheten per telefon har informerat **den granskade, eller annan hos vilken verkställighet ska ske**, om att bevissäkring ska verkställas. Å andra sidan är det, om det inte går att nå personen i fråga, inte i alla situationer ett absolut krav att han eller hon har underrättats innan verkställigheten påbörjas. Om verkställighet skulle ske utan att Kronofogdemyndigheten har gjort några försök att få kontakt per telefon är det emellertid ett så allvarligt fel att det kan leda till att ett beslut att omhänderta handlingar upphävs.

Kammarrätten i Göteborg har i en dom den 13 oktober 1999, mål nr 3931-1999 ansett att det **inte** förelåg **synnerliga skäl** för granskningsledaren att verkställa ett interimistiskt beslut om bevissäkring hos den revisionsbyrå, som den granskade anlitat. Skatteverket hade inte på något sätt försökt nå behörig företrädare för bolaget före förrättningen. Enbart det förhållandet att den granskade inte hade något telefonabonnemang hos Telia har inte ansetts utgöra sådana skäl som krävs för att det ska vara tillåtet att påbörja verkställigheten. Då Skattemyndigheten inte gjort vad som krävs i fråga om skyldigheten att lämna beslutsunderrättelse har beslutet om tvångsåtgärder upphävts.

I de fall då bevissäkring ska verkställas hos någon annan än den som granskningen gäller, t.ex. hos den revisions- eller redovisningsbyrå som företaget

anlitar, innebär givetvis kravet på beslutsunderrättelse att också denne ska underrättas innan verkställigheten påbörjas.

Vissa typer av beslut om bevissäkring får emellertid verkställas utan att den som beslutet riktar sig mot först har underrättats. Det gäller beslut enligt 45 kap. 4 eller 5 §§ att ta om hand handlingar och enligt 45 kap. 12 § SFL om försegling, se 69 kap. 5 SFL. Undantaget från huvudregeln gäller alltså för sådana beslut om bevissäkring som kan fattas av granskningsledaren (jfr avsnitt 2.7.2) om beslutet måste fattas snabbt och på plats hos den som revideras, se prop. 2010/11:165 s. 1170 f. Till skillnad från beslut om omhändertagande får försegling ske oberoende av på vilken grund bevissäkringen har beslutats. Detta förklaras av att syftet med försegling är att skydda de handlingar som ska granskas, dvs. att säkra verkställigheten av ett beslut om omhändertagande. Försegling är alltså ett led i omhändertagandet. För att det ska vara tillåtet att efterforska handlingar krävs däremot beslutsunderrättelse. Om den som bevissäkringen gäller inte har underrättats om beslutet innan det har verkställts ska underrättelse om beslutet lämnas omedelbart efter verkställigheten, se 69 kap. 5 andra stycket SFL (22 § tredje stycket TVL).

2.11.3 Om det inte går att nå den som bevissäkringen gäller

Om det finns synnerliga skäl får bevissäkring verkställas utan att beslutsunderrättelse först har lämnats även om den som beslutet gäller inte har gått att nå, se 69 kap. 6 § SFL (22 § första och andra styckena TVL). I förarbetena nämns som exempel på synnerliga skäl att det kan vara uppenbart att den granskade har gjort sig oanträffbar eller att han eller hon vistas utomlands och inte kan nås under en längre tid. Ett annat exempel som också nämns är att det inte finns någon företrädare för det företag som bevissäkringen gäller på grund av att styrelsen avgått, se hänvisningen i prop. 2010/11:165 s. 1173 till prop. 1993/94:151 s. 161.

När det inte går att nå en person på grund av att han eller hon är tillfälligt bortrest kommer Kronofogdemyndigheten och granskningsledaren i regel överens om att verkställigheten ska skjutas upp. En förutsättning för att verkställigheten ska senareläggas är emellertid att man inte har röjt att det finns ett beslut om bevissäkring när Kronofogdemyndigheten försökt nå den person som åtgärden gäller. Om det är ett beslut från förvaltningsrätten som ska verkställas finns det i och för sig alltid en risk för att den granskade, eller annan hos vilken verkställighet ska ske, får kännedom om beslutet. Detta då ett beslut om bevissäkring alltid är offentligt hos domstolen.

Om Kronofogdemyndigheten bedömer att det finns synnerliga skäl får myndigheten om det behövs ta sig in i verksamhetslokalerna med hjälp av låssmed eller på annat sätt. Detta gäller även i fråga om en bostad under förutsättning att förvaltningsrätten har lämnat tillstånd till bevissäkring i bostaden.

2.11.4 Information när förrättningen påbörjas

Kronofogdemyndigheten och granskningsledaren ska när förrättningen påbörjas gemensamt informera den som bevissäkringen gäller, eller annan hos vilken verkställighet sker, om innehållet i det beslut som ska verkställas. Vidare ska Kronofogdemyndigheten om den granskade är närvarande i regel ombesörja delgivning av domstolens beslut, se avsnitt 2.11.8. Den information som lämnas ska även innehålla en redogörelse för syftet med bevissäkringen, de möjligheter som finns att få undantag från kontrollen och rätten att tillkalla ombud eller biträde.

Det är angeläget att informationen lämnas **på ett pedagogiskt sätt** så att den som åtgärden gäller förstår vilka rättigheter han eller hon har i olika avseenden, jfr JO:s beslut den 21 januari 2008, dnr 5072-2006. Ett beslut om bevissäkring ska enligt 45 kap. 15 § SFL (20 § TVL) visserligen innehålla uppgifter om möjligheten att undanta uppgifter och handlingar från kontrollen samt vad som gäller vid verkställigheten.

Kronofogdemyndigheten bör emellertid förklara vad detta i praktiken innebär.

Om den som bevissäkringen gäller inte är närvarande när förrättningen ska påbörjas ska Kronofogdemyndigheten **försöka få kontakt per telefon** med den som åtgärden riktar sig mot eller en behörig företrädare för denne, se avsnitt 2.11.2. Under telefonsamtalet ska information om vad bevissäkringen gäller och att den kommer att påbörjas om personen inte inställer sig inom en viss kortare tidsfrist lämnas. Vidare ska information lämnas om **rätten att tillkalla ett juridiskt biträde** eller annat ombud eller biträde och att den som anlitas måste komma till den plats där förrättningen genomförs inom en kortare tidsfrist som bestäms av Kronofogdemyndigheten.

Skatterevisorerna och IT-forensikerna bör i regel inte gå in i lokalerna förrän näringsidkaren har informerats om beslutet om bevissäkring.

2.11.5 Att tänka på vid villkorade beslut

I beslut om bevissäkring föreskrivs ofta att eftersökning först ska ske i verksamhetslokalen. I regel föreskrivs också att det först är om det material som ska eftersökas inte påträffas i lokalen som eftersökning får ske också i andra utrymmen, t.ex. i bostaden hos en företagsledare. Vidare kan det förekomma villkorade beslut **när olika företag delar lokal**. Om handlingar som tillhör det företag som bevissäkringen gäller förvaras i de delar av lokalen som disponeras av ett eller flera andra företag har det förekommit att domstolen har föreskrivit i vilken ordning efterforskning får ske i olika utrymmen.

Om ett beslut ska verkställas på olika platser är det viktigt att verkställigheten planeras på ett sådant sätt att förrättningarna kan genomföras utan att överraskningsmomentet går förlorat. Beroende på hur stor risken för sabotage är kan det finnas ett behov av att Kronofogdemyndigheten och Skatteverket har **personal tillgänglig på mer än en plats**. Det kan vara nödvändigt att omedelbart påbörja nästa förrättning om det material som ska efterforskas inte har anträffats på den föregående förrättningsplatsen. I vissa fall behövs det alltså flera granskningsledare, även om det inte är säkert att förrättning kommer att ske på samtliga platser som anges i domstolens beslut.

I verkställighetsbeviset bör det antecknas vid vilket klockslag förrättningen hos en uppdragstagare eller i en bostad har påbörjats. Den eller de granskningsledare som ansvarar för verkställigheten i verksamhetslokalen, och/eller i något annat utrymme där handlingar får eftersökas och omhändertas, ska innan det sker en förrättning i bostaden ha konstaterat att i vart fall några av de handlingar som får eftersökas inte har påträffats på de andra förrättningsplatserna. Däremot behöver inte vare sig den första eller den andra förrättningen vara avslutad i alla avseenden innan förrättningen i bostaden påbörjas.

När verkställighet ska ske också hos t.ex. en revisionsbyrå eller en redovisningsbyrå finns det anledning att tänka på att alltför utförliga motiveringar till att ett beslut om bevissäkring har utverkats inte bör lämnas. Det kan i det material som Kronofogdemyndigheten fått del av finnas uppgifter om klienten som omfattas av sekretess.

2.11.6 Skälig tid att inställa sig

I 69 kap. 7 § SFL (22 § första och andra stycket TVL) föreskrivs att den som ska underrättas om ett beslut om bevissäkring innan det verkställs ska ges skälig tid att komma till den plats där förrättningen ska genomföras. I praktiken innebär detta att personen eller behörig företrädare för en juridisk person ska få **någon**

eller några timmar på sig. Förrättningen kan emellertid påbörjas om något av följande villkor är uppfyllda:

- bevissäkringen fördröjs väsentligt om den tidfrist som behövs medges eller
- det finns en påtaglig risk för att ändamålet med bevissäkringen annars inte uppnås.

Med att bevissäkringen fördröjs väsentligt menas att den tid som personen behöver för att inställa sig kan vara för lång för att det ska vara rimligt att vänta med verkställigheten. När tidsfristen bestäms får hänsyn tas till vad som i det enskilda fallet är lämpligt, se prop. 1993/94:151 s. 161 och 2010/11:65 s. 1173.

Vidare ska även annan person än den granskade, t.ex. en revisor om bevissäkring ska ske också hos denne, få skälig tid på sig innan förrättningen påbörjas.

2.11.7 Rätten att tillkalla ombud eller biträde

Reglerna om skälig tid för inställelse i 69 kap. 7 § SFL (22 § första stycket TVL) gäller också för det ombud eller biträde som den hos vilken bevissäkring verkställs vill tillkalla. Den tid som han eller hon behöver för att inställa sig kan emellertid vara för lång för att det ska vara rimligt att vänta med verkställigheten.

Förutsättningarna för möjligheten att få ersättning för kostnaderna för ombud m.m. under vissa särskilda förutsättningar regleras i 43 kap. SFL. Skatteverket har inte i varje ärende en skyldighet att informera om möjligheten att ansöka om ersättning för kostnader avseende ombud, se prop. 2010/11:165 s. 881. Till detta kommer att ersättning endast utgår i de situationer som anges i 43 kap. 1 § SFL. Om frågor skulle ställas om vad som gäller i denna del är det granskningsledaren som ska upplysa om de regler som gäller.

2.11.8 Delgivning av domstolens beslut

Om förvaltningsrätten med stöd av 45 kap. 16 § andra stycket SFL har beslutat att underrättelse om beslutet om bevissäkring får ske i samband med att åtgärden verkställs och att delgivning ska användas är Kronofogdemyndigheten skyldig att delge domstolens beslut. Delgivningen sker i regel i samband med att information lämnas om vad bevissäkringen gäller om den granskade är närvarande när förrättningen ska genomföras.

Bestämmelsen i 17 kap. 7 § SFF innebär att Kronofogdemyndigheten även är skyldig att utföra **stämningmannadelgivning**, dvs. att intyga att handlingarna har överlämnats till den som bevissäkringen gäller, om han eller hon skulle vägra att skriva under delgivningskvittot. Om den granskade inte var närvarande när förrättningen genomfördes kan det variera, beroende på omständigheterna, om domstolen eller Kronofogdemyndigheten bör sköta delgivningen och vilken delgivningsform som används. Enligt 40 § delgivningslagen har anställda vid allmän förvaltningsdomstol behörighet att utföra stämningmannadelgivning.

2.11.9 Befogenheter och begränsningar vid verkställigheten

I vilken omfattning tekniska hjälpmedel får användas av Skatteverket och vad som krävs för att det ska vara tillåtet att ta om hand teknisk utrustning och vilka regler som måste iakttas vid verkställigheten regleras i 69 kap. 8-10 §§ SFL. Ibland är det svårt att tolka dessa bestämmelser, då de tekniska förutsättningarna för att söka efter bevisning har förändrats avsevärt efter det att bestämmelserna ursprungligen infördes i 24-25 §§ TVL.

Bestämmelserna i 69 kap. 8-10 §§ SFL om befogenheter och begränsningar vid verkställigheten liknar reglerna om den reviderades skyldigheter som finns i 41 kap. 10-11 §§ SFL. Vid bevissäkring är det emellertid inte aktuellt att tillåta att den granskade överlämnar en kopia till Skatteverket som därefter granskar om den överensstämmer med originalet. I 69 kap. 10 § SFL föreskrivs med hänvisning till 41 kap. 10 § fjärde stycket SFL att det bara är de tekniska hjälpmedel och sökbegrepp som behövs för att tillgodose syftet med revisionen som får användas och att granskningen **inte** får genomföras **via telenätet**. Granskningsledaren är ansvarig för att dessa regler följs.

2.11.10 Olika metoder varigenom elektroniska handlingar kan omhändertas

Elektroniska handlingar kan omhändertas genom kopiering eller spegling. Vidare kan kopiering ske selektivt eller omfatta samtliga filer. Om en hårddisk eller motsvarande lagringsutrymme speglas överförs all information till en annan hårddisk. Det gäller alltså samtliga data som finns på lagringsutrymmet, också raderade filer. I regel kan IT-forensikerna återskapa sådan information som har raderats. I vissa fall är det inte möjligt att genomföra kopieringen eller speglingen

på plats hos den granskade eller i vart fall olämpligt att detta sker. Det kan då bli fråga om att ta hand om tekniska hjälpmedel.

Innan det bestäms vilken metod som ska användas måste **alltid en proportionalitetsavvägning** göras. Vidare är det om bevissäkring ska ske hos t.ex. en advokat eller en vårdinrättning viktigt att tänka på att det aldrig kan bli aktuellt att spegla samtliga lagringsmedia. Anledningen är att advokater, läkare, sjuksköterskor och psykologer m.fl. inte har vittnesplikt enligt 36 kap. 5 § RB. Patientjournaler är ett bland flera exempel på vad som omfattas av **beslagsförbudet i 27 kap. 2 § RB**. Det är emellertid inte per automatik uteslutet med spegling när det gäller samtliga lagringsutrymmen. Innan det bestäms vilken metod som ska användas måste granskningsledaren och Kronofogdemyndigheten ha förvissat sig om vilken typ av handlingar som finns på respektive lagringsmedium.

Det ska tilläggas att i 69 kap. 8 § SFL (24 § andra och tredje stycket TVL) föreskrivs att om en upptagning som bara kan uppfattas med ett tekniskt hjälpmedel tas om hand ska ett exemplar lämnas kvar om det är möjligt. Om t.ex. en CD-skiva med bokföringsmaterial tas om hand bör alltså en kopia lämnas kvar hos den granskade. Med andra ord får en kopia av den CD-skiva som ska tas om hand i så fall göras, se prop. 2010/11:165 s. 1174 och 1827 (Lagrådet). Vidare föreskrivs att pärmar, mappar eller liknande förvaringsmaterial får tas med. Syftet är att handlingarna efter omhändertagandet inte ska förvaras osorterade, utan i den pärm eller mapp som de förvarades i när de togs om hand.

2.11.11 Användning av den granskades tekniska hjälpmedel

Tekniska hjälpmedel, som finns där beslutet verkställs, får användas av den personal som utför revisionen **om det är nödvändigt**, se 69 kap. 9 § första stycket SFL (25 § andra stycket TVL). Det gäller alltså datorer och i vissa fall t.ex. mobiltelefoner och läsplattor. Av prop. 1993/94:151 s. 162 framgår att begreppet tekniskt hjälpmedel ska ges en vid betydelse. I begreppet ingår såväl datorer som program t.ex. i form av dataoperativsystem och bokföringsprogram, se Karin Almgrens och Börje Leidhammars kommentar till 69 kap. 9-10 §§ SFL.

2.11.12 Förutsättningarna för omhändertagande av tekniska hjälpmedel

Enligt 69 kap. 9 § andra stycket SFL (24 § andra stycket TVL) krävs **synnerliga skäl** för att det ska vara tillåtet att omhänderta tekniska hjälpmedel. Att detta krav

är uppfyllt **bedöms ytterst av Kronofogdemyndigheten**, sedan granskningsledaren närmare har motiverat att t.ex. den granskades datorer behöver omhändertas för att speglas på Skatteverkets kontor.

För att det ska vara tillåtet att ta om hand tekniska hjälpmedel måste det vara fråga om mycket speciella situationer. Det bör i detta sammanhang nämnas att befogenheten att i vissa fall omhänderta teknisk utrustning ursprungligen har tillkommit för att handlingar inte ska undgå granskning på grund av att Skatteverket saknar tekniska hjälpmedel. I förarbetena till tvångsåtgärdslagen nämns bl.a. utrustning för att kunna läsa handlingar på mikrofilm.

I prop. 2010/11:165 s. 1174 f. har det med hänvisning till prop. 1993/94 s. 161 f. bl.a. uttalats att en allmän utgångspunkt är, liksom när andra tvångsmedel tillgrips, att Kronofogdemyndigheten ska **försöka minimera skadan för den enskilde**. En avvägning måste göras mellan behovet av att granskningen görs utanför verksamhetslokalerna och det men den enskilde utsätts för genom att bli av med teknisk utrustning under viss tid.

Följande faktorer är exempel på sådant som kan påverka bedömningen av om förutsättningarna för att omhänderta tekniska hjälpmedel är uppfyllda:

- i vilken typ av lokal bevissäkringen genomförs, vilken verksamhet som bedrivs samt om lokalen delas med andra företag
- familjesituationen om verkställighet sker i en bostad
- risken för att visst material inte kommer att granskas därför att speglingen inte kan slutföras under en arbetsdag
- hur lång tid det skulle ta att spegla datorn på plats
- det har inte gått att på plats få fram uppgift om lösenordet
- situationen är hotfull.

Till detta kommer att den granskade ibland själv vill att datorn ska omhändertas för kopiering eller spegling på Skatteverkets kontor. I vissa situationer kan det framstå som en mindre ingripande åtgärd att utrustningen omhändertas. Om bevissäkring sker **i en bostad** måste å andra sidan beaktas att risken för att överskottsinformation, dvs. uppgifter som ligger utanför ändamålet med undersökningen, påträffas är större än vad som vanligtvis är fallet i en verksamhetslokal.

Granskningsledaren ska lämna tillbaka den tekniska utrustningen när den inte längre behövs, se 69 kap. 12 § SFL (26 och 32 §§ TVL). Kronofogdemyndighetens förrättning är avslutad när handlingarna och i förekommande fall tekniska hjälpmedel har överlämnats till granskningsledaren.

2.11.13 Begäran om undantag

Om den som är föremål för bevissäkring begär att en handling ska undantas, men granskningsledaren har en annan uppfattning ska handlingen omedelbart **förseglas och överlämnas till förvaltningsrätten** som ska pröva begäran om undantag, se 47 kap. 4 § SFL (28 § första stycket TVL). Det finns inte någon uttrycklig bestämmelse om att Skatteverket ska ombesörja förseglingen och överlämnandet till domstolen. När skatteförfarandelagen infördes har det emellertid klargjorts att det ska vara Skatteverket som sköter förseglingen och som överlämnar handlingen till förvaltningsrätten, se avsnitt 2.4.2. Kronofogdemyndigheten ska inte heller skriva **följebrevet** till förvaltningsrätten. Om den som granskas inte själv skriver ett sådant brev kan granskningsledaren göra detta och lämna in brevet till förvaltningsrätten tillsammans med det förseglade kuvertet eller lådan/lådorna med den eller de handlingar för vilka undantag har begärts.

I praktiken kan det t.ex. inträffa att den mot vilken åtgärden riktar sig anser att **öppnad post** ska undantas. Brevet ska i så fall öppnas hos förvaltningsrätten om han eller hon inte själv öppnar brevet.

En **begäran** om undantag kan göras även **när förrättningen har avslutats**. Detta trots att syftet med att handlingarna ska förseglas är att den granskade ska vara säker på att Skatteverket inte granskar materialet innan det överlämnas till förvaltningsrätten. En begäran i efterhand är emellertid inte ”poänglös”. Om domstolens beslut blir att handlingen ska undantas får innehållet i handlingen eller uppgiften inte återges eller åberopas av Skatteverket, se 47 kap. 7 § SFL (19 § TVL). Detta får inte heller ske om Skatteverket sedan undantag begärts, men utan att frågan har prövats av domstol återlämnar handlingen, se prop. 2010/11:165 s. 923-926.

2.11.14 Invändning om att en handling inte omfattas av beslutet om bevissäkring

Om den hos vilken bevissäkring verkställs anser att en handling inte omfattas av beslutet om bevissäkring ska frågan handläggas på samma sätt som när undantag

har begärts på någon annan grund, se 47 kap. 3-7 §§ SFL (17 § fjärde stycket TVL). **Kronofogdemyndigheten ska inte göra någon relevansprövning** av vilka handlingar som omfattas av revisionsbeslutet eller föreläggandet. Vid förrättningen är det granskningsledaren som bestämmer vilka handlingar som omfattas av bevissäkringen. Om granskningsledaren och den som bevissäkringen gäller har olika uppfattning ska också denna fråga avgöras av förvaltningsrätten.

Det ska tilläggas att det är en allmän princip att **presumtion** föreligger för att alla handlingar, elektroniska eller i pappersform, som finns **i en verksamhetslokal** tillhör verksamheten. En förutsättning är emellertid att inte två eller flera företag bedriver verksamhet i samma lokal, jfr Kammarrätten i Stockholms domar den 26 september 2007, mål nr 3616-07 och den 11 januari 2011, mål 4168-11 m.fl. domar.

2.11.15 Om förrättningen inte kan slutföras under en arbetsdag

En förrättning som gäller bevissäkring avslutas så gott som alltid samma dag som den har påbörjats. Om detta någon gång inte skulle vara möjligt kan det bli aktuellt med försegling, men **proportionalitetsprincipen** är då av stor betydelse.

Försegling innebär att alla utestängs från det rum eller det utrymme som förseglas. Förutom den granskade gäller detta också anställda m.fl. och i förekommande fall den granskades familjemedlemmar. Det är viktigt att det står klart för var och en att försegling skett och att den som bryter förseglingen kan ställas till ansvar för överträdelse av myndighets bud enligt 17 kap. 13 § BrB. Kronofogdemyndigheten bör alltid använda de särskilda klisterlapparna. Därutöver blir det i regel också aktuellt att byta eller sätta dit ett nytt lås till det rum eller utrymme som förseglas. En försegling ska pågå så kort tid som möjligt. Vidare bör det undvikas att en hel lokal förseglas, jfr Kronofogdemyndighetens ställningstagande (Nr 5/13/VER). I vilken form försegling sker beslutas av Kronofogdemyndigheten i samråd med granskningsledaren. Bedömningen styrs av hur stor risken är att bevismaterial göms undan, förvanskas eller förstörs.

2.11.16 Verkställighetsbevis

Den som ett beslut om bevissäkring gäller och den som i övrigt berörs av verkställigheten ska få ett bevis över verkställigheten. Detta innebär att om verkställighet skett på t.ex. en revisions- eller en redovisningsbyrå ska, förutom

den granskade, också byrån få en kopia av beviset. I **16 kap. 1 § SFF** (27 § TVL) föreskrivs att beviset ska innehålla följande uppgifter:

- när och var beslutet verkställdes
- vilka som var närvarande
- annat av betydelse som har förekommit vid verkställigheten
- en förteckning över det som har tagits om hand.

Med annat av betydelse menas t.ex. att undantag begärts beträffande vissa handlingar och att dessa därför har förseglats och ska överlämnas till förvaltningsrätten. Ett annat exempel på vad som måste antecknas är om det har varit nödvändigt att bryta lås.

I **förteckningen**, som utgör en **bilaga till verkställighetsbeviset**, ska de handlingar m.m. som har omhändertagits antecknas noggrant. Om undantag har begärts ska det anges vilka handlingar som granskningsledaren ska överlämna till förvaltningsrätten. Vidare ska det framgå om tekniska hjälpmedel har omhändertagits.

Innan beviset undertecknas av förrättningsmannen ska det noggrant kontrolleras också av granskningsledaren, som alltid ska få en kopia av verkställighetsbeviset innan förrättningen avslutas. Det är viktigt att det inte uppstår någon tvekan om vilka handlingar m.m. som har omhändertagits och vad som i övrigt har förekommit vid förrättningen.

Om granskningsledaren har påbörjats verkställigheten och det därefter blir nödvändigt att begära verkställighet hos Kronofogdemyndigheten måste granskningsledaren och myndigheten upprätta var sitt bevis.

2.11.17 Överklagande

I fråga om överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut ska bestämmelserna i 18 kap. UB tillämpas, se 69 kap. 18 § SFL. Att det i 31 § TVL föreskrevs att bestämmelserna i utsökningsbalken om talan mot utmätning i allmänhet ska tillämpas innebär inte någon ändring i sak, se prop. 2010/11:165 s. 1180. Om det är en av Kronofogdemyndigheten vidtagen åtgärd som överklagas ska det ske hos tingsrätten. De beslut som fattas av granskningsledaren ska däremot överklagas hos förvaltningsrätten.

2.12 Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten

När förrättningen har genomförts kan målet hos Kronofogdemyndigheten i regel avslutas. Visst efterarbete gällande delgivning med den person som bevissäkringen riktar sig mot kan emellertid krävas om han eller hon inte var närvarande vid förrättningen. Vidare skulle det kunna förekomma att domstolen har beslutat om inhibition, dvs. ett förbud mot fortsatt verkställighet, innan förrättningen har slutförts.

Det är alltid granskningsledaren som ska lämna tillbaka handlingar och annat som har tagits om hand så snart de inte längre behövs. Detta gäller också om förvaltningsrätten inte skulle besluta om bevissäkring sedan granskningsledaren fattat ett interimistiskt beslut eller bevissäkringen upphävs, se 69 kap. 12 § SFL (32 § TVL).

2.13 Vissa särskilda frågor

Här behandlas frågor som aktualiseras om räkenskapsmaterial som tillhör ett annat företag påträffas när bevissäkring verkställs. Vidare tas frågan upp om vad som händer när tillgångar påträffas. Därutöver kan det någon gång förekomma att en bevissäkring ska samordnas med en husrannsakan i ett brottmål.

2.13.1 Räkenskapsmaterial som tillhör ett annat företag

I praktiken förekommer det att räkenskapsmaterial som tillhör ett eller flera andra företag än det som beslutet om bevissäkring gäller påträffas. Om Skatteverket har önskemål om att bevissäkring ska verkställas också när det gäller detta räkenskapsmaterial måste granskningsledaren fatta ett interimistiskt beslut och begära verkställighet av det eller de nya besluten. Verkställighet kan begäras muntligt, men Kronofogdemyndigheten måste alltid få ett skriftligt beslut från granskningsledaren för att verkställighetsåtgärder ska kunna vidtas.

Om räkenskapsmaterial som tillhör någon annan påträffas när bevissäkring verkställs **i en bostad** måste Kronofogdemyndigheten bedöma om det utrymme där materialet finns omfattas av definitionen av en verksamhetslokal i 3 kap. 18 § SFL. Granskningsledaren har bara behörighet att besluta om bevissäkring i verksamhetslokaler. Endast

förvaring av räkenskaper i en bostad är inte tillräckligt för att utrymmet ska anses utgöra en verksamhetslokal, se avsnitt 2.5.3.

2.13.2 Tillgångar påträffas

Om tillgångar påträffas och det därför blir aktuellt att göra utmätning bör **en separat förrättning** genomföras. Detta gäller också om betalningssäkring ska verkställas i anslutning till bevissäkringen. I praktiken blir det emellertid vanligtvis granskningsledaren som får ta ställning till om egendomen ska tas i förvar i avvaktan på att betalningssäkring utverkas hos förvaltningsrätten. De personer som är föremål för bevissäkring är sällan föremål för verkställighet hos Kronofogdemyndigheten.

2.13.3 Bevissäkring i anslutning till en husrannsakan

Åklagaren kan ha begränsat ett beslut om husrannsakan till viss verksamhet eller en begränsad tidsperiod, t.ex. ett visst räkenskapsår. Samtidigt kan Skatteverket behöva räkenskaper eller andra handlingar för en längre tidsperiod och/eller från annan verksamhet som har anknytning till den som husrannsakan gäller. Om detta är fallet kan det, efter samråd mellan granskningsledaren och åklagaren, bli aktuellt att samordna en husrannsakan och en bevissäkring. Det blir då fråga om **två olika förrättningar** som sker efter varandra var och en i enlighet med sina regler och under sina villkor. I en sådan situation bör det alltid vara Kronofogdemyndigheten som verkställer bevissäkringen, då myndigheten har mer långtgående befogenheter att bereda sig tillträde till lokaler och andra utrymmen än vad en granskningsledare har. Till detta kommer att det endast är Kronofogdemyndigheten som får verkställa bevissäkring i en bostad, se Skatteverkets handledningar för Skatterevision, Samarbete med åklagare och brottsutredare s. 87 och Reglerna kring revisionsverksamheten s. 205.

2.14 Sekretess

Vid verkställighet av bevissäkring gäller sekretess också hos Kronofogdemyndigheten till skydd för skatteutredningen. Vidare gäller presumtion för sekretess till skydd för enskilda personliga och ekonomiska förhållanden enligt vad som föreskrivs för verkställighetsarbetet i allmänhet.

2.14.1 Till skydd för Skatteverkets utredning

Sekretess enligt 17 kap. 1 § OSL, som gäller **planläggning eller andra förberedelser** för sådan revision eller annan granskning som Skatteverket planerar, gäller också i förhållande till den som åtgärderna riktar sig mot. Denna sekretess, liksom sekretessen till skydd för **pågående skattekontroll** enligt 17 kap. 2 §§ OSL, gäller inte bara hos den myndighet som utför kontrollen utan hos varje annan myndighet där sådana uppgifter förekommer.

Det är alltså förbjudet för Kronofogdemyndighetens personal att lämna ut uppgifter om en kommande bevissäkring, jfr avsnitt 2.9 om förberedelser av verkställigheten hos Kronofogdemyndigheten. Detta gäller också i förhållande till den som bevissäkringen riktar sig mot. I detta skede av Skatteverkets utredning finns det **inte** någon rätt till **partsinsyn**.

2.14.2 Till skydd för enskild

Bestämmelsen i 34 kap. 1 § OSL om sekretess till skydd för enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, som föreskrivs i mål eller ärende i verkställighetsarbetet i allmänhet, gäller också vid bevissäkring enligt skatteförfarandelagen. Om det inte står klart att en uppgift kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider skada eller men gäller **presumtion för sekretess**.

2.15 Förarbeten, rättsfall, JO-beslut och litteratur

Om du vill läsa mera om bevissäkring enligt skatteförfarandelagen, se avsnitt 8.2.

3 OANNONSERADE KONTROLLBESÖK I VISSA BRANSCHER

Sammanfattning

Skatteverket får, utan att underrätta i förväg, göra kontrollbesök hos den som är skyldig att föra personalliggare och/eller att använda kassaregister för att kontrollera att dessa skyldigheter fullgörs. Oannonserade kontrollbesök får även genomföras där torg och marknadshandel bedrivs i syfte att identifiera en person

som bedriver eller kan antas bedriva sådan handel. Syftet med kontrollbesöken är främst att motverka svartarbete och att skydda seriösa företagare från illojal konkurrens.

3.1 Inledning

Bestämmelser om skyldighet att föra **personalliggare** infördes **den 1 januari 2007**. Denna skyldighet, som till en början endast avsåg restaurang- och frisörbranschen, har senare utvidgats till att omfatta även tvätteribranschen. Sedan det därefter utretts närmare hur frågan om ett ändamålsenligt kontrollsystem för byggbranschen, med hänsyn till de speciella förhållandena i denna bransch, kan utformas ska personalliggare föras också inom **byggbranschen** med början **den 1 januari 2016**. Skatteverket får då rätt att göra oannonserade kontrollbesök också på byggarbetsplatser, se prop. 2014/15:6 s. 63 f.

Kort tid efter det att de första bestämmelserna om personalliggare börjat gälla infördes kassaregisterlagen. Genom denna lag fick den som i näringsverksamhet säljer varor mot kontant betalning eller mot betalning med kontokort en skyldighet att använda **kassaregister** som uppfyller vissa särskilda krav. Därutöver finns det sedan länge särskilda regler om skyldighet för den som upplåter en plats för torg- och marknadshandel att dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter för den som platsen upplåts till eller dennes företrädare. Också i dessa fall får oannonserade kontrollbesök göras för att kontrollera att respektive dokumentationsskyldigheter fullgörs.

Kronofogdemyndigheten har inte någon uppgift i samband med att Skatteverket genomför kontrollbesök. Ett beslut om **kontrollbesök** utgör **inte en exekutionstitel**. Det är emellertid viktigt att handläggarna på S-teamen har kännedom om bestämmelserna om denna typ av kontroller. I första hand gäller detta personalliggarkontrollerna som kan leda till att såväl skattebrott som bedrägerier mot välfärdssystemen upptäcks och motverkas. Detta gäller i synnerhet **om kontrollen fördjupas** genom beslut om begränsad revision och i ett senare skede en beskattningsutredning, se avsnitt 3.3.

3.1.1 Bestämmelserna i branschkontrollagarna flyttas till skatteförfarandelagen

Den särskilda dokumentationsskyldigheten för den som är skyldig att använda certifierat kassaregister⁶ och/eller att föra personalliggare samt den som upplåter plats för torg- och marknadshandel och hur Skatteverkets kontroll av att respektive skyldigheter fullgörs ska gå till reglerades till en början i tre olika lagar. När skatteförfarandelagen infördes samlades bestämmelserna om **dokumentationsskyldigheten i 39 kap. SFL** och när det gäller tillsyn över kassaregister och olika typer av **kontrollbesök i 42 kap. SFL** samt i fråga om kontrollavgifter, som tas ut om näringsidkaren inte har fullgjort sina respektive skyldigheter, i 50 kap. SFL.

I de för tillsyn och kontrollbesök gemensamma bestämmelserna i 42 kap. 10-11 §§ SFL föreskrivs att den som enligt ett beslut om tillsyn eller kontrollbesök ska kontrolleras inte behöver underrättas i förväg. Underrättelse om Skatteverkets beslut ska emellertid lämnas så snart det kan ske utan att kontrollen förlorar sin betydelse. Vid revision är däremot huvudregeln att den som ska kontrolleras ska underrättas om beslutet om revision innan det verkställs. En annan skillnad mellan revision och kontrollbesök är att flera kontrollbesök och besök för tillsyn över kassaregister kan genomföras hos samma näringsidkare, om detta är motiverat. Vid revision, där revisionsbeslutet överlämnas när det verkställs, görs oftast endast ett oanmält besök.

3.1.2 Särskilda regler om personalliggare i byggbranschen införs

Skyldigheten att föra personalliggare i byggbranschen⁷ och Skatteverkets möjligheter att genom kontrollbesök **på byggarbetsplatser** kontrollera att dessa regler följs regleras i anslutning till motsvarande bestämmelser i skatteförfarandelagen och skatteförfarandeförordningen om personalliggare i restaurang-, frisör- och tvätteribranscherna, se 39, 42 och 50 kap. SFL och 9 kap. SFF. Reglerna om skyldigheten för byggherren att anmäla sig för **registrering hos Skatteverket** innan byggverksamheten på byggarbetsplatsen påbörjas har emellertid placerats i 7 kap. SFL och 2 kap. SFF, där bestämmelserna om att den som är skyldig att använda kassaregister ska registrera sig finns. Byggherren, eller den till vilken byggherren genom ett skriftligt avtal har överlåtit sina skyldigheter ska också tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras. Vidare ska den som har registrerats tilldelas **ett unikt identifikationsnummer för varje byggarbetsplats**.

⁶ Skatteverket har medgett generellt undantag från kravet på certifierat kassaregister om näringsidkaren använder ett tillverkardeklarerat sådant som är anslutet till en certifierad kontrollenhet, se 3 kap. 1 § SKVFS 2014:9.

⁷ SFS 2014:1473-1474.

Bestämmelserna för byggbranschen skiljer sig från vad som annars gäller i fråga om personalliggare i främst följande avseenden.

- Då ett manuellt system inte i praktiken kan fungera på en byggarbetsplats ska personalliggaren alltid föras elektroniskt. Inom restaurang-, frisör- och tvätteribranscherna förekommer fortfarande manuella system, även om utvecklingen går mot elektroniska personalliggare.
- För att reglera var personalliggaren ska förvaras och var kontrollbesök får genomföras har begreppet byggarbetsplats införts i skatteförfarandelagen.
- Under ett kontrollbesök får Skatteverket, till skillnad från vad som gäller vid andra personalliggarkontroller, fråga de personer som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten för vilken näringsidkares räkning han eller hon utför arbetsuppgifter.

De nya reglerna börjar gälla den 1 januari 2016. Detta gäller emellertid bara byggarbetsplatser, där byggverksamheten påbörjas efter ikraftträdandet. Enligt **övergångsbestämmelserna** ska när verksamheten har påbörjats före ikraftträdandet de nya reglerna tillämpas så snart det kan antas att byggverksamheten kommer att avslutas efter den 30 juni 2016.

Skyldigheten att registrera, föra och tillhandahålla uppgifter i en elektronisk personalliggare gäller **alla byggarbetsplatser i Sverige**, dvs. även när en utländsk juridisk eller fysisk person är byggherre eller bedriver byggverksamhet i Sverige.

3.2 Tillsyn över kassaregister och olika typer av kontrollbesök

Kontrollbefogenheterna när det gäller tillsyn över kassaregister och kontrollbesök hos den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister eller föra personalliggare syftar inte omedelbart till att kontrollera om skatt har redovisats och betalats. Kontrollen är i stället direkt kopplad till kontrollen av att respektive dokumentationsskyldigheter fullgörs. Om syftet är ett annat än att kontrollera detta blir det i stället aktuellt med revision eller föreläggande.

Såvitt gäller den särskilda kontrollen av torg- och marknadshandel är syftet främst att identifiera personer som bedriver sådan handel, men syftet kan även vara att kontrollera att handlarna är registrerade och betalar skatt, se prop. 2010/11:165 s. 414 f. Vidare omfattas sedan den 1 januari 2014 också denna typ av handel av bestämmelserna om skyldighet att använda

kassaregister som uppfyller vissa särskilda krav om försäljningen kan antas uppgå till högst fyra prisbasbelopp⁸ under ett beskattningsår, se prop. 2012/13:129 och 2013/14:22. När det gäller torg- och marknadshandel ska det också tilläggas att det i en promemoria från Skatteverket den 16 februari 2015, dnr 131 770434-13/113 föreslås att det generella undantaget från skyldigheten att använda kassaregister för **utländska näringsidkare utan fast driftställe i Sverige** ska tas bort den 1 april 2016.

3.2.1 Kassaregisterkontroller

Bestämmelserna om att näringsidkare som säljer varor eller tjänster mot kontant betalning eller mot betalning med kontokort ska använda kassaregister som uppfyller vissa särskilda krav infördes genom lagen (2007:592) om kassaregister m.m. Syftet med denna lag, som i vissa delar började gälla den 1 januari 2008 och i övrigt den 1 januari 2010, var att skydda seriösa företagare från illojal konkurrens från mindre seriösa företagare och att öka legitimiteten för skattesystemet, se prop. 2006/07:105.

Numera regleras användningen av kassaregister och vad som gäller i olika avseenden för registreringen i kassaregister i 39 kap. 4-10 §§ SFL, 9 kap. 2-4 §§ SFF och Skatteverkets föreskrifter. Vidare finns det bestämmelser om tillsyn över kassaregister och möjligheten att göra kontrollbesök i 42 kap. 3-7 §§ SFL. Därutöver föreskrivs i 7 kap. 1 § punkt 11 och 3 § SFL att den som är skyldig att använda kassaregister ska anmäla detta till Skatteverket. En anmälan som enligt 2 kap. 1 § SFF ska göras enligt fastställt formulär ska innehålla uppgift om de kassaregister som finns i verksamheten.

Från skyldigheten att använda kassaregister föreskrivs i 39 kap. 5 § SFL **vissa undantag**. Det gäller bl.a. taxitrafik enligt taxitrafiklagen⁹ och den som bara i obetydlig omfattning säljer varor eller tjänster. När det ska bedömas om verksamheten har obetydlig omfattning ska det särskilt beaktas om försäljningen normalt uppgår till eller kan antas komma att uppgå till sammanlagt högst fyra prisbasbelopp under ett beskattningsår inklusive mervärdesskatt.¹⁰

Tillsyn över kassaregister

⁸ För år 2015 uppgår prisbasbeloppet till 44.500 kr.

⁹ I stället kommer särskilda redovisningscentraler att inrättas, se lagen (2014:1020) om redovisningscentraler för taxitrafik som börjar gälla den 1 januari 2016.

¹⁰ Se Skatteverkets allmänna råd (SKV A 2013:23).

Bestämmelserna om tillsyn över att den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister har detta och att de kassaregister som används uppfyller de krav som föreskrivs i 39 kap. 8 § SFL, 9 kap. 2-3 §§ SFF och Skatteverkets föreskrifter. Syftet med tillsynen är endast att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att ha kassaregister har detta och också fullgör sina skyldigheter vad avser just användningen av kassaregistret. Enligt 42 kap. 4 § andra stycket SFL har Skatteverket rätt att få det biträde av Polismyndigheten som behövs för tillsynen, se prop. 2006/07:105 s. 94 f. och 2010/11:165 s. 876.

Ett tillsynsbesök kan genomföras fristående eller samtidigt som ett kontrollbesök görs för att kontrollera att kassaregister används och/eller att skyldigheten att föra personalliggare fullgörs.

Kontrollbesök som gäller kassaregister

Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister fullgör sina eventuella skyldigheter. Ett sådant besök får bara genomföras i verksamhetslokaler som allmänheten har tillträde till, men kundräkning får även göras på en allmän plats i anslutning till en sådan lokal.

Vid ett kontrollbesök får Skatteverket kontrollera att samtliga försäljningar registreras och att kunderna erbjuds kvitto genom att göra kundräkning, kontrollköp, kvittokontroll och kassainventering. Vidare ska den hos vilken ett kontrollbesök gjorts tillhandahålla kontrollremsa, uppgifter från journalminne eller tömningskvitto för kontroll av hur försäljningen har registrerats om Skatteverket begär det. Efter kontrollbesöket får Skatteverket förelägga den som inte fullgör dessa skyldigheter att göra detta, se 42 kap. 6-7 § SFL.

3.2.2 Den särskilda kontrollen av torg- och marknadshandel

Genom lagen (1998:514) om särskild skattekontroll av torg- och marknadshandel fick skattemyndigheterna befogenhet att besluta om kontrollbesök för att kunna identifiera personer som bedriver sådan handel, se prop. 1997/98:100 s 171 f. Bestämmelsen om skyldighet för den som upplåter en plats till torg- och marknadshandel att dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter för den som en plats upplåts till och för dennes företrädare finns numera i 39 kap. 13 § SFL.

Skatteverket får vid ett **kontrollbesök**, som bara får genomföras **där torg- och marknadshandel bedrivs**, kontrollera godkännande för F-skatt och ställa frågor om verksamheten. Syftet med ett sådant besök är emellertid främst att identifiera

en person som bedriver eller kan antas bedriva sådan handel, se 42 kap. 9 § SFL. Vidare får Skatteverket enligt 41 kap. 2 § punkt 6 SFL besluta om revision hos en platsupplåtare för att kontrollera att denne har fullgjort sina skyldigheter att dokumentera och bevara nödvändiga identifikationsuppgifter.

Enligt 9 kap. 7 § SFF ska dokumentationen om upplåtelse av plats för torg- och marknadshandel, som platsupplåtaren ska bevara under **sju år**, innehålla följande **identifikationsuppgifter** för den som platsen upplåts till och för dennes företrädare:

1. namn eller, om det är fråga om en juridisk person, firma
2. personnummer, samordningsnummer¹¹ eller organisationsnummer
3. postadress och
4. telefonnummer.

Om en kopia av ett beslut om godkännande för F-skatt har överlämnats till platsupplåtaren behöver denne inte dokumentera uppgifter för den som godkännandet gäller.

3.2.3 Personalliggarkontroller inom restaurang-, frisör- och tvätteribranscherna

Genom lagen (2006:575) om särskild skattekontroll av vissa branscher fick den som bedriver restaurang- eller frisörverksamhet en skyldighet att löpande föra en personalliggare som ska innehålla uppgifter om vilka personer som är verksamma i lokalen. Vidare fick Skatteverket rätt att när som helst, utan att det finns misstankar om oegentligheter, genomföra oannonserade besök för att kontrollera att dessa skyldigheter fullgörs och undersöka vilka personer som är verksamma i företagets lokal, se prop. 2005/06:169 s. 47. Bestämmelserna finns numera i 39 kap. 11-12 §§ och 42 kap. 8 § SFL, 9 kap. 5-6 §§ SFF och Skatteverkets föreskrifter.

Under ett **kontrollbesök**, som bara får genomföras **i verksamhetslokaler**, får Skatteverket kontrollera att personalliggaren finns tillgänglig i lokalen, att den uppfyller de krav som föreskrivs och att de personer som är verksamma i

¹¹ Skatteverket får under vissa förutsättningar tilldela en fysisk person ett samordningsnummer om han eller hon inte uppfyller förutsättningarna för att ha ett personnummer, se 18-18 b §§ folkbokföringslagen (1991:481). I ett sådant nummer har siffrorna där dagen i månaden anges adderats med 60.

näringsverksamheten är upptagna i liggaren. Vidare får Skatteverket vid ett sådant besök begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet. Uppgifterna får stämmas av mot personalliggaren, se 42 kap. 8 § och när det gäller **identitetskontrollen** 8 a § första meningen SFL.

Om personer påträffas i verksamhetslokalen som inte finns antecknade i personalliggaren kan det finnas **anledning att fördjupa kontrollen** genom att besluta om begränsad revision, jfr avsnitt 3.3. Då behov av en begränsad revision ofta uppkommer först när kontrollbesöket genomförs behöver den som blir föremål för sådan revision inte underrättas i förväg, se 41 kap. 5 § punkt 2 SFL.

Den som är skyldig att föra en personalliggare ska **löpande dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter** för de personer som är verksamma i näringsverksamheten. Det krävs inte att personen är anställd eller ens uppstår ersättning för att dokumentationsskyldigheten ska omfatta honom eller henne, se prop. 2005/06:169 s. 126. Skyldigheten att föra personalliggare gäller emellertid enligt 39 kap. 11 § andra stycket SFL inte för enskild näringsverksamhet eller fåmansföretag, där bara näringsidkaren/ företagsledaren och make eller barn under 16 år är verksamma. Dessa personer behöver inte antecknas, även om liggaren måste föras på grund att det finns andra personer som är verksamma i företaget.

I 9 kap. 5 § SFF föreskrivs att en personalliggare ska innehålla följande uppgifter:

1. näringsidkarens namn och personnummer, samordningsnummer eller organisationsnummer¹²
2. namn och personnummer eller samordningsnummer för personer som är verksamma i näringsverksamheten samt
3. tidpunkten då respektive persons arbetspass påbörjas eller avslutas.

Näringsidkaren ska varje arbetsdag dokumentera de uppgifter som anges i punkt 2 och 3 i omedelbar anslutning till att arbetspasset påbörjas eller avslutas. Uppgifterna ska bevaras **under två år** efter utgången av det kalenderår då det för näringsverksamheten gällande beskattningsåret har gått ut.

3.2.4 Närmare om bestämmelserna för byggbranschen

¹² Från den 1 januari 2016 gäller detta också motsvarande utländska nummer för näringsidkaren och de personer som är verksamma i näringsverksamheten, se SFS 2014:1473.

Byggherren, dvs. beställaren av bygget,¹³ ska innan byggverksamheten påbörjas anmäla till Skatteverket när verksamheten ska påbörjas och var den ska bedrivas. I dennes skyldigheter ingår också att tillhandahålla utrustning så att en **elektronisk personalliggare** kan föras på byggarbetsplatsen, se 7 kap. 1 § punkt 12 och 2 a § SFL. Vidare är byggherren enligt 39 kap. 11 a § SFL skyldig att dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter för näringsidkaren och att löpande göra detta för de personer som är verksamma i näringsverksamheten i personalliggaren.

Undantag från skyldigheten att tillhandahålla särskild utrustning gäller om den sammanlagda kostnaden för byggverksamheten på byggarbetsplatsen kan antas uppgå till mer än fyra prisbasbelopp. Beloppet avser både material- och arbetskostnader, exklusive mervärdesskatt, se prop. 2014/15:6 s. 93. Därutöver föreskrivs i 39 kap. 11 b § SFL undantag för en byggherre som är en fysisk person som inte i näringsverksamhet utför eller låter utföra projekterings-, byggnads-, rivnings- eller markarbeten.

Byggherrens **samtliga skyldigheter kan överlåtas genom ett skriftligt avtal**. Det gäller alltså ansvaret för att anmäla att byggverksamhet påbörjas eller avslutas, att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på byggarbetsplatsen och att löpande uppdatera personalliggaren samt att hålla den tillgänglig för Skatteverket, se 39 kap. 11 c § SFL. När skyldigheterna har överlåtit ska den som bedriver byggverksamhet hålla personalliggaren tillgänglig på byggarbetsplatsen också för byggherren, se 39 kap. 12 § SFL. Överlåtelse av byggherrens ansvar kan endast ske till en näringsidkare som har fått i uppdrag att självständigt ansvara för arbetets utförande, se prop. 2014/15:6 s. 40 och 93.

En byggarbetsplats omfattas i och för sig av definitionen i 3 kap. 18 § SFL av vad som menas med en verksamhetslokal, jfr avsnitt 2.5.3. Det har emellertid bedömts nödvändigt att i skatteförfarandelagen införa begreppet byggarbetsplats. Anledningen är att inom byggbranschen utförs arbetet i regel utanför vad som i vanligt språkbruk utgör en lokal. Definitionen av det nya begreppet har placerats i 39 kap. 2 § SFL, där också bl.a. begreppet byggverksamhet definieras.

Med byggarbetsplats menas: ”En plats där byggverksamhet bedrivs.”

Med byggverksamhet menas: ”Näringsverksamhet som avser om-, till- och nybyggnadsarbeten, reparations- och underhållsarbeten, rivning av byggnadsverk samt annan näringsverksamhet som bedrivs som stöd för sådan verksamhet och som inte omfattas av skyldighet att föra personalliggare enligt 11 §.”

¹³ Vilka uppgifter en byggherre har beskrivs närmare i prop. 2014/15:6 s. 15 och 92.

Skatteverket får enligt 42 kap. 8 § SFL besluta om **kontrollbesök på byggarbetsplatser** för att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att föra personalliggare eller tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras fullgör sina eventuella skyldigheter. Syftet med ett sådant besök är att kontrollera att personalliggaren finns tillgänglig på byggarbetsplatsen och att den uppfyller föreskrivna krav. Enligt ett uttryckligt undantag i 42 kap. 8 § andra stycket SFL får emellertid kontrollbesök på en byggarbetsplats inte genomföras i en lägenhet som är avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad. Det har inte ansetts lämpligt att Skatteverket ska ha tillträde till bostadslägenheter, se prop. 2014/15:6 s. 64.

Genom byggherrens utrustning och **ett unikt identifikationsnummer** som **varje byggarbetsplats** tilldelas enligt 2 kap. 2 a § SFF blir det möjligt att skapa en lista per byggarbetsplats och att göra vissa urval som kan användas när ett kontrollbesök genomförs. Hur systemet med **”den samlade personalliggaren”** kommer att fungera i praktiken beskrivs närmare i den information om skyldigheter för byggherren och den som bedriver byggverksamhet som Skatteverket den 3 juli 2015 har publicerat på www.skatteverket.se.

Vid ett kontrollbesök får Skatteverket kontrollera att personalliggaren uppfyller de krav som föreskrivs och att den förs på ett korrekt sätt genom att stämma av de uppgifter som lämnas mot liggaren. Skatteverket ska på samma sätt som annars gäller kontrollera att de personer som vid kontrollbesöket är verksamma på byggarbetsplatsen finns upptagna i personalliggaren. De uppgifter som en personalliggare enligt **9 kap. 5 § SFF** ska innehålla när det gäller restaurang-, frisör, och tvätteriverksamhet gäller också för byggbranschen. Uppgifterna ska dokumenteras i omedelbar anslutning till att respektive arbetspass påbörjas eller avslutas och **bevaras under två år** efter utgången av det kalenderår då det för näringsverksamheten gällande beskattningsåret har gått ut.

Personalliggaren ska alltså innehålla följande uppgifter:

1. näringsidkarens namn och personnummer, samordningsnummer, organisationsnummer eller motsvarande utländska nummer
2. namn och personnummer eller samordningsnummer för personer som är verksamma i näringsverksamheten och motsvarande utländska nummer
3. tidpunkten då respektive persons arbetspass påbörjas eller avslutas.

Vidare får Skatteverket på samma sätt som gäller vid alla personalliggarkontroller begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet. När det gäller **identitetskontrollen** har det inte heller när det gäller byggverksamhet uppställts några krav på att den som arbetar

på en byggarbetsplats är skyldig att bära legitimation. Ytterst är det den som bedriver byggverksamhet som har ansvaret för att de personer som har förts in i personalliggaren kan identifieras. I de fall personerna inte kan eller vill legitimera sig finns det emellertid **anledning att fördjupa kontrollen**. Skatteverket får emellertid vid kontrollbesök på en byggarbetsplats fråga de anställda om för vilken näringsidkares räkning han eller hon utför arbetsuppgifter, se 42 kap. 8 a § andra meningen SFL. Då det är karaktäristiskt för byggbranschen att det ofta finns flera olika arbetsgivare som är verksamma samtidigt på samma arbetsplats har det bedömts nödvändigt att införa en särskild regel om rätt för Skatteverket att ställa sådana frågor till de anställda.

När byggverksamheten har avslutats och det alltså inte längre finns någon skyldighet att tillhandahålla teknisk utrustning ska byggherren eller den till vilken byggherren har överlåtit sina rättigheter underrätta Skatteverket om detta inom två veckor. Skatteverket får då besluta om avregistrering, se 7 kap. 4 och 6 §§ SFL.

3.3 Fördjupad kontroll

Ett kontrollbesök kan i praktiken knappast leda till att granskningsledaren beslutar om bevissäkring i anslutning till ett sådant besök. För att detta ska bli aktuellt måste det finnas en påtaglig risk för sabotage. Vidare är det en förutsättning för bevissäkring att det finns ett beslut om revision eller ett föreläggande som inte har följts. Om det beslutas om begränsad revision **när en personalliggarkontroll genomförs** och det visar sig nödvändigt att använda tvång kan det dessutom bara bli fråga om vad som skulle kunna beskrivas som en ”begränsad” bevissäkring, eftersom revisionsbeslutet styr vilka handlingar som får eftersökas och omhändertas. Till detta kommer att utgångspunkten är att kontrollbesök ska genomföras i samverkan.

Vid en **begränsad revision** får Skatteverket enligt 41 kap. 5 § andra stycket punkt 2 SFL **endast** granska **handlingar som avser personalen**, såsom t.ex. anställningsavtal och lönespecifikationer som kan finnas i verksamhetslokalen. Anställningskontrakten kan då jämföras med löneutbetalningarna i företaget. En personalliggarkontroll kan emellertid i ett senare skede leda till att **en beskattningsutredning**, dvs. en ”vanlig revision” eller en skrivbordsutredning, påbörjas.

Uppgifter från en personalliggarkontroll och de utredningar som därefter görs kan, förutom när det gäller möjligheterna att upptäcka **skattebrott**, vara av betydelse för bekämpningen av **bidragsbrott** om det kommer fram att en person, som uppbär t.ex. arbetslöshets- eller sjukersättning, arbetar svart. Vidare kan

utredningarna bidra till att förhindra **felaktiga utbetalningar från lönegarantin** om företaget går i konkurs.

Hur lönegarantibedrägerier går till beskrivs i Brå:s rapport (2015:8) Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet s. 46 f. och 64 f. och Slutrapporten den 30 november 2011 från SAMEB-projektet i Stockholms län, Missbruk av statlig lönegaranti, som tagits fram av Länsstyrelsen, Skatteverket, Försäkringskassan, Ekobrottsmyndigheten och Kronofogdemyndigheten representerad av Tillsynsmyndigheten i konkurser. Vidare har behovet av att kunna göra oannonserade kontrollbesök i bl.a. byggbranschen särskilt påtalats i Skatteverkets slutrapport Uthyrning av arbetskraft ”svartjobsgranskningen” 2006-2008 s. 72.

I förarbetena avseende de nya bestämmelserna för byggbranschen anges att samma behov av fördjupade kontroller av handlingar som rör personalen kan uppkomma vid kontrollbesök **på en byggarbetsplats** som när det gäller de branscher i övrigt som omfattas av skyldigheten att föra personalliggare. Samma möjlighet till begränsad revision (jfr prop. 2005/06:169 s. 47) bör därför gälla vid kontroll av byggbranschen. I praktiken kan det då inträffa att Skatteverket behöver förflytta kontrollen till en annan verksamhetslokal om de handlingar som ska kontrolleras förvaras där, se prop. 2014/15:6 s. 71.

3.4 Förarbeten och litteratur

Om du vill läsa mera om oannonserade kontrollbesök, se avsnitt 8.3.

4 INTRÅNGSUNDERSÖKNINGAR

Sammanfattning

Domstol får på yrkande av rättighetshavaren eller den som har rätt att utnyttja en ensamrätt besluta om intrångsundersökning hos den som skäligen kan antas ha gjort intrång i en immateriell rättighet. När undersökningen genomförs får föremål och handlingar som omfattas av domstolens beslut eftersökas och dokumenteras. Kronofogdemyndigheten har rätt att ta fotografier och göra film- och ljudupptagningar av de föremål som myndigheten får söka efter. Vidare får Kronofogdemyndigheten ta kopior och göra utdrag ur de handlingar som får eftersökas. Hur verkställigheten ska gå till regleras i varumärkeslagen, upphovsrättslagen och övriga immaterialrättsliga lagar och de bestämmelser i utsökningsbalken som räknas upp i dessa lagar.

4.1 Bakgrund

Möjligheterna att på ett effektivt sätt skydda och hävda immateriella rättigheter inom det upphovsrättsliga och industriella rättsskyddets område har fått allt större uppmärksamhet. En orsak är att omfattningen av olovligt kommersiellt utnyttjande av bl.a. litterära och konstnärliga verk samt produkter och varumärken, s.k. **piratverksamhet (counterfeiting)**, har ökat. Vidare föreskrivs i artikel 50 i TRIP:s-avtalet¹⁴ att myndigheterna i de stater som har anslutit sig till Världshandelsorganisationen (WTO) ska kunna besluta om snabba och effektiva interimistiska åtgärder för att säkerställa bevisning som är av betydelse för ett misstänkt intrång.

Till en början bedömdes de krav som uppställs i TRIP:s-avtalet ha genomförts i svensk rätt, eftersom reglerna om husrannsakan och beslag i brottmål kan användas när det gäller misstankar om intrång. Dessutom är det sedan **den 1 april 1994**, då åtgärderna mot intrång i immateriella ensamrätter skärptes i flera avseenden, möjligt att utverka vitesförbud i syfte att förhindra fortsatt intrång inom hela det immaterialrättsliga området. Det blev då även möjligt att inom varumärkes-, växtförädlar- och firmarättens områden få till stånd beslut om att apparater och redskap m.m. som har använts vid olaglig tillverkning ska förstöras eller bli föremål för andra åtgärder, se prop. 1993/94:122 s. 44 f. och 61 f. Det ansågs emellertid att de immateriella ensamrätterna bättre skulle kunna säkerställas om det därutöver fanns möjligheter till någon form av husrannsakan i civilmål eller en civilrättslig bevissäkringsåtgärd. Sedan flera industriorganisationer och andra intressenter gjort gällande att bestämmelserna var otillräckliga och att det skydd som finns i flera andra europeiska länder saknades i svensk rätt blev det **den 1 januari 1999** möjligt att göra intrångsundersökningar.

4.2 Olika former av skydd för immateriella rättigheter

De immateriella rättigheterna skyddas av bestämmelserna om:

- intrångsundersökningar
- edition, informationsföreläggande, vitesförbud, förstörande eller andra åtgärder med intrångsföremål och säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB

¹⁴ Agreement on traderelated aspects of intellectual property rights (Avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter).

för att säkerställa att föremålen kan förstöras eller korrigerande åtgärder vidtas

- rätt till skadestånd och kvarstad för att säkerställa ett sådant fordringsanspråk
- straffansvar, straffprocessuella tvångsmedel (husrannsakan och beslag m.m.) samt förverkande
- Tullverkets befogenheter att besluta om kvarhållande av varor eller att frigörandet av varor ska skjutas upp när det finns misstankar om intrång i en immateriell rättighet.

Syftet med en intrångsundersökning, ett editionsföreläggande eller ett informationsföreläggande är främst att **rättighetshavaren ska få fram bevisning** som kan åberopas i en process om skadestånd m.m. mot den som misstänks för intrång i en immateriell rättighet. När det gäller vitesförbud är syftet i stället att **förhindra fortsatt intrång**. Också säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB kan få denna effekt. Avsikten är emellertid i första hand att en dom, varigenom det har beslutats att intrångsföremål ska förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med föremålen, ska kunna verkställas på ett meningsfullt sätt.

4.2.1 Intrångsundersökningar

Vid en intrångsundersökning får **bevisning i form av föremål och handlingar** som kan ha betydelse för utredningen om det misstänkta intrånget eftersökas efter beslut av domstol. Det gäller alltså affärshandlingar eller andra handlingar som rör den verksamhet som bedrivs av den hos vilken undersökningen ska genomföras. Bestämmelserna om intrångsundersökningar i de immaterialrättsliga lagarna, som även innehåller en uppräkningsbalken tillämpliga bestämmelser, finns i:

- 7 kap. 56 **a-h** §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och 57 §, där det föreskrivs att bestämmelserna om intrångsundersökningar ska tillämpas också på rättighet som skyddas genom föreskrift i 5 kap. upphovsrättslagen (vissa upphovsrätten närstående rättigheter)
- 9 kap. 59 **a-h** §§ patentlagen (1967:837)

- 37 **a-h §§** mönsterskyddslagen (1970:485) och 51 § när det gäller gemenskapsformgivning
- 20 **a-h §§** firmalagen (1974:156)
- 12 **a-h §§** lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter
- 9 kap. 7 **a-h §§** växtförädlarrättslagen (1997:306) och 12 kap. 2 § när det gäller intrång i en gemenskapens växtförädlarrätt
- **9 kap. 5-13 §§** och 10 kap. 5 § varumärkeslagen (2010:1877) när det gäller gemenskapsvarumärken.

1960 års varumärkeslag (1960:644) har **den 1 juli 2011** ersatts av en ny varumärkeslag. Bestämmelserna om intrångsundersökningar i 41 a-h §§ och 66 § "gamla" varumärkeslagen har i materiellt avseende inte ändrats. Däremot har det skett en övergripande språklig och redaktionell modernisering. Lagtexten har strukturerats på ett annat sätt också när det gäller intrångsundersökningar.

4.2.2 Edition

Den som innehar en skriftlig handling som kan antas ha betydelse som bevis **i ett pågående mål** är, liksom i andra civilrättsliga mål, skyldig att förete handlingen, se 38 kap. 2 § RB. När talan har väckts kan ett editionsföreläggande utverkas i syfte att få fram information om omfattningen av ett misstänkt intrång utan att det finns någon fara för att bevisningen ska gå förlorad. Ett föreläggande kan avse handlingar som t.ex. visar hur mycket som har producerats, tillverkats, levererats, mottagits eller beställts och vilket pris som har tagits ut för varorna eller tjänsterna.

När ett editionsföreläggande meddelas kan domstolen föreskriva **vite eller förordna** att handlingen ska tillhandahållas **genom Kronofogdemyndighetens försorg**, se 38 kap. 5 § RB.

4.2.3 Informationsföreläggande

I IPRED-direktivet¹⁵ finns regler om att en domstol får ålägga en person som gjort intrång i en immateriell rättighet att under vissa förutsättningar lämna information om **ursprung och distributionsnät** för de varor eller tjänster som det misstänkta intrånget gäller. Det var mot denna bakgrund som bestämmelserna om informationsföreläggande infördes **den 1 april 2009**, se prop. 2008/09:67. Enligt 9 kap. 1-4 §§ varumärkeslagen, 53 c-h §§ upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser får domstol vid vite förelägga den som påstås ha gjort eller medverkat till ett intrång att tillhandahålla information om ursprung och distributionsnät om sökanden visar sannolika skäl för att någon har gjort ett intrång. En effekt av de nya reglerna är att rättighetshavare har en civilrättslig möjlighet att få ut information från en Internetleverantör om vem som har ett abonnemang (en IP-adress) som använts vid intrång via Internet. Ett informationsföreläggande utgör **inte en exekutionstitel**. Talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om föreläggandet.

Utvärderingen av IPRED-lagstiftningen visar att antalet ärenden om informationsföreläggande hittills har varit mycket litet. Fram till utgången av juni 2012 hade endast elva ärenden registrerats vid landets tingsrätter, se SOU 2012:51 s. 25. Därefter har en internetleverantör förelagts att lämna ut namn och adress till den som använt en viss IP-adress vid misstänkta upphovsrättsintrång till upphovsrättshavarna (fem bokförlag), se NJA 2012 s. 975.

4.2.4 Vitesförbud

Domstol får enligt 8 kap. 3 § varumärkeslagen på yrkande av den som innehar ett varukännetecken eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja ett sådant kännetecken vid vite förbjuda den som gör eller medverkar till intrång att fortsätta med det. Motsvarande bestämmelser finns i 53 b § upphovsrättslagen, 9 kap. 57 b § patentlagen och övriga immaterialrättsliga lagar. Vitesförbud kan meddelas för tiden fram till dess att annat beslutas och i domen när den immaterialrättsliga tvisten avgörs. Om det finns **sannolika skäl** för att intrång eller medverkan till intrång förekommer och det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta intrånget, eller medverka till det, förringar värdet av ensamrätten, får domstolen förbjuda denne att fortsätta med intrånget och föreskriva vite, se 15 kap. 3 § andra stycket RB.

¹⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (det civilrättsliga sanktionsdirektivet).

Ett vitesförbud utgör **inte en exekutionstitel** och Kronofogdemyndigheten har inte till uppgift att delge sådana beslut. Talan om utdömmande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

4.2.5 Förstörande m.m. av intrångsföremål

Domstol får **efter vad som är skäligt** besluta att intrångsprodukter och hjälpmedel som har använts eller varit avsett att användas vid ett intrång får förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med intrångsföremålen, se 8 kap. 7 § varumärkeslagen, 7 kap. 55 och 57 §§ upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. En förutsättning för att ett sådant beslut ska kunna meddelas är att den som har lidit intrång i en immateriell rättighet yrkar detta.

4.2.6 Säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken

Domstol får besluta att intrångsföremål ska omhändertas för att säkerställa att de kan ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd med föremålen kan vidtas när domstolen slutligt har bestämt att detta ska ske. En förutsättning är att sökanden kan visa **sannolika skäl** för sitt anspråk och att det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet, företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde.

Hur verkställigheten av säkerhetsåtgärder och den efterföljande verkställigheten när tvisten mellan parterna har avgjorts slutligt går till beskrivs närmare i kapitel 5.

4.2.7 Skadestånd

Enligt 8 kap. 4 § varumärkeslagen, 54 § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser ska den som gör intrång i en immaterialrätt betala skälig ersättning för utnyttjandet av ensamrätten. Om intrånget skett **med uppsåt eller av oaktsamhet** ska ersättning även betalas för den ytterligare skada som intrånget eller överträdelsen har medfört. När ersättningens storlek bestäms ska hänsyn särskilt tas till:

- utebliven vinst

- vinst som den som begått intrånget har gjort
- skada på varukännetecknets, verkets, uppfinningens eller någon annan ensamrätts anseende
- ideell skada
- rättighetshavarens intresse av att intrång inte begås.

4.2.8 Straffrättsliga sanktioner

I regel får åtal för immaterialrättsliga intrång väckas endast om målsäganden gör en brottsanmälan och **om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.**¹⁶ Vidare föreskrivs det i 8 kap. 1 § varumärkeslagen, 53 § första stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser att den som har gjort intrång ska dömas till böter eller fängelse i högst två år om intrånget skett med uppsåt eller av grov oaktsamhet.

Att minimistraflet inte uppgår till fängelse i sex månader har inte ansetts ha betydelse när det gäller om **näringsförbud** ska meddelas, se NJA 2014 s. 559. Personen dömdes inte till fängelse, men Högsta domstolen ansåg att det måste tillmätas avsevärd betydelse att straffvärdet av varumärkesintrånget är så högt att det motsvarar fängelse i åtta månader. Då förfarandet varit systematiskt, syftat till egen vinning och inneburit ett illojalt utnyttjande av ett annat företags goda renommé till skada för detta företag och med påtagliga risker för tredje man har det sammantaget ansetts vara motiverat att meddela näringsförbud.

Då det är möjligt att samtidigt vidta civilrättsliga åtgärder ska det tilläggas att den som har överträtt ett vitesförbud inte kan dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet, se 8 kap. 1 § första stycket andra meningen varumärkeslagen, 53 § fjärde stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser.

Vidare finns det regler om **förverkande** i de immaterialrättsliga lagarna. Enligt 8 kap. 2 § varumärkeslagen, 53 a § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser ska egendom med avseende på vilken brott

¹⁶ Enligt 9 § lagen om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter och 59 § upphovsrättslagen får åtal väckas endast om målsäganden gör en brottsanmälan eller åtal är påkallat från allmän synpunkt. Brott som avses i 57 b § andra stycket upphovsrättslagen får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

föreligger förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat och även utbyte av sådant brott om det inte är uppenbart oskäligt, se prop. 2004/05:135 s. 111-122. Åklagaren hade även innan reglerna om förverkande i den immaterialrättsliga lagstiftningen infördes den 1 juli 2005 vissa möjligheter att föra en civilrättslig talan om skyddsåtgärder, jfr den tidigare lydelsen av 55 § andra stycket upphovsrättslagen.

4.2.9 Tullverkets befogenheter

Tullmyndigheternas befogenheter när det gäller möjligheterna att ingripa mot varor som misstänks göra intrång i immateriella rättigheter regleras i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 608/2013 av den 12 juni 2013 om tullens säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter och upphävande av rådets förordning (EG) nr 1383/2003. Genom den nya förordningen har tillämpningsområdet utvidgats till att omfatta bl.a. kretsmönster i halvledarprodukter, bruksmönster och handelsnamn. Därutöver har vissa ändringar och förtydliganden gjorts när det gäller reglerna för förfarandet med varor som misstänks göra intrång i en immateriell rättighet, se prop. 2013/14:164 s. 15 f.

Med anledning av den nya förordningen har bl.a. bestämmelserna i 7 kap. 1-8 §§ tullagen och 67-70 §§ tullförordningen ändrats i några avseenden. Bestämmelsen i 6 kap. 10 § tullagen om att Tullverket för kontroll av att varor inte gör intrång i de rättigheter som skyddas av EU-förordningen får undersöka transportmedel och olika typer av lager har emellertid endast ändrats på så sätt att hänvisningen till den gamla förordningen ersatts med en hänvisning till den nya förordningen. Detta gäller även bestämmelsen i 27 kap. 9 § OSL, där det föreskrivs att Tullverket får lämna vissa uppgifter till en enskild rättighetshavare.

När det finns misstankar om intrång i en immateriell rättighet som skyddas av EU-förordningen har Tullverket befogenhet att besluta om **kvarhållande av varor eller att frigörandet av varor ska skjutas upp**. Frågor som gäller om en vara gör intrång i en immateriell rättighet och hur det ska förfaras med varorna i sådant fall ska enligt 7 kap. 6 § tullagen prövas av domstol enligt vad som gäller för den immateriella rättigheten i fråga. Domstolen får meddela interimistiskt beslut om att uppskov med frigörande eller kvarhållande av varor ska upphöra. Vidare föreskrivs att **Tullverket ska verkställa lagakraftvunna domar och beslut** från domstolen om frigörande, ändring eller förstöring av varor vars frigörande skjutits upp eller som kvarhålls av Tullverket.

4.3 Syftet med en intrångsundersökning

Syftet med en intrångsundersökning är att säkerställa bevisning om intrång i en immateriell ensamrätt och vilken omfattning intrånget har. Avsikten är att en sådan undersökning ska kunna fungera som **en förberedande åtgärd** när det är aktuellt att väcka talan enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen. En intrångsundersökning är **en skyddsåtgärd** och inte en säkerhetsåtgärd. Detta beror på att syftet inte är att trygga en framtida verkställighet, se prop. 1998/99:11 s. 75.

4.4 Domstolsförfarandet

Rättighetshavaren eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja ensamrätten till en uppfinning eller någon annan ensamrätt, har möjlighet att hos domstol utverka ett beslut om intrångsundersökning enligt 59 b § andra stycket patentlagen, 9 kap. 5 § varumärkeslagen, 56 a § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. Detta gäller också vid försök eller förberedelse till intrång. Vidare finns det sedan den 1 april 2009 uttryckliga bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna om att intrångsundersökning får göras även hos den som har medverkat till ett intrång i en ensamrätt, se prop. 2008/09:67 s. 112 ff. och 275 f.

Ett yrkande om intrångsundersökning ska prövas av den domstol, där rättegång om intrånget pågår. Om talan inte har väckts gäller vad som är bestämt om behörig domstol i tvistemål som rör intrånget. **Stockholms tingsrätt** har därför exklusiv behörighet när det gäller vissa upphovsrättsintrång bl.a. ljudradio- eller televisionsutsändningar, patentintrång, intrång i gemenskapsvarumärken och gemenskapsformgivning, se 58 § upphovsrättslagen, 65 § patentlagen, 10 kap. 6 § varumärkeslagen och 52 § mönsterskyddslagen.

Huvudregeln är att motparten ska ha fått tillfälle att yttra sig innan ett beslut om en intrångsundersökning meddelas, se 9 kap. 6 § andra stycket varumärkeslagen, 56 b § tredje stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser.

Vanligtvis är emellertid förutsättningarna för **ett interimistiskt beslut** uppfyllda, se avsnitt 4.4.6.

4.4.1 Beviskravet

För att domstolen ska kunna besluta om intrångsundersökning krävs enligt 9 kap. 5 § varumärkeslagen, 56 a § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser att **det skäligen kan antas** att någon har gjort intrång i en immateriell rättighet eller medverkat till ett sådant intrång. Till skillnad från vad som gäller i brottmål är det tillräckligt att **intrång i objektiv mening** föreligger, se prop. 1998/99:11 s. 85.

Beviskravet kan jämföras med vad som krävs bl.a. för att ett beslut om kvarstad för fordran ska kunna meddelas. Lagstiftaren har ansett att bevisnivån ”sannolika skäl” skulle vara för hög, då en intrångsundersökning ska kunna användas som **ett första led i en kedja av olika åtgärder**. Om det föreligger sannolika skäl för att motparten har gjort sig skyldig till intrång kan informationsföreläggande, vitesförbud, beslut om kvarstad och säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB utverkas om förutsättningarna i övrigt för sådana åtgärder är uppfyllda.

4.4.2 Proportionalitetsbedömningen

Vid prövningen av om en intrångsundersökning kan tillåtas ska, liksom när det gäller andra tvångsåtgärder, proportionalitetsprincipen tillämpas. Ett beslut om en undersökning får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för den som drabbas av den eller för något annat motstående intresse, se 9 kap. 5 § andra stycket varumärkeslagen, 56 a § andra stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. En undersökning i t.ex. en bostad bör därför i regel bli aktuell endast vid allvarliga immaterialrättsintrång. Domstolen måste särskilt beakta skyddet för hemfrid och privatliv.

Vidare kan proportionalitetsprincipen få till följd att **begränsande villkor** föreskrivs i ett beslut om intrångsundersökning. Sådana villkor kan t.ex. gälla **skydd för företagshemligheter** eller uppgifter som skyddas av anonymitetsskyddet i den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga lagstiftningen. Bestämmelserna i 9 kap. 8 § andra stycket varumärkeslagen, 56 d § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser om att domstolen får förordna om särskilda villkor för verkställigheten om det behövs har tillkommit för att proportionalitet mellan mål och medel ska kunna upprätthållas, se prop. 1998/99:11 s. 87 och 91.

4.4.3 Rätt att ta upp fråga om intrångsundersökning

Ett beslut om intrångsundersökning får enligt 9 kap. 5 § första stycket varumärkeslagen meddelas på yrkande av den som innehar ett varukännetecken eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja detta. Vidare föreskrivs i 56 b § andra stycket upphovsrättslagen att en fråga om intrångsundersökning får tas upp endast på yrkande av upphovsmannen eller upphovsmannens rättsinnehavare eller den som på grund av upplåtelse har rätt att utnyttja verket. Liknande bestämmelser finns i samtliga immaterialrättsliga lagar.

Upplåtelse av immateriella rättigheter sker i regel genom **licensavtal** som kan avse olika slags utnyttjanden. Det kan gälla att en uppfinning får användas för visst ändamål eller att ett verk, t.ex. en teaterpjäs, får framföras offentligt. Om utnyttjandet inte innebär ett intrång i den rätt licenstagaren har förvärvat torde följden bli att en ansökan från denne ogillas på materiell grund, se prop. 1998/99:11 s. 59.

4.4.4 Sökandens yrkande

Det är viktigt att sökanden i sin framställning till domstolen **preciserar** yrkandet om **vilka föremål och handlingar** som ska eftersökas **och i vilka utrymmen** detta ska få ske. Uppgifterna om den bevisning som ska eftersökas och var detta ska få ske måste utformas på ett sådant sätt att domstolen kan skriva ett beslut som inte medför några tolkningssvårigheter när intrångsundersökningen verkställs.

Vidare är det, särskilt om eftersökningarna ska ske med utgångspunkt i vissa **sökord**, viktigt att det inte leder till att ett alltför omfattande bevismaterial ska efterforskas. Då sökanden i regel inte har någon närmare insyn i motpartens affärsförhållanden och dokumentation har det emellertid ansetts tillräckligt att handlingarna beskrivs på ett funktionellt sätt. Det räcker alltså att sökanden yrkar att t.ex. ”handlingar som visar att motparten har köpt jeans av märket ,,” ska få eftersökas. En begäran om att få eftersöka alla handlingar som berör ett visst förfarande eller en viss produkt kan däremot sannolikt inte godtas, se prop. 1998/99:11 s. 55 och 86.

Att yrkandena också när det gäller var bevisningen ska få eftersökas utformas tydligt är viktigt för att undvika att det blir svårt att tolka tingsrättens beslut vid verkställigheten.

4.4.5 Kravet på att säkerhet ställs

Sökanden måste ställa säkerhet hos domstolen **för den skada som kan tillfogas motparten**, se 9 kap. 7 § första stycket varumärkeslagen, 56 c § första stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. En säkerhet kan bestå av t.ex. en bankgaranti, se 2 kap. 25 § UB och prop. 1998/99:11 s. 90.

Om sökanden saknar förmåga att ställa säkerhet kan domstolen befria vederbörande från detta krav. Det uppställs inte, såsom vid kvarstad, något krav på att det ska föreligga synnerliga skäl för att säkerhet inte ska behöva ställas.

4.4.6 Förutsättningarna för ett interimistiskt beslut

För att ett interimistiskt beslut ska kunna meddelas måste det särskilda riskrekvisitet i 9 kap. 6 § andra stycket varumärkeslagen, 56 b § tredje stycket upphovsrättslagen eller motsvarande bestämmelser vara uppfyllt. Om det finns risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredningen om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas får domstolen omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats utan att motparten först har fått tillfälle att yttra sig.

Om det föreligger **fara i dröjsmål**, dvs. risk för att undersökningen kan omintetgöras, ska bedömas mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet. När det gäller intrång i rätten till datorprogram eller information som finns i datorer finns det i regel anledning att inte underrätta motparten i förväg. Sådan information som finns i datorers hårddiskar eller på andra lagringsutrymmen kan raderas inom loppet av några minuter, se prop. 1998/99:11 s. 70 f.

När ett interimistiskt beslut har meddelats ska tingsrätten kommunicera framställningen med motparten och vid behov sätta ut en särskild förhandling. Kommunikation behöver inte ske förrän det kan ske utan att verkställigheten riskeras, se avsnitt 4.5.6 om expedieringen av interimistiska beslut.

4.5 Innehållet i domstolens beslut

Förutom hos vem eller vilka en intrångsundersökning får genomföras ska det enligt 9 kap. 8 § varumärkeslagen, 56 d § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser framgå följande av domstolens beslut:

- vilket ändamål undersökningen ska ha

- vilka föremål och handlingar som Kronofogdemyndigheten får söka efter
- vilka utrymmen Kronofogdemyndigheten får genomsöka och
- om det behövs, andra villkor för verkställigheten.

4.5.1 Ändamålet med undersökningen

Reglerna om vad som får eftersökas och var detta får ske har utformats i enlighet med ändamålsprincipen i regeringsformen. Detta innebär att ändamålet endast får vara att få fram utredning om sådant som kan antas vara av betydelse för utredning om intrånget. Domstolen ska därför inom ramen för sökandens begäran ange vilket ändamål undersökningen ska ha, se prop. 1998/99:11 s. 68 och 90.

4.5.2 Föremål och handlingar som får eftersökas

Ett beslut om en intrångsundersökning kan gälla eftersökning av intrångsföremål, dvs. olovligt framställda produkter, utrustning som används för att framställa sådana produkter (hjälpmedel) och handlingar som rör det misstänkta intrånget. Däremot får en sådan undersökning inte omfatta efterforskning av faktiska omständigheter genom allmänna iakttagelser av vilka processer som utförs i vissa lokaler. Undersökningen får alltså inte gälla ett visst händelseförlopp. Det är främst när det gäller s.k. förfarandepatent som det har betydelse att reglerna har utformats på detta sätt, se prop. 1998/99:11 s. 56.

Vad som menas med föremål och handlingar framgår av prop. 1998/99:11 s. 52-56 och 163. Här anges bl.a. att **tolkningen av begreppet handling** ska följa utvecklingen av begreppets innebörd på andra rättsområden och att gränsdragningen mellan intrångsföremål och handlingar inte får göras alltför skarp.

Föremål

Intrångsprodukter och hjälpmedel som har använts för att framställa sådana produkter genom olovlig kopiering m.m. och som kan ha betydelse för utredningen om det misstänkta intrånget får eftersökas i den utsträckning som domstolen har beslutat om detta. Vidare kan en elektronisk handling t.ex. en

litterär text som kopierats i ett datorminne i avsikt att den ska spridas elektroniskt vara ett föremål som får eftersökas.

Handlingar

Handlingar som kan ha betydelse för utredningen om det misstänkta intrånget får eftersökas i den utsträckning som domstolen har beslutat om detta. Det gäller främst affärshandlingar eller andra handlingar som rör den verksamhet som bedrivs av den som undersökningen avser t.ex. affärsavtal, inköpsorder, fakturor eller ritningar och andra beskrivningar. Om exempelvis datorprogram olovligt kopierats för försäljning gäller detta också handlingar genom vilka motparten har marknadsfört eller gjort reklam för försäljningen. **Elektroniska handlingar** får eftersökas i samma utsträckning som när motsvarande information finns på papper. Begreppet ”handling” omfattar information som har lagrats digitalt på t.ex. en hårddisk, CD-skivor, USB-minnen, i en mobiltelefon eller på en läsplatta.

4.5.3 Handlingar som aldrig får eftersökas

En intrångsundersökning får aldrig avse sådana handlingar som omfattas av **beslagsförbudet i 27 kap. 2 § RB**. Vilka handlingar som undersökningen inte omfattar av detta skäl avgörs av Kronofogdemyndigheten oberoende av om undantag begärs, se avsnitt 4.10.5. Bestämmelserna om detta har därför placerats där reglerna om verkställigheten av beslut om intrångsundersökning finns, se 9 kap. 10 § andra stycket varumärkeslagen, 56 f § andra stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser.

4.5.4 Utrymmen där undersökningen får genomföras

Föremål och handlingar som kan antas ha betydelse för utredningen om intrång får eftersökas **endast i de utrymmen som anges i domstolens beslut**, se 9 kap. 8 § punkt 3 varumärkeslagen, 56 d § punkt 3 upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. Affärslokaler eller andra lokaler som disponeras av den som misstänks ha gjort sig skyldig till intrång får alltså genomsökas i den utsträckning domstolen har beslutat om detta. Det räcker att den hos vilken undersökningen ska genomföras i princip har en oinskränkt tillgång till det utrymme som ska genomsökas, se prop. 1998/99:11 s. 57. Inget hindrar att domstolen tillåter att undersökning sker i samtliga motpartens lokaler. I möjligaste mån bör emellertid utrymmena preciseras närmare, se prop. 1998/99:11 s. 90 f.

Domstolen kan också besluta att **bostäder** får genomsökas, men integritetsaspekten måste vid den intresseavvägning som alltid ska göras, då tillmätas särskild tyngd. Däremot kan det inte beslutas om intrångsundersökning hos tredje man om det inte finns misstankar om att denne har medverkat i det misstänkta intrånget.

4.5.5 Villkor som ska tillämpas vid verkställigheten

Domstolen kan t.ex. förordna att sökanden inte får vara närvarande vid Kronofogdemyndighetens förrättning eller att undersökningen endast får omfatta handlingar som avser en viss tidsperiod. Vidare kan det förekomma att det i ett beslut om en intrångsundersökning har preciserats närmare i vilka utrymmen undersökningen får genomföras. Det kan t.ex. gälla att undersökningen endast får ske på en viss avdelning eller en viss enhet hos den som undersökningen gäller.

Dessutom kan det ha beslutas om **begränsande villkor för att proportionalitet ska råda** mellan mål och medel, se avsnitt 4.4.2. Genomförandet av en undersökning ska alltid sättas i relation till de olägenheter som kan bli följden i det enskilda fallet. Detta gäller särskilt de indirekta effekter som kan uppstå, om det blir aktuellt med en intrångsundersökning hos t.ex. en advokat, en läkare, en familjerådgivare eller ett massmedieföretag. Självfallet gäller detta också företagshemligheter om det finns risk att sådan information röjs som inte har med det misstänkta intrånget att göra, se prop. 1998/99:11 s. 64 f, 69 f. och 87.

4.5.6 Expedieringen av interimistiska beslut

I 26 § andra stycket förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol föreskrivs att om ett beslut har fattats utan att en part först har hörts behöver beslutet inte sändas till denne förrän det kan ske utan att verkställigheten riskeras. Bestämmelsen, som gäller också för beslut om intrångsundersökningar, har införts eftersom sökanden behöver **viss tid** från det att beslutet meddelas till dess att det skickas till motparten **för att hinna få till stånd verkställighet**. Om den hos vilken undersökningen ska genomföras får kännedom om ett interimistiskt beslut innan verkställighet skett förfelas själva syftet med åtgärden, se kommentaren till rättegångsbalken (15 kap. 5 § RB).

Det förekommer att tingsrätten i beslut om intrångsundersökningar **ålägger sökanden att anmäla** till domstolen **när förrättningen har ägt rum**. Vidare finns det exempel på att det har föreskrivits att expedieringen till

motparten av domstolens beslut och föreläggandet för denne att yttra sig ska ske först efter en viss kortare tid som anges i beslutet.

4.6 Omprövning och överklagande av domstolens beslut

Motparten har möjlighet att hos tingsrätten begära omprövning eller hävning av beslutet om intrångsundersökning, se 15 kap. 8 § RB. Om motparten kommer in med ett yttrande ska beslutet alltid omprövas av tingsrätten, se prop. 1998/99:11 s. 70 f. och 89.

I ett fall, där sökanden inte hade fått yttra sig över vad motparten anfört, har omprövningsbeslutet undanröjts och målet återförvisats till tingsrätten för fortsatt prövning. I avvaktan på att tingsrätten på nytt prövar frågan om undersökningens omfattning förordnades det att tingsrättens första beslut alltjämt skulle gälla, se Göta hovrätts beslut den 13 juli 2011, mål nr Ö 1882-11.

Ett beslut om en intrångsundersökning kan också överklagas till hovrätten och Högsta domstolen. I fråga om överklagande och handläggningen i högre domstol gäller vad som föreskrivs om beslut som har meddelats enligt 15 kap. RB, se 9 kap. 7 § andra stycket varumärkeslagen, 56 c § andra stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. Detta innebär att det enligt 49 kap. 12 § RB krävs **prövningstillstånd i hovrätten**. Systemet med krav på prövningstillstånd i ledet mellan tingsrätt och hovrätt utvidgades den 1 november 2008 till att omfatta avgöranden i flertalet slag av tvistemål och domstolsärenden. Prövningen av förutsättningarna för interimistiska beslut ska huvudsakligen ske i första instans, se prop. 2004/05:131 s. 180 f.

Ett **förbud mot fortsatt verkställighet** kan meddelas av såväl tingsrätten som högre domstol. Det är sannolikt först när bevisningen har överlämnats till sökanden som frågan om inhibition förfaller, se SOU 2008:63 s. 283. Å andra sidan har Hovrätten för västra Sverige i ett beslut den 2 juni 2006, mål nr Ö 2726-06 ansett att ett yrkande om förbud för Kronofogdemyndigheten att lämna ut bevisningen när protokollet från intrångsundersökningen färdigställts dagen innan beslutet om inhibition meddelades inte kan lagligen bifallas.

4.7 I utsökningsbalken tillämpliga bestämmelser

Enligt 9 kap. 10 § varumärkeslagen, 56 f § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser i övriga immaterialrättsliga lagar ska ett beslut om en intrångsundersökning verkställas enligt **de villkor som domstolen har föreskrivit** och med tillämpning av bestämmelserna i:

- 1–3 kap. UB (förfarandet hos KFM m.m.)
- 17 kap. 1–5 §§ UB (förrättningskostnaderna)
- 18 kap. UB (överklagande av KFM:s beslut).

Vidare föreskrivs i **18 kap. 6 a § UF** bl.a. att särskilda regler gäller för vad Kronofogdemyndighetens protokoll ska innehålla och att följande bestämmelser i utsökningsförordningen ska tillämpas vid verkställigheten:

- 1 kap. 5 § UF (registrering i utsöknings- och indrivningsdatabasen m.m.)
- 2 kap. 2, 3, och 8 §§ UF (ansökan till KFM)
- 3-4 kap. UF (allmänna bestämmelser om förrättningen och protokollet m.m.).

Bestämmelserna om Kronofogdemyndighetens befogenheter när det gäller hur den bevisning som får eftersökas kan dokumenteras genom bl.a. fotografier finns däremot i de immaterialrättsliga lagarna. Detta gäller också flera andra viktiga bestämmelser om förfarandet vid verkställigheten, se 9 kap. 9-13 §§ varumärkeslagen, **56 e-h §§ upphovsrättslagen** och motsvarande bestämmelser.

4.8 Förberedelser av verkställigheten

Det ligger i **sökandens intresse** att i ett tidigt skede ta kontakt med Kronofogdemyndigheten. Att detta sker redan innan framställningen om intrångsundersökning ges in till tingsrätten är nödvändigt för att undersökningen ska kunna genomföras snabbt och på ett ”bra” sätt.

Sedan sökanden har tagit kontakt med Kronofogdemyndigheten är det viktigt att verkställigheten förbereds noggrant. När detta sker måste **risken för att undersökningen saboteras**, om det blir känt att en undersökning ska genomföras, beaktas. Uppgifter om hos vem en undersökning ska ske får därför inte spridas till fler personer inom Kronofogdemyndigheten än vad som behövs för att planera den kommande förrättningen. Det gäller namnet på och adressen till den som

åtgärden riktar sig mot samt uppgifter om företagets verksamhetsområde m.m. då även en sådan uppgift kan leda till att den hos vilken undersökningen ska ske kan identifieras. Kronofogdemyndigheten bör emellertid på lämpligt sätt försöka få fram **offentlig information om företaget** och lokalerna, där förrättningen ska äga rum. Om det visar sig att lokalerna har en annan utformning än vad myndigheten utgått ifrån kan genomförandet av undersökningen försvåras.

Kronofogdemyndigheten måste vara medveten om att sökandens uppgifter om lokalerna, antalet anställda och vilken typ av datorer som används ibland grundar sig på uppgifter från en informatör som sökanden har.

Verkställigheten av en intrångsundersökning är oftast mycket resurskrävande och överraskningsmomentet får inte gå förlorat. I regel krävs att personal från andra S-team och/eller verkställighetsteamerna deltar. Rätt personal, till antalet och med rätt kompetens, måste inställa sig på rätt plats utan dröjsmål. Datorer måste bevakas och uppgifter om den bevisning som får eftersökas noggrant dokumenteras.

Därutöver tillkommer en rad andra uppgifter beroende på vilken typ av undersökning det är fråga om. Av flera skäl är det alltså viktigt att förrättningsmannen förvissas sig om att den personal som ska delta vid verkställigheten vet hur en intrångsundersökning går till och vilka regler som gäller specifikt för denna form av bevissäkring. Det gäller bl.a.

Kronofogdemyndighetens skyldighet att **ex officio iaktta beslagsförbudet i 27 kap. 3 § RB**. Vid en intrångsundersökning ska handlingar som inte får tas i beslag i ett brottmål undantas även om undantag inte begärs.

Vanligtvis behöver externa **experter som ska biträda Kronofogdemyndigheten** vid eftersökning och kopiering av handlingar i datorer anlitas. När sökanden har tagit kontakt med myndigheten bör det därför snarast bestämmas vilka experter som ska anlitas. Frågan bör redan innan sökanden ger in framställningen om intrångsundersökning till tingsrätten vara löst för att onödiga dröjsmål ska undvikas. Det är inte ovanligt att det i ett enskilt fall krävs speciella kunskaper. Vidare förekommer det att experter på grund av jäv inte kan åta sig ett visst uppdrag, se också avsnitt 4.8.2.

Dessutom måste Kronofogdemyndigheten ha med sig **särskild utrustning**, bl.a. digitalkameror, bärbara datorer och bärbara kopieringsapparater. Det är viktigt att tänka på att den som är föremål för en intrångsundersökning inte har någon skyldighet att ställa utrustning till Kronofogdemyndighetens förfogande, varigenom bevisning om det misstänkta intrånget ska säkerställas.

Vidare bör Kronofogdemyndigheten tänka igenom **hur bevisningen ska hållas tillgänglig** för parterna när protokollet har färdigställts. Under efterarbetet, då kopiorna m.m. av bevisningen sammanställs, behöver särskilda lagringsmedia t.ex. CD-skivor, DVD-skivor eller USB-minnen användas.

4.8.1 Sökandens kontakter med Kronofogdemyndigheten

Innan en framställning om intrångsundersökning ges in till tingsrätten är det en fördel om sökanden upplyser Kronofogdemyndigheten om följande.

- Vem eller vilka är det som ska bli föremål för en intrångsundersökning?
- På vilken eller vilka adresser ska undersökningen genomföras?
- Vilken typ av ensamrätt gäller det misstänkta intrånget och hur omfattande undersökningen kan antas bli?
- Vilken typ av föremål och handlingar är det som ska eftersökas?
- Om handlingar i datorer ska eftersökas, vilken typ av datorer och vilket operativsystem används?
- Lokalernas utseende och antalet anställda.
- Vilken dag och vid vilken tidpunkt på dagen finns det önskemål om att intrångsundersökningen ska påbörjas? Även frågor om expedieringen av tingsrättens beslut bör diskuteras. Beroende på vilken typ av verksamhet som bedrivs kan det vara viktigt att verkställigheten påbörjas vid en viss tidpunkt på dagen.
- Kontaktuppgifter till sökanden och sökandens ombud. Det är inte ovanligt att Kronofogdemyndigheten snabbt behöver nå sökanden eller dennes ombud när undersökningen genomförs på plats.
- Information i övrigt som är relevant för verkställigheten. Det kan t.ex. gälla att sökanden avser att utverka säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB som ska verkställas i anslutning till att intrångsundersökningen genomförs, jfr avsnitt 4.15.1.

Kronofogdemyndigheten bör med utgångspunkt i de uppgifter som sökanden lämnar göra en beräkning av de förrättningskostnader som kan antas uppstå. Med stöd av en kostnadskalkyl, ”en förrättningsbudget” kan det belopp som ska betalas i **förskott** bestämmas och presenteras för sökanden. Att detta sker är en fördel också för sökanden som på så sätt ges möjlighet att bedöma **vilka kostnader som riskeras**. Vad sökanden och Kronofogdemyndigheten kommer överens om när det gäller kostnaderna måste antecknas. Det kan inträffa att framställningen om en

intrångsundersökning inte beviljas eller att tingsrätten anser att förutsättningarna för ett interimistiskt beslut inte är uppfyllda. I praktiken har det även hänt att sökanden efter att en intrångsundersökning har förberetts har bestämt sig för att inte ge in någon ansökan till domstolen.

Kronofogdemyndigheten bör vid de inledande kontakterna även göra klart för sökanden att önskemål om att få vara närvarande när undersökningen genomförs ska bedömas restriktivt. I prop. 1998/99:11 s. 73-75 har detta motiverats med att sökanden kan få del av överskottsinformation. Det gäller alltså sådan **information** som ligger **utanför ändamålet med undersökningen**. Till detta kommer att bevisvärdet av vad som kommer fram kan minska om sökanden ges tillstånd att vara närvarande.

4.8.2 Anlitandet av sakkunniga

Det är alltid Kronofogdemyndigheten som bestämmer vilka experter som ska anlitas. Experternas uppdrag gäller i regel **eftersökning och kopiering av handlingar i datorer**. Om sökanden har önskemål om vem eller vilka som ska anlitas måste Kronofogdemyndigheten göra en självständig prövning och beakta bl.a. **eventuella jävsproblem**. Den som biträder Kronofogdemyndigheten ska vara en oberoende expert som är helt fristående från både sökanden och motparten, se prop. 1998/99:11 s. 74.

I praktiken är det inte ovanligt att experter anmäler jäv när de får frågan om de kan åta sig ett visst uppdrag. Han eller hon bör därför alltid skriva under **förbindelsen om tystnadsplikt** innan Kronofogdemyndigheten talar om hos vem undersökningen ska genomföras. Om experterna deltar i ett möte där intrångsundersökningen förbereds ska förbindelsen om tystnadsplikt skrivas under senast när mötet ska påbörjas.

4.8.3 Kostnaderna för förfarandet hos Kronofogdemyndigheten

Grundavgiften för verkställighet av en intrångsundersökning uppgår till 5.000 kr, se 6 § femte stycket förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogdemyndigheten. Därutöver ska sökanden enligt vad som föreskrivs om särskild avgift i 13-14 §§ avgiftsförordningen betala **kostnaderna för experterna**. Då endast bestämmelserna i 17 kap. 1-5 §§ UB är tillämpliga vid intrångsundersökningar, är det **bara sökanden som är betalningsskyldig** för förrättningskostnaderna i förhållande till Kronofogdemyndigheten. Sökanden har

emellertid möjlighet att yrka ersättning av motparten för kostnaderna för verkställigheten i målet hos domstolen om det immaterialrättsliga intrånget.

Skälet till att 17 kap. 8 § första stycket UB om att förrättningskostnaderna genast får tas ut av motparten i mål enligt 16 kap. UB inte är tillämplig vid intrångsundersökningar är, liksom när det gäller kvarstad och andra säkerhetsåtgärder, att det inte är klarlagt att sökanden har något anspråk på motparten.

Kronofogdemyndigheten bör i regel begära **förskott för förrättningskostnaderna**, då betydande kostnader vanligtvis uppstår både när undersökningen förbereds och när den genomförs. Enligt 4 § avgiftsförordningen får Kronofogdemyndigheten begära förskott, om det kan befaras att sökanden inte kommer att betala frivilligt eller om det annars finns särskilda skäl. I denna bestämmelse föreskrivs också att förskott avseende särskild avgift får begäras om det är lämpligt med hänsyn till beloppets storlek. Till detta kommer att bestämmelsen i 17 kap. 11 § andra stycket UB om att förrättningskostnaderna genast får drivas in hos sökanden utan att en särskild exekutionstitel behöver utverkas, om denne inte skulle betala frivilligt, inte är tillämplig vid intrångsundersökningar.

4.9 Ansökan om verkställighet

Ansökan om verkställighet, som alltid bör ges in till **det S-team som sökanden haft kontakt med när undersökningen har förberetts**, måste ske skriftligt. Enligt 18 kap. 6 a § andra stycket UF kan detta ske genom telefax. I praktiken ges ansökan så gott som alltid in i direkt anslutning till att domstolen har beslutat om intrångsundersökning.

Om ansökan inte ges in **senast inom en månad** från dagen för domstolens beslut förfaller beslutet om intrångsundersökning och kan inte verkställas, se 9 kap. 9 § varumärkeslagen, 56 e § första stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser.

4.9.1 Genomgång av domstolens beslut m.m.

Innan förrättningen påbörjas måste den eller de tjänstemän som är huvudansvariga för förrättningen alltid ta sig tid att noggrant gå igenom beslutet om intrångsundersökning. Kronofogdemyndigheten måste ha klart för sig vad domstolens beslut omfattar och vilka konsekvenser för verkställigheten som

begränsande villkor medför. Eventuella svårigheter att tolka innebörden av domstolens beslut kan på så sätt i regel uppmärksammas redan i samband med **verkställbarhetsprövningen**.

Vidare bör det ske en kort genomgång med den personal som ska delta vid förrättningen. Såväl Kronofogdemyndighetens personal som anlitade experter måste ha klart för sig vad som ska göras, hur detta ska ske och gärna varför. Det är viktigt att fästa uppmärksamheten på vad som skiljer en intrångsundersökning från andra former av bevissäkring och att påminna om följande.

- Det är endast tillåtet att söka efter de föremål och handlingar som omfattas av beslutet om intrångsundersökningen.
- Även om den hos vilken undersökningen genomförs inte gör några invändningar ska Kronofogdemyndigheten pröva om förutsättningarna för undantag på grund av beslagsförbudet är uppfyllda.
- Innan fotografering eller annan åtgärd, varigenom bevisningen får dokumenteras, påbörjas ska det så noggrant som möjligt kontrolleras att bevisningen omfattas av domstolens beslut.
- Också när det gäller i vilka lokaler och utrymmen som bevisning får eftersökas måste domstolens beslut strikt följas.

4.10 Genomförandet av intrångsundersökningen

Ett beslut om en intrångsundersökning gäller omedelbart enligt 9 kap. 9 § varumärkeslagen, 56 e § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser och ska verkställas **skyndsamt**, se 18 kap. 6 a § UF. Förrättningen ska i princip påbörjas i direkt anslutning till att ansökan om verkställighet ges in. Endast om beslutet har tillkommit efter det att domstolen har gett motparten tillfälle att yttra sig ska denne underrättas före förrättningen. När ett **interimistiskt beslut** har meddelats, vilket så gott som alltid är fallet, ska den hos vilken undersökningen ska ske inte underrättas före förrättningen, se 9 kap. 10 § första stycket andra meningen varumärkeslagen, 56 f § första stycket andra meningen upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser.

Det är en grannliga uppgift att genomföra verkställigheten på ett sådant sätt att inte annan information efterforskas än den som får eftersökas enligt domstolens beslut. Om filer eller andra handlingar som inte omfattas av undersökningen någon gång skulle komma att kopieras "av misstag" och inte lämnas tillbaka till

den hos vilken undersökningen har gjorts innan bevisningen hålls tillgänglig för parterna kan Kronofogdemyndigheten bli skadeståndsskyldig, jfr avsnitt 4.10.5 och 4.12. **Domstolens beslut måste strikt följas** när det gäller vad som får eftersökas och i vilka utrymmen detta får ske. Detta gäller också de villkor som domstolen i övrigt har föreskrivit. En annan sak är att **sökanden kan avstå från vissa åtgärder**. Detta förekommer ibland på grund av den tid som det kan ta att genomföra en viss undersökningsåtgärd och att höga förrättningskostnader annars skulle bli följden.

Om domstol beslutar om **inhibition** måste verkställigheten omedelbart avbrytas. Då ett sådant beslut knappast hinner utverkas när själva undersökningen pågår utgör ett inhibitionsbeslut i praktiken ett **förbud mot att färdigställa protokollet**. Vidare innebär det att parterna tills vidare inte får ta del av den bevisning som har säkrats. Förrättningen är avslutad först när protokollet har färdigställts och bevisningen ska hållas tillgänglig för parterna, se prop. 1998/99:11 s. 79, 81 och 91.

4.10.1 Information när förrättningen påbörjas

När förrättningen påbörjas är det lämpligt att Kronofogdemyndigheten i samband med att information lämnas om vad intrångsundersökningen gäller överlämnar en kopia av domstolens beslut till den hos vilken undersökningen ska genomföras. Det är viktigt att **på ett pedagogiskt sätt** klargöra vad syftet med undersökningen är och att handlingar som omfattas av beslagsförbudet inte får kopieras. Kronofogdemyndigheten ska också upplysa om rätten att tillkalla ett juridiskt biträde. Dessutom är det viktigt att tydliggöra att beslutet har fattats av domstol och att Kronofogdemyndighetens uppgift endast är att verkställa undersökningen i egenskap av **opartisk förrättningsman**. Vidare bör myndigheten informera om att förrättningen anses avslutad först när protokollet har färdigställts och att bevisningen då kommer att hållas tillgänglig för båda parter samtidigt.

Kronofogdemyndigheten måste göra helt klart för **företagsledningen, anställda och andra personer som vistas i lokalerna** att datorerna, i vilka handlingar eller programvaror ska eftersökas, inte får användas innan myndigheten har lämnat klartecken till detta. Det bör också särskilt nämnas att myndighetens personal utplaceras i lokalerna med uppgift att se till att datorerna inte rörs.

Om det behövs bör Kronofogdemyndigheten även upplysa om att det är straffbart enligt 17 kap. 13 § andra stycket BrB att hindra förrättningen. Därutöver bör det eftersträvas att de personer som befinner sig där undersökningen genomförs får klart för sig att förrättningen inte gäller

indrivning av skulder, som är den uppgift med vilken Kronofogdemyndigheten vanligtvis brukar förknippas.

4.10.2 Sökandens eventuella närvaro

Om domstolen har föreskrivit att sökanden eller dennes ombud inte får vara närvarande när undersökningen genomförs är Kronofogdemyndigheten bunden av detta. När en sådan föreskrift inte har meddelats måste emellertid Kronofogdemyndigheten om sökanden har önskemål om att få vara med på plats i motpartens lokaler ta ställning till en sådan begäran. I praktiken finns det sällan något behov av att sökanden är närvarande under förrättningen, men undantagsvis kan detta tillåtas. Om tillstånd ges får sökandens medverkan endast gälla bistånd med sådana upplysningar som inte har kunnat lämnas tidigare. Vidare ska det av Kronofogdemyndighetens protokoll framgå om sökanden har varit närvarande och i vilken omfattning detta har varit fallet, se prop. 1998/99:11 s. 74 f.

Skälet till att restriktivitet ska gälla är främst **risken för att sökanden kan få del av överskottsinformation**. En annan sak är att sökanden i efterhand, när bevisningen tillhandahålls för parterna, kan få del av affärs- eller företagshemligheter till den del sådan information omfattas av domstolens beslut, se avsnitt 4.10.6.

När intrång i t.ex. ett patent misstänks och undersökningen ska ske i företagets tillverkningslokaler finns det i regel anledning att inte låta sökanden vara närvarande. Om denne skulle få insikt i tillverkningsmetoder eller lösningar på tekniska problem som inte har med det misstänkta intrånget att göra kan motpartens verksamhet skadas. Särskild restriktivitet bör av motsvarande skäl gälla också om undersökningen avser mönsterintrång, se prop. 1998/99:11 s. 74 f.

Om tillstånd undantagsvis har getts ska Kronofogdemyndigheten se till att sökanden inte i större utsträckning än vad som kan motiveras av verkställigheten får kännedom om de förhållanden som kommer fram, se 9 kap. 11 § tredje stycket varumärkeslagen, 56 g § tredje stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. I praktiken kan det vara svårt att kontrollera att sökanden inte får del av överskottsinformation. Detta bör emellertid kunna förhindras genom att som representerar sökanden endast får vistas på ett visst ställe i den eller de lokaler, där undersökningen pågår. Om sökanden eller ombudet får tillstånd att vara närvarande får denne självfallet inte på egen hand göra några efterforskningar eller på något annat sätt ges ett avgörande inflytande över hur undersökningens genomförs. Detta bör ha tydliggjorts redan i samband med förberedelserna av intrångsundersökningen.

4.10.3 Rätten att tillkalla ett juridiskt biträde

När ett beslut om intrångsundersökning verkställs har motparten rätt att tillkalla ett juridiskt biträde, se 9 kap. 11 § första stycket varumärkeslagen, 56 g § första stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. Syftet är att den som undersökningen gäller på så sätt ska ges möjlighet att ta till vara sin rätt, jfr motsvarande regler i 69 kap. 7 § SFL och 5 kap. 9 § konkurrenslagen. Huvudregeln är att undersökningen inte får påbörjas om motparten vill tillkalla ett juridiskt biträde. Undantag gäller endast om undersökningen därigenom onödigt fördröjs eller det finns risk att ändamålet med åtgärden inte kan uppnås om verkställigheten skjuts upp.

I prop. 1998/99:11 s. 93 f. anges att det bör vara tillräckligt att Kronofogdemyndigheten väntar **en timme** på att den jurist som motparten anlitar inställer sig innan förrättningen påbörjas. Om det bedöms att även ett mindre dröjsmål medför risk för att föremål och/eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas kan undersökningen påbörjas innan rådgivaren har kommit.

Det finns inte något som hindrar att den som är föremål för en intrångsundersökning tillkallar ett **vittne** för att närvara vid förrättningen.

4.10.4 Kronofogdemyndighetens befogenheter

Kronofogdemyndigheten har enligt 9 kap. 10 § första stycket varumärkeslagen, 56 f § första stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser rätt:

- att ta fotografier och göra film- och ljudupptagningar av sådana föremål som myndigheten får söka efter och
- att ta kopior av och göra utdrag ur sådana handlingar som får eftersökas.

Däremot har Kronofogdemyndigheten **inte rätt att omhänderta föremål eller originalhandlingar**. Ett system, där det skulle vara tillåtet att göra detta skulle medföra alltför stor risk för skada.

Upphovsrätten utgör emellertid inte något hinder mot att Kronofogdemyndigheten vid en intrångsundersökning gör avspelningar av musik eller framställer kopior av litterära verk. Enligt 2 kap. 26 b § andra

stycket upphovsrättslagen är det tillåtet att i rättsvårdens intresse använda ett verk som skyddas av upphovsrätt, se prop. 1998/99:11 s. 79.

När undersökningen genomförs har Kronofogdemyndigheten rätt att ställa **frågor till motparten** för att få klarhet i var i lokalerna intrångsprodukter m.m. förvaras. Detta gäller också i vilka digitala utrymmen de handlingar som får efterforskas finns, se 2 kap. 10 § UB. Kronofogdemyndigheten får använda tvång enligt vad som föreskrivs i 2 kap. 17 § UB. Om det behövs får låssmed anlitas för att få tillträde till de utrymmen som får genomsökas. En annan sak är att sökanden bör ha lämnat in framställningen om intrångsundersökning vid en sådan tidpunkt att undersökningen med stor säkerhet kan genomföras när motparten finns tillgänglig. I praktiken kan det emellertid bli nödvändigt att t.ex. bryta upp lås till ett visst förvaringsutrymme om den hos vilken undersökningen genomförs inte ger Kronofogdemyndigheten tillträde till utrymmet.

4.10.5 Skyldigheten att iaktta beslagsförbudet

En intrångsundersökning får enligt 9 kap. 10 § andra stycket varumärkeslagen, 56 f § andra stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser inte omfatta en skriftlig handling som avses i **27 kap. 2 § RB**. I denna bestämmelse föreskrivs att det är förbjudet att ta vissa handlingar i beslag vid husrannsakan i brottmål. Det är alltså inte tillåtet att kopiera eller på annat sätt dokumentera handlingar som inte får tas i beslag, även om de har betydelse för utredningen om det misstänkta intrånget. En förutsättning för att en handling inte ska få eftersökas är, liksom när det gäller beslag, att den innehas av någon som enligt 36 kap. 5 § RB **inte** har **vittnesplikt** eller en person till vars förmån tystnadsplikten gäller.

Kronofogdemyndigheten är oberoende av om några invändningar görs skyldig att undanta handlingar som omfattas av beslagsförbudet. Detta gäller handlingar från **advokatbyråer** och den krets av personer i övrigt som inte omfattas av vittnesplikten. Det gäller alltså bl.a. präster och läkare samt skriftliga meddelanden mellan enskilda personer som är varandra **närstående**. Kronofogdemyndigheten har emellertid inte alltid möjlighet att under själva förrättningen upptäcka att en handling ska undantas. Om domstolen har bestämt att efterforskningen får ske med hjälp av vissa sökord leder det ofta till att en mycket stor mängd handlingar kopieras maskinellt. I praktiken kan det därför inträffa att handlingar som omfattas av beslagsförbudet måste lämna tillbaka när arbetet med att iordningställa protokollet pågår.

Henrik Bengtsson och Ralf Lyxell hävdar i boken, Åtgärder vid immaterialrättsintrång s. 140 att Kronofogdemyndigheten vid tveksamhet torde ha möjlighet att ta kopior av de aktuella handlingarna och i samband

med att protokollet upprättas avgöra om handlingarna ska undantas från undersökningen eller inte. Detta motiveras med att motpartens påståenden om att vissa handlingar omfattas av beslagsförbudet kan komplicera förrättningen.

4.10.6 Bedömningen av vad beslutet om en intrångsundersökning omfattar

Det förekommer att den hos vilken en undersökning genomförs gör gällande att något eller några föremål eller handlingar inte omfattas av domstolens beslut. Ett skäl som återopas relativt ofta är att företagshemligheter röjs om en viss handling kopieras och därefter överlämnas till sökanden.

Om undantag begärs när det gäller **företagshemligheter** måste Kronofogdemyndigheten vara uppmärksam på att en handling som innehåller uppgifter av detta slag inte utgör något skäl för undantag om domstolen inte har beslutat om **begränsande villkor** i detta avseende, se JK:s beslut den 10 december 2013, dnr 7757-12-40 (jfr avsnitt 4.4.2 och 4.5.5). I den immaterialrättsliga lagstiftningen finns inte någon motsvarighet till bestämmelsen i 47 kap. 2 § andra stycket SFL, där det föreskrivs att en handling som har ett betydande skyddsintresse får undantas vid bl.a. revision och bevissäkring om det finns särskilda omständigheter som gör att handlingens skyddsintresse är större än dess betydelse för kontrollen. Med ett betydande skyddsintresse menas i skatteförfarandelagen bl.a. företagshemligheter.

4.10.7 Tillvägagångssättet när elektroniska handlingar kopieras

Det finns olika metoder som kan användas för att eftersöka och därefter kopiera elektroniska handlingar. Om en hårddisk eller motsvarande lagringsutrymme speglas överförs, till skillnad från vad som är fallet vid selektiv kopiering, all information till en annan hårddisk. Det gäller alltså samtliga data, även om de inte omfattas av domstolens beslut och också raderade filer till en annan hårddisk. **Vid intrångsundersökningar får spegling inte förekomma**, då endast de handlingar som har angetts i domstolens beslut får eftersökas.

4.10.8 Förrättningen kan inte slutföras utan avbrott

När bestämmelserna om intrångsundersökningar infördes ansågs det till en början tveksamt om det är tillåtet att försegla t.ex. ett visst utrymme om förrättningen

någon gång inte skulle kunna slutföras samma dag som den har påbörjats. Anledningen var att 16 kap. 11 § UB, där bestämmelsen om behövlig åtgärd som bl.a. kan avse försegling finns, inte är tillämplig. Dessutom finns det i förarbetena inte några uttalanden om försegling.

Bestämmelsen i 2 kap. 17 § UB om möjligheten att använda tvång vid Kronofogdemyndighetens förrättningar är emellertid tillämplig också när det gäller intrångsundersökningar. Med stöd av denna bestämmelse har Kronofogdemyndigheten bedömt att en lokal eller annat utrymme kan förseglas om en förrättning som gäller utmätning, betalningssäkring och kvarstad undantagsvis måste avbrytas, se ställningstagande (Nr 5/13/VER) Försegling av lokal under pågående förrättning. Även om det får anses vara möjligt att försegla en lokal eller ett visst utrymme måste utgångspunkten vara att en intrångsundersökning planeras i syfte att hitta sådana lösningar att detta i praktiken inte blir aktuellt.

Det finns flera skäl till att reglerna om verkställighet i annat fall i 16 kap. 11-12 a §§ UB inte blev tillämpliga när det gäller intrångsundersökningar, se prop. 1998/99:11 s. 75 f. Förslaget i Ds 1994:28 om att dessa bestämmelser skulle tillämpas genomfördes inte, då det var nödvändigt att finna andra lösningar bl.a. i fråga om vad som ska gälla för underrättelse om målet (jfr 16 kap. 11 § UB) och skyldigheten för kronofogdemyndigheten att följa föreskrifter i domstolens beslut. Kronofogdemyndigheten är enligt 9 kap. 10 § varumärkeslagen, 56 f § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser bunden av domstolens föreskrifter, vilket inte är fallet enligt 16 kap. 12 § tredje stycket UB.

Om det skulle bli nödvändigt med försegling får detta inte ske under längre tid än absolut nödvändigt. Vidare bör inte en hel lokal, utan om möjligt endast vissa utrymmen, förseglas. Dessutom är det viktigt att det står klart för var och en att försegling skett och att den som bryter förseglingen kan straffas för överträdelse av myndighets bud enligt 17 kap. 13 § BrB.

4.11 Överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut

I fråga om överklagande av verkställigheten gäller 18 kap. UB, se 9 kap. 10 § varumärkeslagen, 56 f § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. Detta innebär att beslutet måste överklagas inom tre veckor från det att klaganden fick del av Kronofogdemyndighetens beslut och att besluten kan överklagas till tingsrätten, hovrätten och Högsta domstolen. Också när verkställigheten överklagas kan beslut om **inhibition** meddelas. Domstol får enligt 18 kap. 12 och 19 §§ UB, utan att motparten dessförinnan har fått tillfälle att yttra sig, förordna

att någon åtgärd för verkställighet tills vidare inte ska vidtas eller om det finns synnerliga skäl att en redan vidtagen åtgärd ska hävas.

4.12 Efterarbetet

Också efter det att en intrångsundersökning har genomförts krävs i regel betydande arbetsinsatser hos Kronofogdemyndigheten. Bevisningen ska förtecknas noggrant och när protokollet har färdigställts hållas tillgänglig för parterna. Bevisningen är ofta mycket omfattande och tillhandahålls vanligtvis på CD-skivor, DVD-skivor eller USB-minnen.

När bevisningen sammanställs måste Kronofogdemyndigheten vid såväl manuella som maskinella kontroller vara uppmärksam på att någon eller några handlingar som inte omfattas av beslutet om intrångsundersökning eller som inte får efterforskas på grund av beslagsförbudet kan ha **kopierats ”av misstag”**, jfr avsnitt 4.10.5 - 4.10.6. Om detta visar sig vara fallet ska handlingen, sedan förhållandet dokumenterats på ett sådant sätt att innehållet i handlingen inte röjs, återlämnas till den hos vilken undersökningen har genomförts.

Under arbetet med att upprätta protokollet och sammanställa bevisningen förekommer det att domstolen beslutar om inhibition. Dessutom kan ett beslut om intrångsundersökning komma att upphävas helt eller delvis. Ett **partiellt upphävande** innebär att färre handlingar och föremål, än vad som har angetts i det beslut som legat till grund för verkställigheten, får eftersökas. Detta innebär att delar av den bevisning som dokumenterats inte får överlämnas till sökanden.

Om en sökordlista i domstolens beslut om intrångsundersökning **inskränks** blir följden att Kronofogdemyndigheten på nytt måste gå i genom samtliga filer för att ska kunna avgöra vilka handlingar som ska överlämnas till sökanden. I RH 2009:6 ansåg hovrätten att kravet på konkretisering av vilka handlingar som åtnjuter upphovsrättsligt skydd innebar att intrångsundersökningen endast fick omfatta ett begränsat antal handlingar och filer.

4.12.1 Att tänka på när omprövning eller överprövning begärs

Om **inhibition har yrkats** brukar Kronofogdemyndigheten få en fråga från domstolen om vid vilken tidpunkt protokollet beräknas bli klart. Det är då av yttersta vikt att myndigheten lämnar ett klart besked om den tidpunkt vid vilken

protokollet kommer att hållas tillgängligt för parterna. Om det inte är möjligt att göra detta bör det självfallet framgå av de upplysningar som lämnas, se JO:s beslut den 30 juni 2009, dnr 1186-2008 och 1190-2008. I beslutet har JO också framhållit att Kronofogdemyndigheten inte är skyldig att avvakta domstolens beslut i en fråga som gäller inhibition innan en verkställighetsåtgärd vidtas eller slutförs. Om det i ett enskilt fall kan finnas ett visst utrymme för att avvakta lite med att slutföra en förrättning är ytterst en bedömningsfråga.

Det ska tilläggas att Kronofogdemyndigheten givetvis bör lämna tydliga besked också vid **förfrågningar från parterna** om när protokollet beräknas bli klart.

När tingsrätten eller högre domstol har beslutat om inhibition får Kronofogdemyndigheten i avvaktan på att domstol bestämmer något annat inte färdigställa protokollet. Vidare får parterna tills vidare inte ta del av bevisningen.

Då domstolen inte har någon skyldighet att underrätta Kronofogdemyndigheten om de beslut som meddelas är det i första hand parterna som ska underrätta myndigheten om inhibition har meddelats. Det är emellertid vanligt att domstolen underrättar Kronofogdemyndigheten om inhibitionsbeslut och beslut, varigenom en **intrångundersökning har upphävts helt eller delvis**. Kronofogdemyndigheten kan även självmant ta reda på utgången om det finns anledning till det, se KUB IV s. 112 f. I praktiken återkallar sökanden i regel målet om ett beslut om intrångsundersökning har upphävts eller förfallit på grund av att talan om det misstänkta intrånget inte har väckts inom en månad efter det att protokollet från förrättningen expedierades.

4.13 Kronofogdemyndighetens protokoll m.m.

Protokollet ska färdigställas **så snabbt som möjligt** i samband med att undersökningen avslutas för att tillsammans med bevisningen snarast kunna bli tillgängligt för parterna, se prop. 1998/99:11 s. 79. Då det är viktigt att uppgifter om bevisningen, som ska kunna åberopas i domstol, redovisas noggrant föreskrivs i 18 kap. 6 a § tredje stycket UF bl.a. att Kronofogdemyndigheten ska förteckna kopior eller utdrag av handlingar samt fotografier och eventuella film- eller ljudupptagningar. Vidare ska sådana uppgifter, som ska antecknas vid Kronofogdemyndighetens förrättningar i allmänhet, ingå i protokollet. Enligt **3 kap. 11 § UF** gäller detta bl.a. följande uppgifter:

- tid och plats för förrättningen
- förrättningens ändamål

- namnen på de experter som anlitas
- namnen på parterna och deras ombud och om dessa är närvarande vid förrättningen
- upplysningar och eventuella yttranden som lämnas i målet
- Kronofogdemyndighetens beslut och åtgärder.

Vid en intrångsundersökning ska **invändningar** från motparten om att en handling som Kronofogdemyndighetens står i begrepp att kopiera inte omfattas av undersökningen eller ska undantas på grund av beslagsförbudet och **de beslut som fattas** med anledning av detta antecknas. Detta gäller också invändningar om att t.ex. en dator i företagets lokaler endast används för privat bruk och inte i verksamheten. Ytterligare ett exempel på vad som ska antecknas är om det har beslutats att intrångsundersökningen ska påbörjas utan att avvakta att ett juridiskt biträde kommer till den plats där undersökningen genomförs.

Dessutom ska protokollet enligt **18 kap. 6 a § tredje stycket UF** innehålla följande uppgifter:

- vilka utrymmen som genomsöks
- vilka eftersökta handlingar och föremål som påträffas
- en **förteckning över handlingar och föremål som har påträffats**, i vilken dessa beskrivs så ingående som krävs för att undersökningens syfte ska kunna uppfyllas
- om handlingarna eller föremålen kopieras eller fotograferas
- om en film- eller ljudupptagning görs.

Bevisningen ska förtecknas i en bilaga till protokollet. **Kopior m.m. av bevisningen ska däremot inte bifogas**. Anledningen är att undersökningen ska gå tillbaka om talan om intrånget inte väcks i rätt tid eller beslutet om intrångsundersökningen upphävs, se avsnitt 4.14.2 - 4.14.3. Till detta kommer att de handlingar som omfattas av undersökningen ofta innehåller uppgifter som typiskt sett skyddas av sekretess.

4.13.1 Tillhandahållande av bevisningen

KFM ska enligt 9 kap. 13 § varumärkeslagen, 56 h § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser hålla fotografier av föremål och kopior av och utdrag ur handlingar tillgängliga för parterna när protokollet har färdigställts. Detta gäller också film- och ljudupptagningar om sådana har gjorts. När verkställighet skett på olika adresser ska **all bevisning** som Kronofogdemyndigheten har säkrat tillhandahållas **vid samma tidpunkt** på det kontor där huvudförrättningsmannen arbetar.

Vanligtvis tillhandahålls bevisningen i form av CD-skivor, DVD-skivor eller USB-minnen som överlämnas till behörig företrädare för sökanden och motparten. När detta sker får parterna kvittera mottagandet av handlingarna.

4.13.2 Underrättelse till tingsrätten

Kronofogdemyndigheten ska alltid skicka en underrättelse till tingsrätten om vid vilken tidpunkt undersökningen har avslutats. Detta måste ske, då domstolen ska meddela ett avskrivningsbeslut om sökanden inte inom en månad från det att protokollet har färdigställts väcker talan i saken eller, om anspråket ska prövas i annan ordning, inleder ett skiljeförfarande, se prop. 1998/99:11 s. 81.

4.14 Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten

När det har gått en månad från den dag då Kronofogdemyndighetens protokoll undertecknades kan målet i regel avslutas och ansökan om verkställighet och andra handlingar arkiveras. En förutsättning för att också kopiorna m.m. av den bevisning som har dokumenterats ska arkiveras är att sökanden har väckt talan inom en månad från den dag då protokollet hölls tillgängligt för parterna. Om talan inte har väckts inom denna tidsfrist ska, liksom när domstolen upphäver ett beslut om en intrångsundersökning, de åtgärder som har vidtagits omedelbart gå tillbaka i den utsträckning det är möjligt. Detta är, såvitt gäller från vilken dag tidsfristen ska räknas, en skillnad jämfört med vad som föreskrivs i fråga om kvarstad och andra säkerhetsåtgärder. Att olika regler gäller beror på att verkställigheten av en intrångsundersökning kan ta viss tid i anspråk och att sökanden alltid bör ha en månad på sig att bedöma resultatet av undersökningen. Vidare har det bedömts att åtgärdens bestånd inte är lika ingripande som när kvarstad har verkställts, se prop. 1998/99:11 s. 81.

Innan bevisningen lämnas tillbaka till den hos vilken undersökningen genomförts är det viktigt att kontrollera att tingsrätten har meddelat ett **avskrivningsbeslut** eller ett beslut, varigenom intrångsundersökningen har upphävts. Det ska tilläggas att det inte är ovanligt att parterna under enmånadersfristen träffar en **förlikning** och att någon talan i domstol därför inte behöver föras.

4.14.1 Talan har väckts i rätt tid

När talan har väckts i rätt tid ska ett exemplar av dokumentationen av den **bevisning** som har tillhandahållits parterna **arkiveras hos Kronofogdemyndigheten**. I detta sammanhang bör det noteras att det förekommer att talan har väckts redan i samband med att framställningen om intrångsundersökning ges in till tingsrätten. Vidare kan det förekomma att en undersökning begärs i ett pågående mål om det misstänkta intrånget.

4.14.2 Skyddsåtgärdens återgång på grund av att talan inte har väckts

Intrångsundersökningen ska i den utsträckning det är möjligt gå tillbaka om talan inte har väckts och inte heller ett skiljeförfarande har inletts inom enmånadersfristen, se 9 kap. 12 § varumärkeslagen, 56 e § andra stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser. De **kopior m.m. av bevisningen** som finns hos Kronofogdemyndigheten **ska lämnas tillbaka** till den hos vilken intrångsundersökningen har genomförts.

Om inhibition meddelats efter det att protokollet har färdigställts, men innan bevisningen har överlämnats till sökanden, blir det nödvändigt att utgå från den dag då beslutet om inhibition upphävdes vid beräkningen av enmånadersfristen. Det gäller alltså tidsfristen för när beslutet om en intrångsundersökning ska anses ha förfallit.

När kopior, utdrag, fotografier och eventuella film- och ljudupptagningar har överlämnats till sökanden ska Kronofogdemyndigheten uppmana denne att lämna tillbaka kopiorna m.m. till motparten. Om talan inte har väckts i rätt tid så innebär det emellertid inte att den som begärt intrångsundersökningen avskärs från möjligheten att väcka talan vid ett senare tillfälle. Det finns inte heller något hinder mot att då åberopa omständigheter och bevis som framkommit när undersökningen genomfördes, se prop. 1998/99:11 s. 82.

4.14.3 Beslutet om intrångsundersökning har upphävts

När exekutionstiteln har upphävts ska samtliga kopior, utdrag, fotografier och eventuella film- och ljudupptagningar lämnas tillbaka till den som har varit föremål för intrångsundersökningen. Kronofogdemyndigheten behöver i regel inte avvakta att beslutet, varigenom undersökningen har upphävts, vinner laga kraft. Enligt 3 kap. 22 § UB ska återgång ske genast om inte annat har förordnats.

4.15 Vissa särskilda frågor

Det förekommer att domstolen i ett beslut om en intrångsundersökning har beslutat också om säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB för att säkerställa att intrångsföremål kan förstöras eller att någon annan åtgärd kan vidtas med föremålen när den immaterialrättsliga tvisten har avgjorts slutligt. Vidare kan det, men det är mycket ovanligt, förekomma att sökanden har utverkat ett beslut om kvarstad för fordran på skadestånd.

Om någon form av säkerhetsåtgärder ska verkställas i anslutning till en intrångsundersökning brukar sökanden vara angelägen om att också protokollet från intrångsundersökningen färdigställs med största skyndsamhet. Detta beror på att **tal** måste väckas senast **inom en månad från domstolens beslut** för att ett beslut om säkerhetsåtgärder inte ska gå tillbaka, se 15 kap. 7 § RB. Vid intrångsundersökningar ska denna tidsfrist i stället räknas från den dag då protokollet från Kronofogdemyndighetens förrättning blev klart.

4.15.1 Säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken

När domstolen har beslutat om säkerhetsåtgärder för att säkerställa att intrångsföremål kan förstöras eller att någon annan åtgärd kan vidtas enligt 8 kap. 7 § varumärkeslagen, 55 § upphovsrättslagen eller motsvarande bestämmelser ska Kronofogdemyndigheten **först** fotografera eller på annat sätt dokumentera de föremål som **intrångsundersökningen** omfattar. Därefter ska den egendom som säkerhetsåtgärderna gäller, t.ex. kläder som misstänks göra intrång i ett varumärke eller efterbildningar av skyddade verk, omhändertas.

Innan Kronofogdemyndigheten omhändertar några föremål är det viktigt att exekutionstiteln har granskats noggrant. Beslutet om säkerhetsåtgärder kan skilja sig från beslutet om intrångsundersökning när det gäller vilka föremål

som omfattas av domstolens beslut. Det är inte alltid samma föremål som får eftersökas som också får omhändertas.

4.15.2 Kvarstad

Om ett beslut om kvarstad har utverkats för att säkerställa rättighetshavarens krav på ersättning för att motparten har utnyttjat en immateriell ensamrätt ska verkställigheten ske vid **en separat förrättning** i omedelbar anslutning till intrångsundersökningen. Bankmedel m.m. och fast egendom kan emellertid, såsom annars sker vid kvarstad, betalningssäkring och utmätning, beläggas med kvarstad från kontoret.

4.16 Sekretess

En intrångsundersökning medför ofta att Kronofogdemyndigheten får del av känsliga uppgifter som rör t.ex. affärsuppgörelser, affärsförbindelser, investeringsplaner och företagshemligheter. Det gäller alltså **uppgifter som typiskt sett omfattas av sekretess**. Vidare förekommer det att myndigheten får del av information som ligger utanför ändamålet med undersökningen.

Överskottsinformation, dvs. vad som brukar kallas **oavsedda uppgifter**, kan förutom affärs- eller driftförhållanden som en näringsidkare håller hemliga och vars röjande skulle medföra skada, gälla personliga förhållanden.

Redan när reglerna om intrångsundersökningar infördes ansågs det att bestämmelsen i 9 kap. 19 § i den då gällande sekretesslagen (1980:100), som därefter skärpts avsevärt den 1 oktober 2001, var tillräcklig. Det bedömdes bl.a. att uppgifter om företagshemligheter omfattas av den sekretess som gäller i verkställighetsarbetet i allmänhet, se prop. 1998/99:11 s. 77.

4.16.1 Till skydd för enskild

Bestämmelsen i 34 kap. 1 § OSL om **presumtion för sekretess** till skydd för enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden gäller också vid verkställighet av intrångsundersökningar. Vidare gäller de generella undantag från sekretessen för uppgift om förpliktelse som avses med den sökta verkställigheten i ett pågående mål och för Kronofogdemyndighetens beslut. Dessa undantag gäller oberoende av vilken typ av verkställighet som det är fråga om.

4.16.2 Domstolen har förordnat om sekretess

Kronofogdemyndigheten måste vara uppmärksam på att det förekommer att domstolen har förordnat om sekretess **till skydd för enskilda affärs- eller driftförhållanden** enligt 36 kap. 2 § OSL när det gäller vissa delar av ett beslut om en intrångsundersökning. Ett sådant förordnande som sker med stöd av 43 kap. 8 § andra stycket OSL gäller vanligtvis några av **bilagorna i beslutet om intrångsundersökning**.

I mål om varu- eller näringskännetecken är det för att ett sådant förordnande ska kunna göras sedan den 1 juli 2011 ett krav att part har begärt att sekretess ska gälla. I 31 kap. 22 a § OSL föreskrivs också att sekretess inte gäller för uppgift som har betydelse för bedömningen av ensamrättens giltighet eller skyddets omfattning.

Den sekretess som domstolen kan ha beslutat om överförs, till skillnad från sådan sekretess som gäller till skydd för en brottsutredning, en skatteutredning eller en utredning hos Konkurrensverket, inte till Kronofogdemyndigheten. Detta beror på att det finns en primär sekretessbestämmelse i 34 kap. 1 § OSL som gäller i Kronofogdemyndighetens verksamhet. Domstolssekretess överförs inte till en annan myndighet om en primär sekretessbestämmelse till skydd för samma intresse ändå är tillämplig på uppgiften hos den mottagande myndigheten, se 43 kap. 9 § OSL.

Med en primär sekretessbestämmelse menas en bestämmelse om sekretess som en myndighet ska tillämpa på grund av att den riktar sig direkt till myndigheten eller omfattar en viss verksamhetstyp eller en viss ärendetyp som hanteras hos myndigheten eller omfattar vissa uppgifter som finns hos myndigheten, se 3 kap. 1 § OSL.¹⁷

När ett förordnande om sekretess har gjorts torde emellertid bedömningen alltid bli att uppgifterna i den del av exekutionstiteln som har sekretessbelagts inte kan lämnas ut av Kronofogdemyndigheten till någon annan än parterna i målet eller deras ombud. Starka skäl talar för att sekretess bör gälla också hos annan myndighet som får del av domen eller beslutet, se prop. 1979/80:2, del A s. 310.

¹⁷ I 3 kap. 1 § OSL definieras också vissa andra grundläggande begrepp i offentlighets- och sekretesslagen. Det gäller bl.a. vad som menas med en sekundär sekretessbestämmelse och en bestämmelse om överföring av sekretess.

4.16.3 Tystnadsplikt för experterna

Det är inte bara personer som är anställda hos Kronofogdemyndigheten utan också den som på grund av ett uppdrag deltar eller har deltagit i myndighetens verksamhet som ska iaktta bestämmelserna om sekretess. Den tystnadsplikt som föreskrivs för anställda gäller också för de experter som anlitas som sakkunniga, se 2 kap. 1 § OSL. Externa experterna måste därför skriva under en förbindelse om tystnadsplikt redan när intrångsundersökningen förbereds.

4.17 Förarbeten, rättsfall, JO- och JK-beslut och litteratur

Om du vill läsa mera om skyddet för immateriella rättigheter i allmänhet och intrångsundersökningar, se avsnitt 8.4 - 8.5.

5 SÄKERHETSÅTGÄRDER SOM GÄLLER INTRÅNGSFÖREMÅL

Sammanfattning

Den som har lidit intrång i en immateriell ensamrätt kan yrka att domstolen ska besluta att intrångsföremål ska ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med sådana föremål. För att en dom, varigenom åtgärder med intrångsföremål beslutas, ska kunna verkställas kan säkerhetsåtgärder utverkas om de förutsättningar som anges i 15 kap. 3 § RB är uppfyllda.

5.1 Bestämmelserna om förstörande och andra åtgärder

I de immaterialrättsliga lagarna finns det bestämmelser om att **intrångsföremål, dvs. intrångsprodukter och hjälpmedel** som har använts eller varit avsett att användas vid intrånget, ska ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med föremålen. Beslut om sådana åtgärder får fattas efter vad som är skäligt enligt vad som föreskrivs i följande bestämmelser:

- 7 kap. 55 och 57 §§ upphovsrättslagen
- 9 kap. 59 § patentlagen
- 37 § mönsterskyddslagen

- 20 § firmalagen
- 12 § lagen om skydd för kretsmönster till halvledarprodukter
- 9 kap. 7 § växtförädlarrättslagen
- 8 kap. 7 § varumärkeslagen.

Åtgärder med stöd av dessa bestämmelser är inte att anse som förverkade eller annan rättsverkan av brott. I stället är det fråga om **en speciell immaterialrättslig rättsverkan**, se prop. 1993/94:122 s. 61 f. Beslut om ett civilrättsligt beslag ska inte meddelas om förverkande eller någon åtgärd till förebyggande av missbruk ska beslutas enligt 8 kap. 2 § varumärkeslagen, 53 a § upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser eller enligt brottsbalken, se 8 kap. 7 § sjätte stycket varumärkeslagen, 55 § sjätte stycket upphovsrättslagen osv.

5.2 Förutsättningarna för säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken

För att ett beslut om säkerhetsåtgärder som gäller intrångsföremål ska kunna meddelas måste följande förutsättningar vara uppfyllda.

- Det finns **sannolika skäl** för att förutsättningarna för att förstöra eller vidta annan åtgärd enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen är uppfyllda.
- Det kan skäligen befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet, företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde.
- **Proportionalitetsprincipen** inte innebär att det föreligger hinder mot att åtgärden beviljas.

Ibland benämns säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB kvarstad. Detta är felaktigt. Vid kvarstad är det en fordran eller bättre rätt till viss egendom som ska säkerställas, se 15 kap. 1 och 2 §§ RB.

5.2.1 Närmare om kravet på proportionalitet

Domstolen ska vid prövningen av om säkerhetsåtgärder ska beviljas tillämpa proportionalitetsprincipen. Fråga är om en allmän rättsgrundsats som gäller **även utan särskilt lagstöd**, se prop. 2010/11:165 s. 301-302. Ett beslut om lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt får alltså meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för den som drabbas av den eller för något annat motstående intresse. Detta gäller också om förutsättningarna i övrigt för ett beslut om säkerhetsåtgärder är uppfyllda. Det har inte någon betydelse att det, till skillnad från vad som är fallet i fråga om kvarstad i brottmål och andra straffprocessuella tvångsmedel, inte finns någon bestämmelse i rättegångsboken om att proportionalitetsprincipen ska tillämpas när det gäller säkerhetsåtgärder i tvistemål.

5.3 Syftet med säkerhetsåtgärder

Syftet med säkerhetsåtgärder är inte bara att säkerställa att en kommande dom kan verkställas. Det kan också vara att redan under rättegången provisoriskt ordna det rättsförhållande som tvisten gäller, se prop. 1980/81:84 s. 75 f. och 229 f. och NJA 2003 s. 613.¹⁸ Effekten kan bli att fortsatt intrång förhindras.

5.4 Domstolsförfarandet

Domstol får besluta om säkerhetsåtgärder som gäller intrångsföremål för att säkerställa sökandens anspråk om talan i saken har väckts eller det kan antas att anspråket kommer att bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning. Vidare måste förutsättningarna i övrigt enligt 15 kap. 3 § första stycket RB vara uppfyllda. Dessutom krävs det i regel att sökanden ställer **säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas motparten**, se 15 kap. 6 § RB.

En säkerhetsåtgärd kan, förutom åtgärder som ska verkställas av Kronofogdemyndigheten, innebära förbud vid vite att fortsätta viss verksamhet eller dylikt, förordnade av syssloman t.ex. en advokat eller att en föreskrift som är ägnad att på annat sätt förebygga intrång i sökandens rätt meddelas, se Torkel Gregow, Utsökningsrätt s. 393 f. och Peter Westberg, Det provisoriska rättsskyddet i tvistemål, Bok 2, s. 48.

¹⁸ Målet gäller inte intrångsföremål utan vad som i allmänhet menas med ”åtgärd för att säkerställa sökandens rätt” enligt 15 kap. 3 § RB

5.4.1 Interimistiska beslut

Om det är **fara i dröjsmål** får domstolen omedelbart bevilja en åtgärd enligt 15 kap. 3 § RB att gälla till dess annat beslutas utan att motparten först hörs, se 15 kap. 5 § tredje stycket RB. När ett sådant beslut har meddelats ska domstolen kommunicera framställningen med motparten och vid behov sätta ut en särskild förhandling. Enligt 26 § andra stycket förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol behöver ett interimistiskt beslut inte sändas till motparten förrän det kan ske utan att verkställigheten riskeras. **Expedieringen kan anstå något** så att sökanden hinner göra en ansökan hos Kronofogdemyndigheten och få verkställighet inledd utan att motparten har informerats om ärendet.

I kommentaren till rättegångsbalken (15 kap. 5 § RB) anges också att en sökande helst inte bör fråntas möjligheten att få verkställighet utan att motparten har hörts om domstolen har avslagit en begäran om säkerhetsåtgärder. Om ett **avslagsbeslut** meddelas bör sökanden få tillfälle att komma in med en bättre underbyggd ansökan eller att överklaga beslutet utan att motparten får kännedom om detta. Med det synsättet behöver inte heller hovrätten expediera ett beslut, varigenom sökandens överklagande har avslagits. Om tingsrätten anser att yrkandet om ett interimistiskt beslut inte kan bifallas bör sökanden alltså helst höras innan domstolen inhämtar yttrande från motparten.

5.4.2 Omprövning och överklagande

Motparten har möjlighet att hos tingsrätten begära omprövning eller hävning av ett beslut om säkerhetsåtgärder. Sådana beslut kan också överklagas till högre domstol, men **prövningstillstånd** krävs i **hovrätten**. Om domstol beslutar om inhibition måste KFM:s förrättning omedelbart avbrytas om den inte redan har avslutats.

En säkerhetsåtgärd ska omedelbart hävas om det inte längre finns skäl för åtgärden, se 15 kap. 8 § första stycket RB. Detta gäller också om talan i saken inte har väckts inom en månad från det att beslutet meddelades. Om anspråket ska prövas i annan ordning måste ett skiljeförfarande inledas inom denna tidsfrist, se 15 kap. 7 § RB.

5.4.3 Beslut om säkerhetsåtgärder när den immaterialrättsliga tvisten avgörs

När målet avgörs slutligt ska domstolen ta ställning till om de säkerhetsåtgärder som har beslutats ska bestå i avvaktan på att domen kan verkställas. Vidare kan det förekomma att det först i domen beslutas om säkerhetsåtgärder. Ett sådant förordnande blir aktuellt om det finns risk att intrångsprodukter kommer ut på marknaden eller att olovlig tillverkning fortsätter i avvaktan på att domen vinner laga kraft och kan verkställas.

5.5 Förberedelser av verkställigheten

I praktiken förekommer det att säkerhetsåtgärder ska verkställas **i anslutning till en intrångsundersökning**. Verkställigheten ska då förberedas enligt vad som anges i avsnitt 4.8 - 4.8.1.

Om **enbart säkerhetsåtgärder** ska verkställas är det vanligtvis inte fråga om en särskilt komplicerad förrättning. I regel är det tillräckligt att två personer från Kronofogdemyndigheten deltar när förrättningen genomförs. Det är även i denna situation en fördel om sökanden tar kontakt med myndigheten i förväg, eftersom verkställigheten ska genomföras skyndsamt. Om detta sker bör Kronofogdemyndigheten ta upp frågan om **förskott** med sökanden om stora kostnader för transport och förvaring av egendomen kan uppstå, se 4 § avgiftsförordningen.

5.6 Verkställigheten av säkerhetsåtgärder

Verkställigheten av säkerhetsåtgärder sker i den ordning som anges i **16 kap. 11-12 a §§ UB och 16 kap. 8-10 §§ UF**, se 1 kap. 1 § andra stycket UB. Detta innebär att föreskrifter om verkställigheten som domstolen kan ha meddelat med stöd av 15 kap. 10 § RB inte är bindande för Kronofogdemyndigheten, se 16 kap. 12 § tredje stycket UB. Vidare gäller bestämmelserna i 2 kap. UB, där bl.a. Kronofogdemyndighetens rätt att använda tvång och att ställa frågor till svaranden finns.

Om domstolen har förordnat om **syssloman** ska det inte ske någon verkställighet hos Kronofogdemyndigheten. Detta gäller också om förbud att utöva viss verksamhet eller företa viss åtgärd har meddelats och **domstolen har föreskrivit vite**. När domstolen har bedömt påföljden för

den som inte rättar sig efter förbudet eller föreläggandet finns det inte något utrymme för verkställighet hos Kronofogdemyndigheten, se Torkel Gregow, Utsökningsrätt s. 393 f.

5.6.1 Underrättelse i undantagsfall

Om det någon gång skulle finnas skäl som gör att det finns anledning att underrätta svaranden innan ett beslut om säkerhetsåtgärder verkställs är det möjligt att göra detta, se 16 kap. 9 § UF. Det ligger emellertid i sakens natur att underrättelse inte ska lämnas före förrättningen när det är ett interimistiskt beslut som ska verkställas. Om det i förväg blir känt att ett sådant beslut har meddelats finns risk för sabotage och verkställigheten är ofta mycket brådskanie.

5.6.2 Omhändertagande av intrångsföremål

Kronofogdemyndigheten ska svara för **transport och förvaring** av de föremål som ska tas i förvar, se hänvisningen i 16 kap. 12 § andra stycket UB till **16 kap. 6 § UB**. Detta innebär bl.a. att Kronofogdemyndigheten får hyra utrymme för förvaring av den egendom som ska omhändertas om föremålen inte kan förvaras på myndigheten i avvaktan på att målet avgörs slutligt.

Svaranden ska få en skriftlig underrättelse om de åtgärder som Kronofogdemyndigheten har vidtagit när verkställigheten ägt rum om han eller hon inte var närvarande vid förrättningen, se 16 kap. 10 § UF.

5.6.3 Förrättningskostnaderna

Förrättningskostnaderna i mål om säkerhetsåtgärder får inte tas ut av svaranden, se 17 kap. 8 § första stycket UB. Sedan det anspråk som ligger till grund för verkställigheten fastställts slutligt, dvs. när domstolen har beslutat att intrångsföremålen ska förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med föremålen, får däremot utmätning ske hos motparten för de kostnader som har uppstått när säkerhetsåtgärden verkställdes. En förutsättning är att åtgärden fortfarande består när verkställighet sker för det anspråk som har föranlett åtgärden. Vad som gäller för uttagande av förrättningskostnad hos svaranden gäller inte kostnad som till följd av att exekutionstiteln har upphävts, ansökan om verkställighet återkallats eller annan särskild anledning bör betalas av sökanden, se 17 kap. 11 § UB.

Sökanden har även möjlighet att yrka ersättning av motparten hos tingsrätten för kostnaderna för verkställigheten om talan väcks i den immaterialrättsliga tvisten.

5.7 När tvisten mellan parterna har avgjorts slutligt

Om domstolen har bestämt att intrångsföremålen ska förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med de föremål som säkerhetsåtgärderna har avsett, ska Kronofogdemyndigheten sedan domen vunnit laga kraft vidta den åtgärd som har beslutats. Vanligtvis har domstolen föreskrivit att föremålen ska **förstöras**. I praktiken förekommer det även att domstolen har bestämt att föremål ska **ändras eller lämnas ut mot lösen**, se Henrik Bengtsson och Ralf Lyxell, Åtgärder vid immaterialrättsintrång s. 161.

Då domstolen inte har någon skyldighet att underrätta Kronofogdemyndigheten om de beslut som meddelas är det i första hand sökanden som ska underrätta myndigheten om det slutliga avgörandet. Om det gått lång tid utan att någon ansökan om verkställighet har kommit in bör Kronofogdemyndigheten ta reda på utgången i den immaterialrättsliga tvisten. Detta gäller också om det av något annat skäl finns anledning att anta att målet har avgjorts, se KUB IV s. 112 f.

Intrångsföremål får inte säljas exekutivt. Vidare får föremålen inte lämnas tillbaka till svaranden. Om någon ansökan om verkställighet inte kommit in när det finns en lagakraftvunnen dom bör myndigheten ta kontakt med sökanden. Det kan då finnas anledning att påminna om att Kronofogdemyndigheten inte kan ta ut förrättningskostnaderna av svaranden förrän den efterföljande verkställigheten har ägt rum.

5.7.1 De bestämmelser som Kronofogdemyndigheten ska tillämpa

Också vid den efterföljande verkställigheten är det bestämmelserna i **16 kap. 11-12 a §§ UB och 16 kap. 8-10 §§ UF** som ska tillämpas. Verkställigheten går däremot inte till på samma sätt som när det är säkerhetsåtgärder som verkställs. Svaranden ska enligt 16 kap. 11 § UB i regel underrättas innan intrångsföremålen förstörs eller någon annan åtgärd som domstolen har beslutat om vidtas. Vidare ska svaranden delges underrättelsen om målets beskaffenhet kräver det, se 16 kap. 8 och 9 §§ UF.

I praktiken bör Kronofogdemyndigheten alltid ha **kontakt med både sökanden och svaranden** innan det bestäms hur verkställigheten ska gå till. Anledningen är att kostnadernas storlek och vem som ska betala kostnaderna påverkas av vilken verkställighetsform som används.

5.7.2 Genomförandet av den efterföljande verkställigheten

Innan verkställighet sker måste Kronofogdemyndigheten kontrollera att domen har vunnit **laga kraft**. Vidare måste myndigheten **kontrollera att de åtgärder som ska vidtas gäller samma föremål** som domstolens beslut om säkerhetsåtgärder har avsett. Det förekommer att talan inte bifalls i alla avseenden eller att domen omfattar fler föremål än beslutet om säkerhetsåtgärder. Om ytterligare föremål ska omhändertas måste en ny förrättning genomföras.

Enligt 16 kap. 12 § UB kan verkställighet ske på följande sätt.

- Kronofogdemyndigheten utför behövlig åtgärd.
- Kronofogdemyndigheten förelägger svaranden att fullgöra vad som åligger denne eller att iakttä förbud eller annan föreskrift. Om domstolen har föreskrivit vite, vilket ofta sker i immaterialrättsliga tvister, får Kronofogdemyndigheten inte föreskriva vite.
- Kronofogdemyndigheten överlämnar åt sökanden att efter myndighetens anvisning utföra den åtgärd som domstolen har beslutat om. Verkställighet i denna form får bara ske om sökanden gör en framställning om detta och det kan anses lämpligt. Om det någon gång beslutas att verkställighet ska ske i denna form bör myndigheten förvissa sig om att åtgärden genomförs på ett godtagbart sätt innan målet avslutas.

Anledningen till att bestämmelserna om verkställighet i annat fall utformats på ett sådant sätt att olika verkställighetsformer får användas är att de förpliktelser som beslutas **kan gälla helt andra måltyper och vara av mycket olika slag**. En exekutionstitel kan bl.a. gälla skyldighet att lämna ifrån sig viss egendom, att en byggnad på annans mark ska bortföras, skyldighet att upphöra med viss verksamhet på grund av att grannarna störs eller handräckning enligt konkurrenslagen. I praktiken måste därför verkställigheten anpassas till vilken typ av förpliktelse som det är fråga om i det enskilda fallet, se Torkel Gregow, Utsökningsrätt s. 33 f.

Sedan sökanden och svaranden har fått tillfälle att yttra sig inom viss tid genomförs verkställigheten. Vanligtvis sker detta genom att

Kronofogdemyndigheten förstör intrångsföremålen. En förutsättning är givetvis att domstolen har beslutat om destruktion av föremålen. När det gäller föreskrifter i domen om hur verkställigheten ska gå till behöver Kronofogdemyndigheten inte följa dessa. Ett skäl att inte göra detta kan vara att det förfarande som har föreskrivits skulle vara klart oförmånligt för parterna. Kronofogdemyndighetens beslut får överklagas särskilt om det inte kan anses vara endast en förberedelse till ett senare beslut, jfr 18 kap. 6 § andra stycket UB.

5.7.3 Uttagande av förrättningskostnaderna

Om kostnaderna inte betalas efter det att Kronofogdemyndigheten har skickat ut ett krav blir det nödvändigt att efterforska om det finns egendom som kan utmätas hos svaranden. När betalning sker eller om kostnaderna tas ut genom utmätning ska förskott som sökanden har inbetalat återbetalas. Om tillgångar saknas är sökanden skyldig att betala förrättningskostnaderna. Enligt 17 kap. 11 § andra stycket UB kan utmätning hos sökanden ske genast om förskott inte har betalats.

Om Kronofogdemyndigheten efter begäran från sökanden någon gång har överlämnat åt denne att efter myndighetens anvisning förstöra intrångsföremål eller vidta någon annan åtgärd med föremålen får sökanden stå för kostnaderna, se KUB IV s. 630.

5.7.4 Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten

När destruktionsintyget eller motsvarande intyg har inkommit eller de andra åtgärder som föreskrivs i domen har utförts kan målet avslutas. Vidare måste förrättningskostnaderna vara betalda eller möjligheterna att få betalt av parterna vara uttömd.

Om talan om förstörande eller annan åtgärd med intrångsföremålen har **ogillats** ska föremålen lämnas tillbaka till den hos vilken verkställighet skett. Detta ska också ske om tingsrätten meddelat ett avskrivningsbeslut på grund av att talan inte har väckts i saken inom en månad räknat från den dag, då säkerhetsåtgärden beslutades eller om åtgärden av något annat skäl har hävts. Innan föremål lämnas tillbaka är det viktigt att kontrollera att beslutet om säkerhetsåtgärder har upphävts.

5.8 Vissa särskilda frågor

I praktiken förekommer det att svaranden försätts i **konkurs** innan den immaterialrättsliga tvisten avgjorts slutligt. Om detta inträffar får säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB i princip verkställighet hos konkursboet, se KUB IV s. 610.

Vidare är det inte ovanligt att en förlikning träffas. Om verkställigheten återkallas av detta skäl har det vanligtvis bestämts i förlikningsavtalet hur intrångsföremålen ska hanteras och att intrångsgöraren ska stå för kostnaderna för de åtgärder som har uppkommit vid verkställigheten, se Henrik Bengtsson och Ralf Lyxell, Åtgärder vid immaterialrättsintrång s. 212.

Om det inte framgår av förlikningsavtalet vad som ska hända med intrångsprodukterna måste dessa lämnas tillbaka till den hos vilken verkställigheten skett. För att Kronofogdemyndigheten ska kunna förstöra intrångsföremål eller vidta någon annan åtgärd med föremålen är det en förutsättning att det i förlikningsavtalet har bestämts att detta ska ske. Vidare krävs det att **förlikningen har stadfästs av domstol**. En stadfäst förlikning får verkställas som en lagakraftägande dom om inte annat har beslutats med anledning av talan mot stadsfästelsedomen eller ogiltigförklaring av förlikningen, se 3 kap. 13 § UB.

5.9 Sekretess

Bestämmelsen i 34 kap. 1 § OSL om sekretess till skydd för enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, som föreskrivs i mål eller ärende i verkställighetsarbetet i allmänhet, gäller också vid verkställighet av säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB. Om det inte står klart att en uppgift kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider skada eller men gäller **presumtion för sekretess**.

5.9.1 Förarbeten och litteratur

Om Du vill läsa mera om säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB som gäller intrångsföremål, se avsnitt 8.6.

6 PLATSUNDERSÖKNINGAR ENLIGT KONKURRENSLAGSTIFTNINGEN

Sammanfattning

Efter beslut av Stockholms tingsrätt eller EU-kommissionen kan en platsundersökning genomföras för att utreda om ett företag har överträtt förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av dominerande ställning. För att detta ska kunna ske, även om företaget motsätter sig undersökningen, kan Konkurrensverket få handräckning hos Kronofogdemyndigheten.

6.1 Bakgrund

När 1993 års konkurrenslag¹⁹ infördes fick Konkurrensverket efter mönster av bestämmelserna i lagen (1992:1317) om europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) rätt att begära handräckning hos Kronofogdemyndigheten. Enligt 13 § EES-lagen skulle handräckning lämnas när EFTA:s övervakningsmyndighet beslutat om en undersökning hos ett företag. När Sverige blev medlem i EU, infördes lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler.²⁰ Samtidigt upphörde EES-lagen att gälla. Kommissionen kan sedan dess besluta om inspektion hos företag här i landet och få handräckning hos Kronofogdemyndigheten för att en sådan undersökning ska kunna genomföras, se prop. 1994/95:48 s. 15 f.

Den 1 juli 2004 gjordes förfarandereglerna i konkurrenslagen tillämpliga på de undersökningar som Konkurrensverket genomför på begäran av kommissionen eller en konkurrensmyndighet i en annan medlemsstat. Det var då som bl.a. bestämmelsen om krav på förhandsgodkännande av domstol för att en undersökning om inspektion av övriga lokaler, dvs. i privata utrymmen m.m. enligt artikel 21 i förordningen nr 1/2003, ska få genomföras, se prop. 2003/04:80 s. 114 ff.

Den 1 juli 2002 fick Konkurrensverket även möjlighet att bistå andra staters konkurrensmyndigheter om Sverige har ingått en överenskommelse om rättslig hjälp i konkurrensärenden med den aktuella staten, se prop. 2001/02:167 s. 80 f. och 105 f.

¹⁹ Se SFS 1993:20.

²⁰ 1994 års lag har den 1 juli 2013 upphävts och ersatts av lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler, se prop. 2012/13:84.

6.1.1 2008 års konkurrenslag

När den nu gällande konkurrenslagen infördes **den 1 november 2008** överfördes de konkurrensregler för företag som fanns kvar i 1994 års lag till den nya konkurrenslagen. Genom en särskild bestämmelse i 1 kap. 3 § konkurrenslagen tydliggjordes att det finns bestämmelser i EG-förordningarna nr 1/2003 och 139/2004 som är av betydelse för tillämpningen av konkurrenslagen. Vidare ändrades reglerna i konkurrenslagen i flera avseenden, men bestämmelserna om platsundersökningar ändrades endast i språkligt och redaktionellt avseende. Dessutom blev det då möjligt att meddela **näringsförbud grundat på vissa överträdelser av konkurrenslagen**, se hänvisningen i 3 kap. 24 § konkurrenslagen till lagen om näringsförbud.

Ändamålet med konkurrenslagen är att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter. Syftet är att skydda samhällsekonomin och konsumenterna. Vidare skyddas konkurrerande företag genom att ett företag som med uppsåt eller av oaktsamhet överträder konkurrensreglerna kan förpliktas att ersätta den skada som därigenom uppkommer, se 3 kap. 25 § konkurrenslagen.

Det finns offentlighetsrättsliga ekonomiska sanktioner i form av **konkurrensskadeavgift** och avgiftsföreläggande, som endast kan beslutas om Konkurrensverket bedömer att omständigheterna i sak rörande överträdelsen är klara. Konkurrensskadeavgiften som tillfaller staten kan bestämmas till **högst 10 % av företagets omsättning** föregående år, se 3 kap. 5-6 och 16 §§ konkurrenslagen.

Därefter har det i SOU 2013:16 s. 216 ff. och 242 f. bl.a. föreslagits att domstolen i beslutet om undersökning ska kunna ge Konkurrensverket rätt att ta med sig de kopior av digitalt lagrat material som verket har gjort på plats hos företaget. Förslaget om att fortsatt granskning ska kunna ske i Konkurrensverkets lokaler, även om företaget motsätter sig detta, ledde inte till lagstiftning, se prop. 2013/14:135 s. 20 f. Genom en ny bestämmelse i 5 kap. 6 § andra stycket konkurrenslagen som börjar gälla **den 1 januari 2016** föreskrivs i stället att samtycke från den som undersökningen genomförs hos är ett krav för att elektroniskt lagrad information ska kunna flyttas till verkets lokaler, se prop. 2014/15:96. På så sätt får de arbetsmetoder som Konkurrensverket sedan en tid tillbaka tillämpar en rättslig reglering, jfr avsnitt 6.6.4.

6.2 Syftet med en platsundersökning

För att bevis för att ett företag som misstänks ha överträtt reglerna i konkurrenslagstiftningen ska kunna säkras får platsundersökningar genomföras efter beslut av Stockholms tingsrätt eller kommissionen. Då undersökningarna i regel genomförs oannonserat brukar de kallas **gryningsräder (dawn raids)**. Om företaget inte medverkar frivilligt kan Konkurrensverket få handräckning hos Kronofogdemyndigheten.

6.3 Förutsättningarna för ett beslut om undersökning

På ansökan av Konkurrensverket får Stockholms tingsrätt besluta om undersökning hos ett företag för att utreda om företaget har överträtt förbuden i 2 kap. 1 § eller 7 § konkurrenslagen om konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och företags missbruk av en dominerande ställning eller i artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget. Undersökning får även beslutas efter begäran av konkurrensmyndigheten i en annan medlemsstat eller om rättslig hjälp lämnas för att undersöka om en annan stats konkurrensregler har överträtts. Också i dessa fall är det en förutsättning att Konkurrensverket ansöker om undersökning hos Stockholms tingsrätt.

Vidare kan EU-kommissionen besluta om undersökningar, vanligtvis benämnt inspektioner, hos företag och företagssammanslutningar, se avsnitt 6.3.6, 6.8 och 6.9..

6.3.1 Hos det företag som utredningen gäller

Enligt 5 kap. 3 § konkurrenslagen måste följande förutsättningar vara uppfyllda för att ett beslut om undersökning ska kunna meddelas.

- Det finns **anledning att anta** att en överträdelse har skett (punkt 1).

Beviskravet är något lägre än vid intrångsundersökningar. För att domstolen ska kunna besluta om en sådan undersökning krävs att det skäligen kan antas att någon har gjort intrång i en immateriell rättighet, jfr avsnitt 4.4.1.

- Företaget rättar sig inte efter ett åläggande från Konkurrensverket enligt 5 kap. 1 § första stycket punkt 1 konkurrenslagen att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat **eller** det annars finns risk för att bevis undanhålls eller förvanskas (punkt 2).

- Vikten av att åtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som åtgärden innebär för den mot vilken den riktas, dvs. proportionalitetsprincipen (punkt 3).

6.3.2 Hos annat företag

Ett beslut om undersökning får enligt 5 kap. 4 § konkurrenslagen även avse ett annat företag än det som Konkurrensverkets utredning gäller. Förutom det som föreskrivs i fråga om beviskravet och kravet på proportionalitet i 5 kap. 3 § punkt 1 och 3 måste följande förutsättningar vara uppfyllda.

- Det finns särskild anledning att anta att bevis finns hos företaget.
- Företaget rättar sig inte efter ett åläggande enligt 5 kap. 1 § första stycket punkt 1 konkurrenslagen **eller** det annars finns risk för att bevis undanhålls eller förvanskas.

6.3.3 I privata utrymmen

Ett beslut om undersökning får enligt 5 kap. 5 § konkurrenslagen även avse bostäder och andra utrymmen som nyttjas av **styrelseledamöter och anställda i det företag som utredningen gäller**. Förutom det beviskrav som gäller i fråga om den misstänkta överträdelsen och kravet på proportionalitet måste följande förutsättningar vara uppfyllda.

- Det finns särskild anledning att anta att bevis finns hos den som ansökan avser.
- Personen rättar sig inte efter ett åläggande enligt 5 kap. 1 § första stycket punkt 1 konkurrenslagen **eller** det annars finns risk för att bevis undanhålls eller förvanskas.
- Utredningen avser en allvarlig överträdelse.

6.3.4 På begäran av konkurrensmyndigheten i annan medlemsstat

Bestämmelserna om förutsättningarna för undersökning hos det företag som utredningen gäller, annat företag och i privata utrymmen gäller också när Konkurrensverket vidtar åtgärder på begäran av konkurrensmyndigheten i en annan medlemsstat, se 5 kap. 15 § konkurrenslagen.

6.3.5 Rättslig hjälp åt en annan stat

Enligt 5 kap. 20 § konkurrenslagen får ett beslut om undersökning meddelas hos ett företag eller någon annan för att bistå den andra staten med att utreda om den statens konkurrensregler har överträtts. En förutsättning är att Sverige har ingått en överenskommelse om rättslig hjälp i konkurrensärenden med staten i fråga. Vidare är det ett krav att förutsättningarna för en undersökning är uppfyllda enligt svensk rätt, dvs. att det förfarande som utreds i den andra staten är av sådant slag att det skulle ha innefattat en överträdelse av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § konkurrenslagen eller artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget om något av dessa regelverk hade tillämpats på förfarandet. Dessutom måste det som föreskrivs i 5 § punkt 1-3 konkurrenslagen vara uppfyllt. Det krävs alltså bl.a. att det finns särskild anledning att anta att bevis finns hos den som ansökan avser och att utredningen avser en allvarlig överträdelse.

6.3.6 När kommissionen beslutar om inspektion

Med stöd av artikel 20.1 i **rådets förordning (EG) nr 1/2003** har kommissionen rätt att genomföra alla nödvändiga inspektioner hos företag och företagssammanslutningar i syfte att söka efter bevis för misstänkta överträdelser av artikel 101 och 102 i EUF-fördraget. Vidare får kommissionen med stöd av **artikel 21.1** besluta om inspektion i andra lokaler och även i privata utrymmen. Detta gäller om det finns en rimlig misstanke om att räkenskaper eller andra affärshandlingar som har samband med föremålet för inspektionen och som kan vara av betydelse för att bevisa en allvarlig överträdelse. I dessa fall krävs ett förhandsgodkännande av domstol för att undersökningen ska få genomföras. Vilka kontroller som får göras vid domstolsprövningen regleras i artikel 21.3. Vidare anges i andra stycket i denna artikel att den nationella rättsliga myndigheten (Stockholms tingsrätt) inte får ifrågasätta att inspektionen behövs eller begära att få tillgång till uppgifter i kommissionens handlingar i ärendet. Lagenligheten hos kommissionens beslut kan endast prövas av EU-domstolen.

Kommissionen får också besluta om sådana inspektioner som avses artikel 13.1 i **rådets förordning (EG) nr 139/2004 (koncentrationsförordningen)**. Med stöd

av denna förordning kan kommissionen däremot inte besluta om undersökningar i privata utrymmen m.m.

Kommissionen har även möjlighet att begära att en konkurrensmyndighet ska genomföra en platsundersökning i stället för att kommissionen själv ska göra detta, se artikel 22.2 i förordningen nr 1/2003 och artikel 12.1 i förordningen nr 139/2004. Av 5 kap. 16 § konkurrenslagen framgår att de nationella bestämmelserna gäller för Konkurrensverkets befogenheter i dessa fall.

6.4 Förberedelser hos Kronofogdemyndigheten

För att personal från Kronofogdemyndigheten ska kunna finnas tillgänglig vid den tidpunkt då en undersökning ska genomföras behöver det eller de S-team som ska svara för verkställigheten få veta vilken dag undersökningen ska påbörjas. Konkurrensverket kontaktar därför berörda S-team i förväg. Att detta sker är viktigt då det i domstolens beslut om undersökning anges vid vilken tidpunkt undersökningen ska börja. Till detta kommer att undersökning ofta ska ske på **flera platser**. Undersökningarna måste då påbörjas inte bara samma dag utan också **vid samma tidpunkt**.

För uppgifter som Kronofogdemyndigheten får del av när en undersökning planeras gäller **sekretess till skydd för Konkurrensverkets utredning**, se 17 kap. 1 § OSL. Det är alltså förbjudet för Kronofogdemyndighetens personal att lämna ut uppgifter om hos vilket eller vilka företag och personer en undersökning ska genomföras. Detta gäller även uppgifter om vilken typ av verksamhet som företaget bedriver. Det är viktigt att tänka på att också en sådan uppgift kan leda till att det företag som ska undersökas kan identifieras. Sekretessen för uppgifter om planläggning eller andra förberedelser gäller också i förhållande till den hos vilken en undersökning ska genomföras. I detta skede finns **inte** någon rätt till **partsinsyn**.

6.4.1 När kommissionen ska genomföra en inspektion

Också när det gäller kommissionens inspektioner kontaktar Konkurrensverket Kronofogdemyndigheten i förväg. Också i dessa fall måste, på samma sätt som annars gäller, risken för att undersökningen kan saboteras beaktas om det i förväg blir känt att en inspektion kommer att genomföras. Reglerna om sekretess till skydd för planläggning och andra förberedelser måste självfallet iakttas, se avsnitt 6.13 och 6.13.1.

Om ett beslut från kommissionen ska verkställas samordnar konkurrensmyndigheterna i berörda länder undersökningarna om de ska genomföras samtidigt. Detta är möjligt, då kommissionen i god tid före en inspektion alltid ska underrätta konkurrensmyndigheten i den medlemsstat där inspektionen ska genomföras. Konkurrensverket är den myndighet i Sverige som ska kontaktas av kommissionen, se 4 och 5 §§ konkurrensförordningen.

6.5 Domstolsförfarandet

Stockholms tingsrätt har exklusiv behörighet i mål och ärenden enligt konkurrenslagen och får på ansökan av Konkurrensverket besluta att en undersökning får genomföras om de förutsättningar som anges i 5 kap. 3 § konkurrenslagen är uppfyllda. Detta gäller också undersökningar hos annat företag än det som är föremål för utredning samt i privata utrymmen hos styrelseledamöter och anställda i det företag som utredningen gäller. För att ett beslut om undersökning ska kunna meddelas i dessa fall måste vissa ytterligare förutsättningar vara uppfyllda enligt 5 kap. 4 och 5 §§ konkurrenslagen.

I praktiken beslutar tingsrätten så gott som alltid om undersökning utan att den som ansökan avser först har fått tillfälle att yttra sig över Konkurrensverkets ansökan. Ett sådant beslut får enligt 5 kap. 7 § första stycket konkurrenslagen meddelas om det kan befaras att undersökningen annars skulle förlora i betydelse. Något särskilt krav på att saken ska vara brådskande uppställs inte. Det är faran för att bevis förstörs eller undanhålls som är relevant, se prop. 1997/98:130 s. 64 f.

Beslut om undersökning kan överklagas till **Marknadsdomstolen**, se 7 kap. 2 § konkurrenslagen. Prövningstillstånd krävs. Den som undersökningen gäller har inte möjlighet att begära omprövning eller hävning av beslutet om undersökning hos tingsrätten.

6.5.1 Expedieringen av beslut om platsundersökning

I 5 kap. 7 § andra stycket konkurrenslagen föreskrivs att beslut om undersökning som har meddelats utan att den som ansökan avser har fått tillfälle att yttra sig **endast** ska sändas **till Konkurrensverket**. Enligt den ordning som gällde när 1993 års konkurrenslag infördes skulle ett sådant beslut sändas till parterna samma dag som det avgjordes. Bestämmelsen om detta i 29 § ärendelagen innebar

att företaget kunde nås av beslutet om platsundersökning innan Konkurrensverket påbörjat undersökningen, se prop. 1997/98:130 s. 38 f.

Utformningen av expedieringsskyldigheten liknar de bestämmelser som finns i 45 kap. 16 § och 46 kap. 13 § SFL, där det föreskrivs att underrättelse om beslut om bevissäkring och betalningssäkring får ske i samband med verkställigheten om det finns risk att verkställigheten saboteras. Däremot skiljer sig bestämmelsen i konkurrenslagen från vad som gäller för intrångsundersökningar, kvarstad och säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB när ett beslut har meddelats utan att den som åtgärden riktar sig mot först har hörts. Sådana beslut ska enligt 26 § andra stycket förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol expedieras av domstolen till parterna, men behöver inte sändas till motparten förrän det kan ske utan att verkställigheten riskeras.

6.5.2 Innehållet i domstolens beslut

Ett beslut om undersökning ska enligt 5 kap. 8 § konkurrenslagen innehålla följande uppgifter:

- föremålet för och syftet med undersökningen
- vid vilken tidpunkt undersökningen ska börja
- uppgift om Konkurrensverkets befogenheter enligt 5 kap. 6 § konkurrenslagen.

I tingsrättens beslut om undersökning anges numera inte en viss dag utan **en kortare tidsfrist inom vilken undersökningen ska påbörjas**. Vidare föreskrivs det i regel att Konkurrensverket genast ska underrätta tingsrätten när undersökningen har genomförts.

6.6 Genomförandet av platsundersökningen

När undersökningen ska påbörjas presenterar sig Kronofogdemyndigheten i företagets reception och ber att få tala med den verkställande direktören eller den som annars är högste företrädare för företaget. Kronofogdemyndigheten ska i detta skede inte tala om att man biträder Konkurrensverket. Att detta är fallet sker först när man satt sig i ett enskilt rum tillsammans med Konkurrensverket och företrädare för företaget. Sedan Kronofogdemyndigheten förklarat sitt ärende

överlämnas ordet omedelbart till Konkurrensverket som överlämnar ett exemplar av domstolens beslut om undersökning till företaget. Därefter genomför Konkurrensverket undersökningen på egen hand. **Endast om behov av handräckning uppstår ska handräckning lämnas.** Detta blir aktuellt om företaget inte ger verket tillträde till lokalerna eller ett visst utrymme.

En platsundersökning leds alltid av en undersökningsledare från Konkurrensverket. Han eller hon avgör, inom de ramar som domstolen har bestämt, var Konkurrensverkets personal och de externa experter som verket har anlitat ska leta och vilka handlingar som ska speglas eller kopieras. Då undersökningen ofta inte kan slutföras under en arbetsdag förekommer det att Kronofogdemyndighetens personal måste vara närvarande på plats hos företaget under mer än en dag eller i vart fall finnas tillgänglig om behov av handräckning uppstår när Konkurrensverkets granskning fortsätter.

De bestämmelser som ska iakttas när en undersökning genomförs finns i **5 kap. 6-13 §§ konkurrenslagen**. Bestämmelserna är tillämpliga också när beslutet om undersökning har meddelats efter begäran av en konkurrensmyndighet i en annan medlemsstat eller när rättslig hjälp lämnas åt myndighet i en annan stat, se 5 kap. 15 och 20 § tredje stycket konkurrenslagen.

I fråga om de undersökningar som Konkurrensverket gör på begäran av kommissionen ska 5 kap. 6 och 9-13 §§ konkurrenslagen tillämpas, se avsnitt 6.9.

6.6.1 Konkurrensverkets befogenheter

Vid en undersökning har Konkurrensverket enligt 5 kap. 6 § konkurrenslagen, att inom de ramar som domstolen har bestämt, rätt att:

- granska bokföring och andra affärshandlingar (punkt 1)
- ta kopior av eller göra utdrag ur bokföring och affärshandlingar (punkt 2)
- begära muntlig förklaringar direkt på platsen (punkt 3)
- få tillträde till lokaler, markområden, transportmedel och andra utrymmen (punkt 4).

Konkurrensverket har inte befogenhet att använda tvång, bortsett från att verket får **föreskriva vite** om företaget inte tillhandahåller de uppgifter som är nödvändiga för att undersökningen ska kunna genomföras.

Om det visar sig att det blir nödvändigt att tillgripa tvång får Konkurrensverket **begära handräckning** hos Kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i 5 kap. 6 § punkt 1, 2 eller 4 konkurrenslagen. Konkurrensverkets rätt att få handräckning gäller inte inhämtandet av muntliga förklaringar.

6.6.2 Företagets skyldighet att medverka vid undersökningen

Av bestämmelsen i 5 kap. 1 § konkurrenslagen och möjligheten enligt 6 kap. 1 § andra stycket konkurrenslagen att förena ett åläggande med vite när en undersökning genomförs framgår indirekt att det finns en skyldighet för företaget och dess anställda att medverka i samband med Konkurrensverkets utredning. Företagets skyldighet består i att möjliggöra genomförandet av platsundersökningen. I praktiken innebär detta att företaget ska stå till tjänst med det som Konkurrensverket efterfrågar, t.ex. personalförteckningar, inloggningsuppgifter och krypteringsnycklar samt uppgifter om var på servern det material som efterfrågas finns. Företaget ska också svara på frågor från Konkurrensverkets om bl.a. företagets organisation och vilka ansvarsområden de personer som arbetar i företaget har. Vidare måste Konkurrensverket få företagets hjälp för att hitta rätt datafiler och rätt server när materialet lagras digitalt på flera platser. Detta gäller också om företaget har data lagrade i ”moln”, se SOU 2013:16 s. 225 f.²¹

6.6.3 Rätten att tillkalla ett juridiskt biträde

I 5 kap. 9 § konkurrenslagen föreskrivs att den hos vilken undersökningen ska genomföras har rätt att tillkalla ett juridiskt biträde. Utrymmet för att avvakta med undersökningen till dess att biträdet kommer till företaget är i formellt avseende litet, då det så gott som alltid är ett **beslut** som har meddelats **utan att företaget först har fått yttra sig**.

Det finns inte någon skyldighet att avvakta med att påbörja undersökningen till dess att företagets jurist har anlänt om:

- undersökningen härigenom onödigt fördröjs eller

²¹ Med hjälp av molntjänster kan data lagras på så kallade ”moln”, dvs. en extern resurs som hanterar program, datalagring, kapacitet och processorkraft.

- undersökningen har beslutats utan att den som ansökan avser har fått tillfälle att yttra sig.

Bestämmelsen i 5 kap. 9 § konkurrenslagen skiljer sig alltså något från reglerna om rätt att tillkalla ett biträde vid bevissäkring enligt skatteförfarandelagen eller en intrångsundersökning, jfr 69 kap. 7 § SFL och 9 kap. 11 § varumärkeslagen, 56 g § första stycket upphovsrättslagen och motsvarande bestämmelser i de andra immaterialrättsliga lagarna. I praktiken brukar emellertid Konkurrensverket vänta viss tid innan arbetet med att kopiera och spegla affärshandlingar m.m. påbörjas. Medan man väntar på företagets jurist vidtar Konkurrensverket alltid åtgärder för att se till att bevisning inte kan förstöras under tiden.

6.6.4 Spegling och kopiering av affärshandlingar m.m.

När en platsundersökning genomförs tar Konkurrensverket kopior av såväl pappersdokument, dvs. utskrivna dokument och handanteckningar, som digitalt lagrat material. Kopieringen och speglingen sker med hjälp av forensisk programvara. Detta innebär att även raderade filer och E-postmeddelanden kan komma att återskapas. Under senare år har **större delen av granskningen**, dvs. indexerings, sökning och urval i det material som har kopierats eller speglats på plats hos företaget, skett **i Konkurrensverkets lokaler**, se SOU 2013:16 s. 152 f. och 162 ff.

När sökningarna har slutförts går Konkurrensverket tillsammans med representanter för företaget igenom vilka pappersdokument som har kopierats. Företaget får egna kopior av alla dokument som verket har tagit och kan på så sätt försäkra sig om att kopior inte har gjorts av några dokument som inte omfattas av tingsrättens beslut. Vidare upprättar Konkurrensverket ett protokoll som undertecknas av verket och företaget. För varje enhet som speglas eller kopieras upprättas dessutom särskilda speglingsprotokoll. Det material, som inte är av värde för undersökningen, förstörs.

De arbetsmetoder som Konkurrensverket sedan en tid tillbaka tillämpar vid granskning av elektroniskt lagrat material och säkring av bevisning har numera reglerats rättsligt. Den nya bestämmelsen om detta i 5 kap. 6 § andra stycket konkurrenslagen börjar gälla **den 1 januari 2016**, se prop. 2014/15:96. En förutsättning för att Konkurrensverket i fråga om elektroniskt lagrad information ska få granska och ta kopior av eller göra utdrag ur bokföring och andra affärshandlingar i verkets lokaler ska vara att den som undersökningen genomförs hos samtycker till att informationen flyttas till Konkurrensverket. I den nya

bestämmelsen föreskrivs också att den som undersökningen genomförs hos ska ha rätt att följa de åtgärder som verket vidtar.

I detta sammanhang ska också nämnas att **begreppet handling** i konkurrenslagen har samma innebörd som i 2 kap. tryckfrihetsförordningen. Också upptagningar som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med hjälp av tekniska hjälpmedel utgör en handling, se prop. 1992/93:56 s. 107 och SOU 2013:16 s. 158 och 215 f. Motsvarande skrivningar finns när det gäller intrångsundersökningar i prop. 1998/99:11 s. 54 f. I fråga om sådana undersökningar och undersökningar enligt konkurrenslagen finns det inte, såsom i 3 kap. 9 § SFL, någon bestämmelse i vilken begreppet handling definieras. I artikel 20.2 b) i förordningen nr 1/2003 och artikel 13.2 b) i förordningen nr 139/2004 anges emellertid att det inte har någon betydelse i vilken form handlingarna föreligger. Konkurrensverkets och kommissionens befogenheter att granska räkenskaper och andra affärshandlingar begränsas inte av hur handlingarna är framställda eller lagrade.

6.6.5 Handlingar som inte får granskas

Enligt 5 kap. 11 § konkurrenslagen får en skriftlig handling inte omhändertas om innehållet kan antas vara sådant att en advokat eller en advokats biträde inte får höras som vittne om innehållet. Om Konkurrensverket och den som åtgärden avser har olika uppfattning när det gäller om en handling omfattas av **advokatsekretess** ska den omedelbart **förseglas av Konkurrensverket**. Därefter ska Konkurrensverket skyndsamt överlämna handlingen till Stockholms tingsrätt, som utan dröjsmål ska pröva om handlingen ska omfattas av undersökningen.

Vidare föreskrivs i 5 kap. 12 § konkurrenslagen att det inte finns någon skyldighet för det företag som granskas att röja **företagshemligheter av teknisk natur**. Det kan t.ex. gälla uppgifter om nya uppfinningar. Om företaget anser att en handling innehåller sådana uppgifter eller att den inte omfattas av beslutet om undersökning finns det inte någon bestämmelse om att handlingen ska förseglas och överlämnas till tingsrätten. I konkurrenslagen finns det inte, såsom i 47 kap. 2 § SFL, någon rätt att begära undantag från undersökningen om företaget anser att det är fråga om en företagshemlighet med ett betydande skyddsintresse eller en handling som saknar anknytning till den antagna överträdelsen, jfr JT Nr 2 för 2011/12 s. 460.

6.6.6 Proportionalitetsprincipen

Kravet på proportionalitet ska beaktas också när en undersökning genomförs. Den som är föremål för en undersökning får inte betungas onödigt, se 5 kap. 13 § konkurrenslagen.

6.7 Handräckning hos Kronofogdemyndigheten

Kronofogdemyndigheten får enligt 5 kap. 10 § konkurrenslagen på begäran av Konkurrensverket lämna handräckning för att:

- bokföring och andra affärshandlingar ska kunna granskas (5 kap. 6 § punkt 1)
- kopior eller utdrag ska kunna göras ur sådana handlingar (5 kap. 6 § punkt 2), och
- för att Konkurrensverket ska få tillträde till lokaler, markområden, transportmedel och andra utrymmen (5 kap. 6 § punkt 4).

Den tvångsåtgärd som i praktiken blir förekommer vid platsundersökningar är försegling i syfte att skydda de handlingar som ska kopieras eller speglas av Konkurrensverket. Vidare kan det bli aktuellt att bryta låset till t.ex. ett kassaskåp om undersökningsledaren begär detta och skåpet inte öppnas frivilligt.

6.7.1 Verkställbarhetsprövningen

Kontrollen av att det finns en exekutionstitel som kan ligga till grund för verkställigheten ska göras innan Kronofogdemyndigheten följer med Konkurrensverkets personal in i företagets lokaler. Kronofogdemyndigheten kontrollerar då att tingsrättens beslut får verkställas omedelbart och att undersökningen får påbörjas inom den tidsfrist som anges i domstolens beslut.

Enligt 5 kap. 8 § andra stycket konkurrenslagen gäller ett beslut om undersökning **omedelbart om inte något annat har föreskrivits**. Vidare är det en skillnad, jämfört med vad som gäller vid andra former av bevissäkring, att domstolen i sitt beslut ska ange vid vilken tidpunkt undersökningen ska börja.

När verkställighet ska ske hos någon annan än det företag som Konkurrensverkets utredning gäller, dvs. hos ett annat företag eller i ett privat utrymme, måste

Kronofogdemyndigheten också kontrollera att domstolen har gett tillstånd till undersökning på denna plats.

6.7.2 I utsökningsbalken tillämpliga bestämmelser

Vid handräckning gäller bestämmelserna i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet eller avhysning, dvs. **16 kap. 11-12 a §§ UB** om verkställighet i annat fall. Kronofogdemyndigheten ska emellertid före förrättningen **aldrig underrätta den hos vilken undersökningen ska genomföras**, då det i 5 kap. 10 § andra stycket konkurrenslagen finns en bestämmelse som avviker från vad som föreskrivs i utsökningsbalken. Detta innebär i fråga om bestämmelserna om underrättelse och delgivning i 16 kap. 8-10 §§ UF att endast 10 §, där det föreskrivs att svaranden ska underrättas om han inte var närvarande vid förrättningen, är tillämplig. I praktiken torde det endast vara vid undersökningar i privata utrymmen som det någon gång förekommer att svaranden inte är närvarande när undersökningen genomförs.

Bestämmelsen i 16 kap. 11 § andra meningen UB om rätt för Kronofogdemyndigheten att vidta behövlig åtgärd innan svaranden underrättas är alltså inte tillämplig. Försegling kan emellertid ske med stöd av **2 kap. 17 § UB**. Vidare ger denna bestämmelse Kronofogdemyndigheten befogenhet att öppna lås eller på annat sätt bereda Konkurrensverket tillträde till de lokaler och andra utrymmen där undersökningen får genomföras och att i övrigt använda tvång i den utsträckning som det kan anses befogat med hänsyn till omständigheterna, se Johan Carlsson och Marie Östman, Konkurrensrätt – En handbok s. 1126 f.

I fråga om de befogenheter som följer av bestämmelsen i 16 kap. 12 § UB, jfr avsnitt 5.7.2.

6.7.3 Undersökningen kan inte slutföras under en arbetsdag

Vid undersökningar enligt konkurrenslagen är det i regel en omfattande dokumentation som ska kopieras. Detta får i praktiken till följd att spegling av bokföring och andra affärshandlingar tar lång tid. Vanligtvis måste därför vissa rum eller andra utrymmen förseglas, så att speglingen kan pågå under natten.

När försegling skett måste personal från Kronofogdemyndigheten på nytt komma till företaget nästa arbetsdag för att kontrollera att förseglingen inte har brutits. Kronofogdemyndigheten ska då bryta förseglingen så att

Konkurrensverkets personal kan återuppta sitt arbete. Spegling och kopiering av affärshandlingarna måste alltid ske på plats hos företaget.

I de fall försegling sker är det viktigt att det står klart för var och en som vistas eller kan komma att vistas i lokalerna att en försegling aldrig får brytas och att den som gör detta kan ställas till ansvar för överträdelse av myndighets bud enligt 17 kap. 13 § BrB. I vilken form förseglingen ska ske, dvs. genom plombering, byte av lås eller annan liknande åtgärd, beslutas av Kronofogdemyndigheten i samråd med undersökningsledaren. Vidare bör de särskilda klisterlapparna avseende försegling enligt utsökningsbalken användas. Vilket förvaringssätt som används i det enskilda fallet styrs av hur stor risken är för att den fortsatta undersökningen på något sätt försvåras genom att handlingar göms undan, förvanskas eller förstörs.

När det bedöms att Kronofogdemyndigheten kan avsluta sitt arbete på plats har Konkurrensverket i vissa fall behov av att upprätthålla kontakt med myndigheten ytterligare en tid om granskningen fortsätter på plats i företagets lokaler. Under den tid som undersökningen pågår i företagets lokaler kan behov av handräckning uppstå.

6.8 När kommissionen har beslutat om undersökning

Kommissionens tjänstemän har med sig beslutet om inspektion, dvs. **det skriftliga tillståndet att genomföra inspektionen**, och visar upp detta beslut för företaget när platsundersökningen påbörjas.

Kommissionens beslut ska enligt artikel 20.4 i förordningen nr 1/2003 och artikel 13.4 i förordningen nr 139/2004 innehålla följande uppgifter:

- föremålet för och syftet med inspektionen
- när inspektionen ska börja
- de påföljder i form av böter och viten som kommissionen med stöd av artiklarna 23 och 24 i förordningen nr 1/2003 och artiklarna 14 och 15 i förordningen nr 139/2004 kan ålägga företag eller företagssammanslutningar bl.a. om de räkenskaper eller andra affärshandlingar som kommissionen begär att få granska inte läggs fram i fullständigt skick

- upplysning om rätten att få beslutet om inspektion prövat av EU-domstolen.

6.8.1 Kommissionens befogenheter

Kommissionens tjänstemän och de personer som biträder kommissionen har enligt artikel 20.2 i förordningen nr 1/2003 och artikel 13.2 i förordningen nr 139/2004 befogenhet att:

- bereda sig tillträde till företags eller företagssammanslutningars lokaler, mark och transportmedel
- granska räkenskaperna och andra affärshandlingar, oavsett i vilken form de föreligger
- göra eller få alla former av kopior av eller utdrag ur räkenskaper och affärshandlingar
- försegla samtliga företagslokaler, räkenskapshandlingar eller affärshandlingar så länge och i den omfattning det är nödvändigt för inspektionen
- begära muntliga förklaringar till sakförhållanden och dokument som har samband med föremålet för och syftet med inspektionen och att protokollföra de svar som företagets företrädare eller medarbetare lämnar.

6.8.2 Genomförandet av inspektionen

Inspektionen genomförs av kommissionens personal med biträde av personal från Konkurrensverket som agerar på kommissionens uppdrag. Om företaget motsätter sig inspektionen är det enligt artikel 20.6 i förordningen nr 1/2003 och artikel 13.6 i förordningen nr 139/2004 **Konkurrensverket** som **ska begära handräckning** hos Kronofogdemyndigheten. Då kommissionen har befogenhet att försegla om det blir nödvändigt att vidta en sådan åtgärd hos det företag som undersökningen gäller behöver handräckning i detta avseende i regel inte lämnas, se avsnitt 6.8.4 och 6.8.6 om kommissionens respektive Kronofogdemyndighetens befogenheter.

Det är den tjänsteman från kommissionen som leder inspektionen som avgör vilka handlingar som är relevanta för utredningen och därför ska kopieras. Också enligt

EU-rätten gäller att handlingar som skyddas av **advokatsekretess** ska undantas från undersökningen, se prop. 1992/93:56 s. 111 och Johan Carlsson och Marie Östman, Konkurrensrätt – En handbok s. 1129 f. fotnot 196. Regler som rör förfarandet när det gäller advokatsekretess finns i Kommissionens tillkännagivande om bästa praxis för förfaranden som rör artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget, p. 51 ff. Om en handling ska omfattas av undersökningen ska inte avgöras av Stockholms tingsrätt utan av en s.k. hearing officer.

En annan skillnad, jämfört med vad som gäller vid Konkurrensverkets egna undersökningar, är att det inte finns någon bestämmelse om skyldighet att avvakta med undersökningen till dess att ett juridiskt biträde anländer. Kommissionen brukar emellertid, liksom Konkurrensverket, avvakta att företagets jurist anländer innan arbetet med att kopiera och spegla affärshandlingar m.m. påbörjas.

Kommissionen tar, till skillnad från Konkurrensverket, endast i undantagsfall med sig materialet till sina lokaler.

6.8.3 Företagets skyldighet att medverka

Ett företag som är föremål för en inspektion ska enligt artikel 20.4 i förordningen nr 1/2003 och artikel 13.4 i förordningen nr 139/2004 möjliggöra för kommissionen att genomföra inspektionen. Företagets skyldighet att medverka följer också av att kommissionen får besluta om **viten** om företaget inte underkastar sig beslutet om inspektion, se artikel 24.1 e) i förordningen nr 1/2003 och artikel 15.1 b) i förordningen nr 139/2004. Det belopp som får föreskrivas får uppgå till **högst 5 % den genomsnittliga dagsomsättningen för varje arbetsdag** som dröjsmålet varar.

Vidare får kommissionen om ett företag med uppsåt eller av oaktsamhet inte uppfyller de krav som ställs på dem besluta om **böter** för företaget. Bötesbeloppet får uppgå till **högst 1 % av företagets omsättning** för föregående räkenskapsår, se artikel 23.1 i förordningen nr 1/2003 och artikel 14.1 i förordningen nr 139/2004. Detta gäller bl.a. om företaget lägger fram begärda räkenskaper eller andra affärshandlingar i ofullständigt skick.

6.8.4 Särskilt om kommissionens befogenheter när det gäller försegling

Kommissionen har enligt artikel 20.2 d) i förordningen nr 1/2003 och artikel 13.2 d) i förordningen nr 139/2004 befogenhet att försegla samtliga företagslokaler, räkenskaper eller affärshandlingar så länge och i den omfattning som det är

nödvändigt för att inspektionen ska kunna genomföras. Enligt artikel 23.1 e) respektive artikel 14.1 f) får kommissionen dessutom besluta om **böter** för företaget på **högst 1 % av företagets omsättning om förseglingen har brutits** med uppsåt eller av oaktsamhet. Detta ska jämföras med att straffskalan när någon döms för överträdelse av myndighets bud enligt 17 kap. 13 § BrB sedan en av KFM gjord försegling bryts, är böter eller fängelse i högst ett år.

Det ska tilläggas att det har förekommit fall i andra medlemsstater, där mycket höga böter dömts ut på grund av att en försegling har brutits eller kommissionens undersökning hindrats på något annat sätt, se avsnittet Hindrande av genomförande av platsundersökning i SOU 2013:16 s. 205 ff.

6.8.5 Verkställbarhetsprövningen

Kontrollen av att det finns en exekutionstitel som kan ligga till grund för verkställigheten ska göras innan Kronofogdemyndigheten följer med kommissionen in i företagets lokaler eller i förekommande fall, i ett privat utrymme. I 5 kap. 17 § första stycket konkurrenslagen föreskrivs att handräckning får beviljas när kommissionen har beslutat om inspektion enligt artikel 20.4 i förordningen nr 1/2003 eller artikel 13.4 i förordningen nr 139/2004. Att ett beslut från kommissionen om inspektion hos ett företag kan bli föremål för verkställighet följer också direkt av Sveriges åtaganden på grund av medlemskapet i EU, se prop. 1994/95:48 s. 15 f, prop. 2003/04:80 s. 116 och KUB IV s. 74 f.

Om kommissionen har beslutat om inspektion i andra lokaler, på annan mark och i andra transportmedel eller i privata utrymmen måste det dessutom finnas ett **förhandsgodkännande från Stockholms tingsrätt** för att handräckning ska kunna beviljas, se artikel 21.3 i förordningen nr 1/2003 och 5 kap. 18 § konkurrenslagen.

6.8.6 Kronofogdemyndighetens befogenheter när handräckning lämnas

Också när kommissionen beviljas handräckning ska bestämmelsen i 5 kap. 10 § andra stycket konkurrenslagen tillämpas, se 5 kap. 17 § andra stycket konkurrenslagen. Kronofogdemyndigheten har alltså befogenhet att med stöd av 2 kap. 17 § UB öppna lås eller på annat sätt ge kommissionen tillträde till de lokaler och andra utrymmen där inspektionen ska genomföras. Vidare får myndigheten även i övrigt använda tvång i den utsträckning som det kan anses befogat med hänsyn till omständigheterna. Att kommissionen inte har befogenhet att besluta

om försegling annat än hos det företag som inspektionen gäller innebär inte att det har gjorts någon inskränkning i Kronofogdemyndigheten befogenheter i detta avseende. När inspektioner genomförs i privata utrymmen är det i och för sig inte sannolikt att en undersökning tar sådan tid att behov av försegling uppstår. Vid undersökningar i andra lokaler kan det däremot självfallet inte uteslutas att omständigheterna i enskilda fall är sådana att det finns ett behov av försegling.

I prop. 2003/04:80 s. 119 anges bl.a. följande i fråga om innebörden av artikel 20.6 i förordningen nr 1/2003.

”Även om försegling typiskt sett inte är en åtgärd som vidtas för att råda bot på att den som är föremål för inspektionen motsätter sig densamma (jfr artikel 20.6), så får det anses ankomma på Sverige att bidra till att inspektioner som kommissionen beslutat om kan genomföras på ett effektivt sätt. Det förhållandet att kommissionen inte givits befogenhet att försegla privata utrymmen etc. förändrar inte den saken. På grund härav finner regeringen inte skäl att inskränka de åtgärder som kronofogdemyndigheten kan vidta med stöd av reglerna i utsökningsbalken.”

6.9 Om Konkurrensverket genomför en inspektion på begäran av kommissionen

När Konkurrensverket genomför en undersökning på begäran av kommissionen med stöd av artikel 22.2 i förordningen nr 1/2003 eller artikel 12.1 i förordningen nr 139/2004 är 5 kap. 6 och 9-13 §§ konkurrenslagen tillämplig, se 5 kap. 16 § konkurrenslagen. De nationella bestämmelserna om Konkurrensverkets befogenheter ska alltså tillämpas. Bestämmelsen i 5 kap. 9 § andra stycket första meningen konkurrenslagen om att Konkurrensverket inte får påbörja undersökningen i avvaktan på att företagets jurist anländer är emellertid inte tillämplig om det kan befaras att undersökningen skulle förlora i betydelse, om den inte påbörjas omedelbart. Att detta undantag görs och att bestämmelserna om domstolsförfarandet m.m. i 5 kap. 3-5 och 7-8 §§ konkurrenslagen inte är tillämpliga beror på att det är ett beslut från kommissionen som ligger till grund för inspektionen.

6.10 Undersökning efter begäran av Konkurrensmyndigheten i en annan stat

När domstolens beslut om undersökning har tillkommit på begäran av en konkurrensmyndighet **i en medlemsstat eller när en rättslig hjälp lämnas** åt en

annan stat ska de bestämmelser som annars gäller vid genomförandet av en platsundersökning enligt 5 kap. konkurrenslagen tillämpas, se 5 kap. 15 och 19 §§ konkurrenslagen. Detta innebär bl.a. följande.

- Konkurrensverket har de befogenheter som gäller enligt nationell rätt (6 §).
- När domstolen har meddelat ett interimistiskt beslut om undersökning ska beslutet endast expedieras till Konkurrensverket, som ska överlämna ett exemplar till den hos vilken undersökningen ska genomföras när undersökningen börjar (7 §).
- Domstolens beslut om undersökning ska innehålla samma uppgifter som enligt nationell rätt (8 §).
- Den som undersökningen gäller har rätt att tillkalla ett juridiskt biträde (9 §).
- Kronofogdemyndigheten får på begäran lämna handräckning enligt de regler i utsökningsbalken som annars gäller vid handräckning enligt konkurrenslagen (10 §).
- Begäran om att en handling inte ska omfattas av undersökningen på grund av advokatsekretess ska prövas enligt de regler som annars gäller (11 §).
- Det finns inte någon skyldighet för företaget att röja företagshemligheter av teknisk natur (12 §).
- Proportionalitetsregeln ska iakttas när undersökningen genomförs (13 §).

6.11 Kronofogdemyndighetens protokoll m.m.

När personal från Kronofogdemyndigheten har varit närvarande vid en platsundersökning ska ett protokoll enligt de bestämmelser som gäller för förrättningar i allmänhet alltid upprättas. Detta gäller även om handräckning inte har lämnats. Vidare har det inte någon betydelse om det är ett beslut från Stockholms tingsrätt eller kommissionen som har legat till grund för undersökningen.

Om handräckning har lämnats måste enligt 3 kap. 11 § UF bl.a. följande uppgifter tas med i protokollet:

- upplysningar och eventuella yttranden som har lämnats i målet
- de tvångsåtgärder som har vidtagits, t.ex. då Kronofogdemyndigheten gett tillträde till ett låst utrymme eller verkställt försegling
- i övrigt relevant information t.ex. hur förseglingen har gjorts och vid vilken tidpunkt undersökningen har återupptagits och Kronofogdemyndigheten brutit förseglingen.

6.11.1 Kostnaderna för förfarandet

I 3 § andra stycket avgiftsförordningen föreskrivs Kronofogdemyndigheten inte ska ta ut någon avgift när handräckning lämnas enligt 5 kap. 10 § eller 17 § konkurrenslagen. Det har alltså inte någon betydelse om det är Stockholms tingsrätt eller kommissionen som har beslutat om undersökningen. Några särskilda kostnader bör för övrigt inte uppstå vid handräckning enligt konkurrenslagen. Det är alltid, oberoende av om handräckning har lämnats eller inte, Konkurrensverket eller kommissionen som svarar för transporten av de handlingar som har kopierats eller speglats.

6.11.2 Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten

När protokollet har upprättats och skickats till företaget och Konkurrensverket, och i förekommande fall annan hos vilken undersökning har genomförts, kan målet avslutas.

6.12 Vissa särskilda frågor

Under en platsundersökning kan det förekomma att Konkurrensverket måste begära ett kompletterande beslut hos Stockholms tingsrätt. Vidare kan det, även om det hittills inte har varit nödvändigt, bli aktuellt för Konkurrensverket att utfärda ett vitesföreläggande om företaget inte medverkar vid undersökningen.

6.12.1 Tilläggsbeslut

I praktiken kan det vara först när undersökningen hos företaget genomförs som Konkurrensverket får kännedom om att vissa affärshandlingar förvaras i t.ex. en styrelseledamots bostad. Om en sådan situation uppstår måste Konkurrensverket utverka ett tilläggsbeslut hos Stockholms tingsrätt för att undersökning ska kunna ske i bostaden.

6.12.2 Vitesföreläggande

Ett beslut om undersökning enligt 5 kap. 3 § konkurrenslagen, eller när rättslig hjälp lämnas åt en annan stat enligt 5 kap. 20 § konkurrenslagen, får förenas med vite, se 6 kap. 1 § andra stycket konkurrenslagen. Konkurrensverkets rätt att utfärda ett åläggande för det företag som undersökningen gäller motsvaras av en skyldighet för företaget att rätta sig efter föreläggandet.

När det gäller kommissionens beslut om inspektion får kommissionen, förutom att besluta om viten, också besluta om **böter för företaget** om kravet på samarbete inte uppfylls, se avsnitt 6.8.4. Dessutom är det kommissionen som beslutar om **utdömande av vite** om företaget inte rättar sig efter ett åläggande, se artikel 24.2 i förordningen nr 1/2003 och 15.2 i förordningen nr 139/2004. Om det är Konkurrensverket som har meddelat föreläggandet måste verket däremot vända sig till Stockholms tingsrätt och begära att vitet döms ut.

6.13 Sekretess

Vid handräckning enligt konkurrenslagen gäller sekretess till skydd för **Konkurrensverkets eller** i förekommande fall **kommissionens utredning** också hos Kronofogdemyndigheten. Vidare gäller presumtion för sekretess till skydd för enskilda personliga och ekonomiska förhållanden enligt vad som föreskrivs för verkställighetsarbetet i allmänhet.

6.13.1 Till skydd för Konkurrensverkets utredning

Innan företaget har fått del av beslutet om undersökning gäller sekretess enligt 17 kap. 1 § OSL för uppgift om **planläggning eller andra förberedelser** av undersökningen om det kan antas att syftet med granskningen motverkas om uppgiften röjs. Vidare gäller sekretess för uppgifter som hänför sig till utredning hos Konkurrensverket av överträdelser enligt 2 kap. 1 och 7 §§ konkurrenslagen eller artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget om det med hänsyn till syftet med

kontrollen är av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs för den som kontrollen avser, se 17 kap. 3 § OSL.

Det är alltså förbjudet för Kronofogdemyndigheten att lämna ut uppgifter om en kommande undersökning eller inspektion, se avsnitt 6.4 och 6.4.1. Detta gäller också i förhållande till den som ärendet gäller. I detta skede finns det **inte** någon rätt till **partsinsyn**.

6.13.2 När internationell rättslig hjälp lämnas

När rättslig hjälp lämnas i ett konkurrensärende på begäran av en annan stat gäller **absolut sekretess** för bl.a. uppgifter som hänför sig till en undersökning enligt 5 kap. 20 § konkurrenslagen, se 17 kap. 5 § OSL. En förutsättning för att den strängare sekretessen, som **också** gäller **hos Kronofogdemyndigheten**, är att det kan antas att den rättsliga hjälpen har begärts under förutsättning att uppgiften inte röjs.

6.13.3 Till skydd för enskild

Bestämmelsen i 34 kap. 1 § OSL om sekretess till skydd för enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, som föreskrivs i mål eller ärende i verkställighetsarbetet i allmänhet, gäller också vid handräckning enligt konkurrenslagen. Om det inte står klart att en uppgift kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider skada eller men gäller **presumtion för sekretess** hos Kronofogdemyndigheten.

Det bör tilläggas att sekretess gäller i Konkurrensverkets verksamhet som består i tillsyn och utredning till skydd för enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat. En förutsättning är att det kan antas att den enskilde lider skada om uppgifter avseende sådana förhållanden röjs. Vidare gäller sekretess för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för Konkurrensverkets utredning, se 30 kap. 1 § OSL. Den sekretess som gäller i förhållande till tredje man är mer långtgående än den sekretess som kan upprätthållas i förhållande till den som en undersökning avser. Det är endast under ett visst skede av en utredning som uppgifter kan hållas hemliga i förhållande till part.

6.13.4 Hos domstolen

Hos domstolen gäller sekretess **till skydd för utredningen** fram till dess att Konkursverket har delgett företaget beslutet om undersökning, se 43 kap. 2 § OSL.

Sekretess gäller också **till skydd för enskilda affärs- eller driftförhållanden** enligt vad som föreskrivs i 36 kap. 2 § OSL. Företagets behov av sekretess har ansetts vara särskilt stort, då mål och ärenden på konkurrensrättens område ofta gäller grundläggande förutsättningar för hela företagets verksamhet, strategiska bedömningar, marknadsandelar, konkurrenssituation osv. Det har också ansetts att samma sekretess bör gälla hos tingsrätten och Marknadsdomstolen som hos Konkursverket, se prop. 1997/98:130 s. 58 f.

Om delar av ett beslut om en undersökning inte är offentligt hos domstolen, så torde bedömningen hos Kronofogdemyndigheten alltid bli att exekutionstiteln i dessa delar omfattas av sekretess med stöd av 34 kap. 1 § OSL. I praktiken förekommer det att sekretess gäller för hela eller delar av protokollsbilagan i domstolens beslut, dvs. för Konkursverkets ansökan, efter det att utredningssekretessen har upphört att gälla. När det gäller **möjligheten att** hos Kronofogdemyndigheten **upprätthålla sekretess för delar av en dom eller ett beslut** som ligger till grund för verkställigheten, se också avsnitt 4.16.2 och 7.7.

6.14 Förarbeten, rättsfall och litteratur

Om du vill läsa mera om undersökningar enligt konkurrenslagen, se avsnitt 8.7.

7 SÄKERHETSÅTGÄRDER VID ANGREPP PÅ FÖRETAGSHEMLIGHETER

Sammanfattning

Den som har utsatts för ett obehörigt angrepp på en företagshemlighet kan hos domstol begära att handlingar eller föremål som innefattar en företagshemlighet ska lämnas tillbaka. Domstolen får också förordna att sådana handlingar eller föremål ska förstöras, ändras eller utsättas för annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk. För att en dom, varigenom åtgärder med företagshemligheter beslutas, ska kunna verkställas kan säkerhetsåtgärder utverkas om de förutsättningar som anges i 15 kap. 3 § RB är uppfyllda.

7.1 Allmänt om skyddet för företagshemligheter

Lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter gäller **endast** vid **obehöriga angrepp**. Om ett sådant angrepp skett skyddas en företagshemlighet av följande civilrättsliga och straffrättsliga sanktioner:

- editionsföreläggande,²² vitesförbud, rätt att få tillbaka handlingar och föremål som innefattar företagshemligheter, förstörande eller andra åtgärder med sådana handlingar och föremål, säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB för att säkerställa anspråk som gäller förstörande m.m. av företagshemligheter och rätt till skadestånd
- straffansvar, straffprocessuella tvångsmedel (husrannsakan och beslag m.m.) samt förverkande.

Bestämmelserna om skyddet för företagshemligheter liknar bestämmelserna om skyddet för ensamrätter i de immaterialrättsliga lagarna. Det finns emellertid flera skillnader. Eftersom en företagshemlighet **inte** utgör **en ensamrätt** är inte varje användande ett sådant angrepp som skyddas av lagen om skydd för företagshemligheter.

I detta sammanhang bör det nämnas att Utredningen om skyddet för företagshemligheter föreslog regler **om en ny bevissäkringsåtgärd**. Enligt förslaget skulle en sådan skyddsåtgärd utformas på ett sådant sätt att reglerna i stort sett skulle komma att stämma överens med vad som gäller för intrångsundersökningar, se SOU 2008:63.

7.1.1 Vissa grundläggande begrepp

För att det ska vara fråga om en **företagshemlighet** måste enligt 1 § första stycket LFH följande förutsättningar vara uppfyllda.

- Det måste vara fråga om information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse.
- Informationen hålls hemlig av näringsidkaren.

²² I fråga om vad som menas med ett editionsföreläggande, se avsnitt 4.2.2.

- Det är ägnat att medföra skada för näringsidkaren i konkurrenshänseende om informationen röjs.

Med **information** menas både sådana uppgifter som har dokumenterats i någon form, dvs. ritningar, modeller och andra liknande tekniska förebilder och enskilda personers kännedom om ett visst förhållande, även om det inte har dokumenterats på något särskilt sätt, se 1 § andra stycket LFH.

Vad som menas med ett **obehörigt angrepp** framgår av 2 § andra och tredje stycket LFH. I denna bestämmelse anges bl.a. att det inte anses vara ett obehörigt angrepp att någon utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som personen i fråga eller någon före honom eller henne har fått del av i god tro.

7.1.2 Inlösen m.m.

Vitesförbud får meddelas fram till dess att målet har avgjorts slutligt eller annat har förordnats enligt 11-13 §§ LFH. Ett **beslut om vite** utgör **inte en exekutionstitel** och Kronofogdemyndigheten har inte till uppgift att delge sådana beslut.

Vidare kan domstol förordna att **handlingar eller föremål** som svaranden har i sin besittning och som innefattar företagshemligheten, **ska överlämnas** till den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet, se 14 § första stycket LFH. Om det finns skäl för det får domstolen bestämma att överlämnandet ska ske mot lösen. **Ett förordnande om inlösen** blir aktuellt om den som har angripit en företagshemlighet själv har dokumenterat företagshemligheten eller omsatt den i t.ex. en prototyp. Om det arbete eller den förkovran som lagts ner är av värde för rättsinnehavaren kan det någon gång framstå som skäligt att återlämnandet sker mot lösen, se prop. 1987/88:155 s. 29 och 52 f.

Därutöver kan domstolen, om ett överlämnande inte kan ske utan olägenhet, förordna att handlingar eller föremål (företagshemligheten) ska **förstöras, ändras eller utsättas för annan åtgärd** som är ägnad att förebygga missbruk, se 14 § andra stycket LFH.

Förordnande om överlämnande, förstörande eller annan åtgärd ska enligt 14 § tredje stycket LFH inte meddelas om ett utnyttjande eller röjande inte skulle vara obehörigt enligt 2 § LFH eller om förverkande eller annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk ska beslutas enligt 36 kap. BrB.

7.2 Förberedelser av verkställigheten

Det ligger i sökandens intresse att i ett tidigt skede ta kontakt med Kronofogdemyndigheten om ett beslut om åtgärder med företagshemligheter ska utverkas. Att detta sker redan innan en framställning om säkerhetsåtgärder ges in till tingsrätten är nödvändigt för att verkställigheten ska kunna genomföras snabbt och på ett ”bra” sätt.

När sökanden tar kontakt behöver Kronofogdemyndigheten, liksom när en intrångsundersökning förbereds, bl.a. få veta vilken dag det blir aktuellt med verkställighet, jfr avsnitt 4.8 och 4.8.1. Vidare måste **riskan för att verkställigheten** av säkerhetsåtgärderna kan **saboteras** beaktas. Uppgifter om hos vem en verkställighet ska ske får därför inte spridas till fler personer inom myndigheten än vad som behövs för att planera den kommande förrättningen.

Förskott för de kostnader som kan antas uppstå bör i regel begäras. Vidare är det viktigt att bestämma vilka **experter som ska anlitas** för att undvika onödiga dröjsmål. Också vid verkställighet som gäller angrepp på företagshemligheter måste Kronofogdemyndigheten anlita externa experter för att genomsöka datorer och andra digitala lagringsutrymmen i syfte att **hitta och separera de handlingar som ska omhändertas**. Vanligtvis är det fråga om t.ex. kundregister, information om prissättning, kundavtal och planerade affärer.

7.2.1 Anlitandet av externa experter

Det är inte ovanligt att experter på grund av **jäv** inte kan åta sig ett visst uppdrag. Innan Kronofogdemyndigheten talar om vem målet gäller bör därför de experter som kontaktas ha skrivit under en **förbindelse om tystnadsplikt**.

Det bör tilläggas att också verkställighet av en dom som gäller angrepp på företagshemligheter, och som inte har föregåtts av säkerhetsåtgärder, kräver att den kommande verkställigheten förbereds tillsammans med de experter som anlitas.

7.3 Förutsättningarna för säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken

För att ett beslut om säkerhetsåtgärder ska kunna meddelas måste följande förutsättningar vara uppfyllda, jfr avsnitt 5.2 och 5.2.1.

- Det finns **sannolika skäl** för att en företagshemlighet har angripits.
- Det kan skäligen befaras att motparten genom att fortsätta angreppet förringar värdet av företagshemligheten.
- **Proportionalitetsprincipen** får inte innebära att det föreligger hinder mot att åtgärden beviljas. Även om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda får ett beslut om säkerhetsåtgärder inte meddelas om skälen för åtgärden inte uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för den som drabbas eller för något annat motstående intresse.

7.4 Domstolsförfarandet

Den som har utsatts för ett angrepp på en företagshemlighet kan hos domstol föra en civilrättslig talan. Om tvisten är mellan en arbetsgivare och en arbetstagare eller en före detta arbetstagare ska målet i regel handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, se SOU 2008:63 s. 191 ff. När denna lag är tillämplig ska tingsrättens beslut överklagas till Arbetsdomstolen och inte till hovrätten och Högsta domstolen, vilket annars är fallet.

Sökanden måste i regel ställa **säkerhet för den skada som kan tillfogas svaranden**, se 15 kap 6 § RB. Om talan i saken inte har väckts när det beslutas om säkerhetsåtgärder måste talan väckas inom en månad från det att domstolens beslut meddelades enligt vad som föreskrivs i 15 kap. 7 § RB.

7.4.1 Expedieringen av interimistiska beslut

I fråga om expedieringen av interimistiska beslut gäller vad som i allmänhet föreskrivs för denna typ av beslut i 26 § andra stycket förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol. Domstolen har möjlighet att avvakta något med att underrätta svaranden när det gäller beslut om säkerhetsåtgärder som har meddelats utan att motparten först har hörts, se avsnitt 4.5.6 och 5.4.1.

7.4.2 Omprövning och överklagande

Motparten har enligt 15 kap. 8 § RB möjlighet att begära omprövning eller hävning av tingsrättens beslut samt att överklaga beslutet till högre domstol. Såväl

tingsrätten som högre rätt, allmän domstol eller Arbetsdomstolen, kan besluta om **inhibition**.

7.5 Verkställigheten av säkerhetsåtgärder

Verkställigheten av säkerhetsåtgärder vid angrepp på företagshemligheter ska ske enligt **16 kap. 11-12 a §§ UB**. Vad detta innebär bl.a. när det gäller transport och förvaring av den egendom som ska omhändertas och i fråga om förrättningskostnaderna, se avsnitt 5.6 - 5.6.3. Därutöver måste Kronofogdemyndigheten vara uppmärksam på att det kan ha förordnats att en handling eller ett föremål ska överlämnas till den som har utsatts för angreppet. Det torde emellertid vara ytterst sällsynt att rättsförhållandet ordnas provisoriskt på detta sätt.²³ I det mål som beskrivs i avsnitt 7.5.1 - 7.5.2 har tingsrätten ogillat ett sådant yrkande och motiverat detta med att det saknas närmare lagstöd för att överlämna materialet i samband med verkställigheten av säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB.

När förrättningen påbörjas ställer Kronofogdemyndigheten, sedan en kopia av domstolens beslut har överlämnats till svaranden, frågor om var de handlingar m.m. som ska omhändertas finns. Syftet är att få fram information om på vilket lagringsutrymme företagshemligheterna finns, jfr **proportionalitetsprincipen i 3 kap. 1 och 2 §§ UF**.

Därefter ska de handlingar och föremål som omfattas av domstolens beslut omhändertas. Fråga uppkommer då om hur Kronofogdemyndigheten ska gå till väga när företagshemligheterna ska avlägsnas ur en hårddisk eller annat lagringsutrymme. Vidare kan det, liksom vid verkställighet av bevissäkring enligt skatteförfarandelagen eller en intrångsundersökning, komma **invändningar om äganderätten till datorer som ska undersökas** och/eller att en viss dator används endast för privat bruk och inte i företagets verksamhet. Invändningarna och de beslut som Kronofogdemyndigheten fattar ska antecknas i protokollet från förrättningen.

7.5.1 Information som ska separeras ur en dator

I praktiken kan **det enda praktiska förfaringssättet** vara att den dator eller annan fysisk enhet, på vilken de företagshemligheter som målet gäller finns lagrade,

²³ Jfr NJA 2003 s. 613 som gäller vad som i allmänhet menas med åtgärder enligt 15 kap. 3 § RB.

omhändertas för undersökning på Kronofogdemyndighetens kontor med biträde av externa experter.

Svea hovrätt har i ett beslut den 25 augusti 2010, mål nr ÖÄ 6272-10, prövat om förutsättningarna för att omhänderta en bärbar dator var uppfyllda. Vid verkställigheten gjordes bl.a. gällande att omhändertagandet inte var förenligt med ordalydelsen i det beslut från Attunda tingsrätt som låg till grund för verkställigheten och att det inte funnits sådant material på datorn.

I **Attunda tingsrätts beslut** den 14 april 2010, mål nr T 3070-10 har bl.a. följande angetts. För tiden till dess annat förordnas beslutar tingsrätten med stöd av 15 kap. 3 § RB att samtliga exemplar av sökandens företagshemligheter som svaranden innehar på datamedia i någon form inklusive datorer, laptops, handdatorer, externa hårddiskar och USB-minnen på vars hårddiskar och minnen hela eller delar av företagshemligheterna enligt punkten 1 (beslutet om vitesförbud finns lagrade jämte utskrifter och papperskopior av företagshemligheterna ska omhändertas av KFM.

Svea hovrätt, som inte gjorde någon annan bedömning när det gäller omhändertagandet av datorn än vad **Nacka tingsrätt** gjort i sitt beslut den 29 juni 2010, mål nr Ä1811-10, ansåg att Kronofogdemyndigheten haft fog för sin bedömning att det i datorn fanns material som utgjorde hela eller delar av företagshemligheterna. Vidare ansåg hovrätten att beslutet om säkerhetsåtgärder fick anses omfatta även omhändertagandet av datorn. Den person som disponerade datorn hade som svar på myndighetens frågor uppgett att delar av det material som säkerhetsåtgärderna avsåg fanns i en mapp på datorn och att han tagit emot ett E-postmeddelande avseende dessa handlingar. Vidare har Nacka tingsrätt angett att det är en utgångspunkt för domstolen att det är känt att **det kan vara arbets- och tidskrävande** att dels tillse att lagrad information kan avlägsnas på ett sådant sätt att den inte kan återskapas, dels att hitta information som har raderats. Med den utgångspunkten är det rimligt att se beslutet om säkerhetsåtgärder som sådant att det tillåter att själva datorn, där företagshemligheterna finns lagrade, kan omhändertas. Frågan om det med stöd av proportionalitetsprincipen framöver kan komma i fråga att begränsa verkställigheten genom att ställa krav på att separera själva informationen torde, om det blir aktuellt, i första hand prövas inom ramen för det pågående målet vid Attunda tingsrätt.

Därefter fann **Arbetsdomstolen** att sannolika skäl inte förelåg för att det överlämnade materialet, företagshemligheterna i svarandens besittning, har angripits. Beslutet om vitesförbud och säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB har därför upphävt, se Arbetsdomstolens beslut den 6 september 2010, mål nr B 49/10.

7.5.2 Invändningar om äganderätten

Verkställighet anses i regel endast kunna ske mot den som exekutionstiteln utpekar. Om det vid förrättningen påstås att en verkställighet gör intrång i t.ex. tredje mans anspråk på grund av äganderätt eller panträtt måste Kronofogdemyndigheten därför ta ställning till om detta utgör hinder mot att genomföra verkställighetsåtgärden.

I det mål som Svea hovrätt avgjorde den 25 augusti 2010, mål nr ÖÄ 6272-10, gjordes även gällande att omhändertagandet av datorn skulle hävas på grund av att den tillhörde ett annat bolag än det bolag som exekutionstiteln riktade sig mot. Hovrätten ansåg att de bevisregler som gäller enligt **4 kap. 18 § första stycket UB om presumtion för äganderätt** till egendom i gäldenärens besittning, om det inte framgår att egendomen tillhör annan, ska tillämpas också vid verkställighet av en sådan säkerhetsåtgärd som detta ärende rör. En tredje man måste för att freda egendom från verkställighet i gäldenärens besittning styrka sin rätt till egendomen. När det inte genom de yttre omständigheterna är uppenbart att den tillhör någon annan än gäldenären, har tredje man även att visa på vilken grund gäldenären har egendomen i sin besittning utan att äga den. Då klagandena inte ansågs ha visat att datorn vid förrättningsstillfället inte tillhörde det företag som beslutet om säkerhetsåtgärder avsåg har överklagandet avslagits.

I detta sammanhang ska det tilläggas att det anses föreligga presumtion för att alla handlingar som påträffas i den lokal där bevissäkring sker enligt skatteförfarandelagen tillhör det granskade företaget. Detta har ansetts gälla oberoende av om det är elektroniska handlingar eller handlingar i pappersform, se Kammarrätten i Stockholms dom den 26 september 2007, mål nr 3616-07 och den 11 januari 2011, mål 4168-11.

7.6 När tvisten mellan parterna har avgjorts slutligt

I domen om angreppet på företagshemligheter kan det ha beslutats om följande:

- att handlingar och föremål ska överlämnas till den som har utsatts för angreppet
- att företagshemligheterna ska överlämnas till sökanden mot lösen (ömsesidig förpliktelse) eller

- att handlingar och föremål ska förstöras, ändras eller utsättas för annan åtgärd.

Hur **den efterföljande verkställigheten** går till när målet har avgjorts slutligt beror på vilken typ av beslut som domstolen har fattat, jfr såvitt gäller intrångsföremål avsnitt 5.7.1 - 5.7.3.

7.6.1 Avslutande av målet hos Kronofogdemyndigheten

Om sökanden inte har väckt talan, eller om tvisten ska prövas i annan ordning och ett skiljeförfarande inte har inletts, inom en månad räknat från den dag då beslutet om säkerhetsåtgärder meddelades eller ett sådant beslut har upphävts ska Kronofogdemyndigheten lämna tillbaka handlingar och föremål till den hos vilken verkställighet skett. Detta gäller också om åtgärderna ska gå tillbaka på grund av att talan har ogillats. Vidare förekommer det att målet ska avslutas på grund av att **förlikning** träffats.

I de fall domstolen har meddelat ett **förordnade enligt 14 § första stycket LFH** ska målet avslutas när de handlingar och föremål som har angetts i beslutet har överlämnats till sökanden. Om det i stället har förordnats enligt **14 § andra stycket LFH** att handlingar och föremål ska förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med företagshemligheterna kan målet avslutas först när de åtgärder som domstolen har beslutat om har vidtagits. När målet avslutas ska det i akten finnas ett destruktionsintyg eller motsvarande intyg om Kronofogdemyndigheten inte själv har utfört de åtgärder som föreskrivits i domstolens avgörande.

En förutsättning för att målet ska kunna avslutas är också att **förrättningskostnaderna** har betalats. Om detta inte har skett måste Kronofogdemyndigheten ha uttömt att det inte finns några möjligheterna att få betalt av parterna för kostnaderna i målet.

7.7 Sekretess

Bestämmelsen om sekretess hos Kronofogdemyndigheten till skydd för enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden i 34 kap. 1 § OSL, som gäller vid verkställighet i allmänhet, har bedömts vara tillräcklig när det gäller företagshemligheter. Detta gäller även bestämmelsen i 36 kap. 2 § OSL om sekretess till skydd för **enskilda affärs- eller driftförhållanden**, se SOU 2008:63 s. 252 f. och 304.

Det bör tilläggas att Kammarrätten i Stockholm i en dom den 12 maj 2011, mål nr 1054-11 ansett att flera uppgifter i en skiljedom som innehåller uppgifter om enskilda ekonomiska förhållanden, såsom detaljerad information kring affärsförhållandet mellan parterna, inte kan röjas av Kronofogdemyndigheten utan att enskild eller någon närstående lider skada eller men. Bortsett från uppgifter om vilka parterna är, det belopp som ansökan om verkställighet avser och uppgifter som till sin karaktär är så allmänt hållna att sekretess inte kan anses föreligga, har det ansetts att **sekretess** enligt 34 kap. 1 § OSL föreligger för övriga uppgifter, vilket motsvarade **större delen av skiljedomen**.

Den tystnadsplikt som föreskrivs för anställda gäller enligt 2 kap. 1 § OSL också för **externa experter** som Kronofogdemyndigheten anlitar. Experterna ska därför skriva under en förbindelse om tystnadsplikt, se avsnitt 7.2.1.

7.8 Förarbeten, rättsfall och litteratur

Om Du vill läsa mera om säkerhetsåtgärder vid angrepp på företagshemligheter, se avsnitt 8.8.

8 KÄLLFÖRTECKNING

8.1 ALLMÄNT OM OLIKA FORMER AV BEVISSÄKRING M.M.

8.1.1 Förarbeten

Slutbetänkande av Förundersökningsutredningen (SOU 2011:45)
Förundersökning – objektivitet, beslag, dokumentation m.m.

Betänkande av Utredningen om effektivare konkurrenstillsyn (SOU 2013:16)
Effektivare konkurrenstillsyn s. 170 ff. (Andra myndigheters undersökningar hos företag)

8.1.2 Litteratur

Gösta Walin, Torkel Gregow, Peter Löfmarck, Göran Millqvist och Annina H. Persson, Utsökningsbalken – En kommentar på Internet, Norstedts juridik, fjärde

upplagan (KUB IV), 2008 - 2 kap. 15 och 17 §§, 3 kap. 2 § och 16 kap. 11-12 a §§ UB

Kronofogdemyndighetens handbok Utmätning, KFM 901, utgåva 6, 2011, s. 80 (Genomförandet av förrättningen), 400-402 (Verkställighetsformer vid verkställighet i annat fall) och 480 ff. (Förskott och Hur avgift tas ut?), www.kronofogden.se

Kronofogdemyndighetens ställningstagande (Nr 6/13/VER) Urvalet av S-gäldenärer, www.kronofogden.se

Kronofogdemyndighetens ställningstagande (Nr 5/13/VER) Försegling med stöd av 2 kap. 17 § tredje stycket UB av lokal under pågående förrättning, www.kronofogden.se

8.2 BEVISSÄKRING ENLIGT SKATTEFÖRFARANDELAGEN

8.2.1 Förarbeten

Betänkande av USS-utredningen (SOU 1974:49) Bevisräktningslag för skatte- och avgiftsprocessen och slutbetänkandet (SOU 1986:39) s. 223 f. (Bevisräkning) och 257-266 (JO:s uttalanden)

Rättssäkerhetskommitténs betänkande (SOU 1993:62) Rättssäkerhet vid beskattningen s. 137 ff. (Skatteutredningar) och 231 f. (Författningskommentar – Lagen om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet)

Delbetänkande av 1995 års skatteflyktskommitté (SOU 1996:79) Översyn av revisionsreglerna s. 71 f. (Underrättelsen om revision)

Ekosekretessutredningens betänkande (SOU 1999:53) Ekonomisk brottslighet och sekretess s. 376-377 (Sekretess för domstols beslut i fråga om åtgärder enligt tvångsåtgärdslagen)

Skatteförfarandeutredningens slutbetänkande (SOU 2009:58) Skatteförfarandet, Del 3 s. 1162-1186 (45 kap. Bevisräkning), 1217-1225 (47 kap. Handlingar och uppgifter som inte får granskas) och 1628-1637 (69 kap. Verkställighet av beslut om tvångsåtgärder)

Prop. 1961:62 Handräckningslagen

Prop. 1975/76:11 Med förslag till bevissäkringslag för skatte- och avgiftsprocessen m.m. s. 94-98 och 140-143 (Gränsdragningen mellan granskningsledarens och Kronofogdemyndighetens ansvar vid en förrättning)

Prop. 1987/88:65 om vissa ändringar i reglerna om taxeringsrevision, m.m. s. 66-75 och 78-79 (Bevissäkringslagen)

Prop. 1993/94:151 Rättssäkerhet vid beskattningen s. 93 ff. (Undantagande av handlingar m.m.), 99-111 (Tvångsåtgärder) och 152-164 (Författningskommentarer)

Prop. 1996/97:100, Ett nytt system för skattebetalningar m.m. Del I s. 472 f. (Tredjemansrevision), 477 f. (Revision av löpande period), 492-500 och 671 f. (Ändringar i tvångsåtgärdslagen)

Prop. 2010/11:165 Skatteförfarandelagen, Del 1-2 s. 285 f. (Ändrade eller nya begrepp, termer och uttryck) 300 f. (Proportionalitetsprincipen), 426-430 (Bevissäkring – försegling), 431 f. (Underrättelse om beslut), 591-594, 1074 f. och 1082 (Omprövning av granskningsledarens beslut), 704 och 707 (Definitionerna av granskningsledaren, handling och verksamhetslokal), 872 f. (Den reviderades skyldigheter), 885-901 (45 kap. Bevissäkring), 920-926 (Undantag från kontroll), 1127 f. (Interimistiska beslut av granskningsledaren kan inte överklagas), 1169-1176 (69 kap. Verkställighet av bevissäkring), s. 1190 f, 1196 f. och 1198 f. (Övergångsbestämmelserna – Punkten 1, 14 och 17) samt 1262 f. (Verkställighet hos Tullverket) och Del 3 s. 1807 ff. (Lagrådet – 45, 47 och 69 kap. SFL)

Prop. 2012/13:4 Genomförande av det nya EU-direktivet om administrativt samarbete i fråga om beskattning s. 33-36 (Artikel 6, Administrativa utredningar), 48 f. (Artikel 12, Samtidiga kontroller), 55 f. (Artikel 18, Skyldigheter) och 81 f. (Författningskommentar till 9-11 §§ förslaget till lag om administrativt samarbete inom EU i fråga om beskattning)

8.2.2 EU-rätt

Rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och om upphävande av direktiv 77/799/EEG, EUT 2011 L 64

8.2.3 Rättsfall

Högsta förvaltningsdomstolen

RÅ 1995 ref. 51	Tillräckliga skäl för att eftersöka och omhändertaga handlingar har ansetts föreligga också när det gäller den revisionsbyrå som den granskade anlitar . Då revisionsbyrån hade beviljats byråanstånd i fråga om det granskade handelsbolagets uppgiftsskyldighet har det ansetts att det finns särskild anledning att anta att handlingarna finns där. Vidare har det förutsatts att revisionsbyrån är skyldig att när som helst återlämna handlingar om bolaget begär detta. – RSV:s yrkande om sekretess för regeringsrättens dom i avvaktan på verkställigheten avslogs . I skälen för regeringsrättens avgörande anges även att underinstanserna tillställt bolaget sina domar.
RÅ 1996 ref. 97	Förutsättningarna för tvångsåtgärder i en bostad har, med hänvisning till att det vid tvångsåtgärdslagens tillkomst uttalats i förarbetena att tillstånd till eftersökning och omhändertagande i en företagsledares bostad bara bör lämnas om starka skäl föreligger och kravet på skydd för den enskildes hem i artikel 8 i Europakonventionen , inte ansetts vara uppfyllda. Ett beslut om medgivande till eftersökning och omhändertagande i bostaden borde, oaktat att bolagen och dess ställföreträdare har samma adress, ha getts först sedan det visat sig att eftersökning i övriga utrymmen blivit resultatlös eller länsrättens beslut ha villkorats när det gäller turordningen . Däremot har det ansetts att övervägande skäl talar för att artikel 6 i Europakonventionen inte är tillämplig i

	<p>dessa mål. Rätten att inte behöva lämna vissa uppgifter kan inte antas omfatta ett generellt skydd mot husrannsakan eller andra liknande åtgärder som genomförs som ett led i en skatteutredning.</p>
RÅ 2007:80	<p>Utredningen har inte ansetts visa att bolaget har ett beaktansvärt intresse av att i efterhand, sedan åtgärder enligt tvångsåtgärdslagen verkställts, få beslutet prövat i sak av kammarrätten.</p>

Kammarrätterna

<p>Kammarrätten i Göteborgs dom den 13 oktober 1999, mål nr 3931-1999</p>	<p>Ett interimistiskt beslut om eftersökande och omhändertagande av räkenskapshandlingar hos den revisionsbyrå som bolaget anlitat har fattats av och verkställts av granskningsledaren utan att underrättelse om beslutet först lämnats till den granskade. Skattemyndighetens motivering att företrädare för det granskade bolaget inte har något telefonabonnemang hos Telia har inte ansetts utgöra synnerliga skäl för att verkställigheten ska få påbörjas utan att man på något sätt först försökt nå behörig företrädare för bolaget. Då skattemyndigheten inte gjort vad som krävs i fråga om skyldigheten att lämna beslutsunderrättelse har beslutet om tvångsåtgärder upphävts. – Granskningsledaren har däremot ansetts ha haft fog för att besluta om eftersökning och omhändertagande av bolagets handlingar i revisorns verksamhetslokaler. Med hänsyn härtill har det förordnats att handlingarna inte ska lämnas tillbaka innan beslutet har vunnit laga kraft.</p>
<p>Kammarrätten i Stockholms dom den</p>	<p>Presumtion föreligger för att alla</p>

26 september 2007, mål nr 3616-07	handlingar, elektroniska eller i pappersform, som finns i en lokal med anknytning till verksamheten tillhör densamma och omfattas av revisionen. De får därför i och för sig granskas av Skatteverket. Då det med delvis bifall till överklagandet har ansetts att en fil ska undantas från kontrollen på vilken det finns uppgifter som skyddas av advokats tystnadsplikt fick den filen inte omhändertas av Skatteverket. – I domen anges att kammarrätten ombesörjer att Skatteverket får del av de filer på CD-skivorna som inte ska undantas och som omfattas av kammarrättens prövning samt tillhörande utskrifter. Kammarrätten ombesörjer vidare att bolaget får tillbaka de utskrifter som avser den fil som ska undantas och filerna som inte omfattas av kammarrättens prövning. ²⁴
Kammarrätten i Stockholms dom den 30 december 2008, mål nr 9615-08	Tillstånd har beviljats att eftersöka och omhänderta handlingar som omfattas av revision avseende en enskild firma i städbranschen i den granskades bostad. Däremot har Skatteverkets yrkande om rätt att eftersöka handlingar i en verksamhetslokal om en sådan skulle finnas avslagits, då det måste preciseras vilka lokaler som ska få genomsökas.
Kammarrätten i Stockholms dom den 14 september 2010, mål 6647-09	Den granskades yrkanden som bl.a. avsåg att en sönderriven handling skulle återlämnas, spegling av USB-minne och dator samt föreläggande för Skatteverket att lämna tillbaka eller radera eventuella kopior av dessa handlingar har avslagits. I domen anges bl.a. att det inte ankommer på domstolen att genomföra eller föranstalta om återskapande av potentiella handlingar och att det inte

²⁴ Skatteverket hade inte överklagat länsrättens beslut om att undanta vissa filer.

	<p>i detta skede är domstolens uppgift att avgöra vilka handlingar på IT-medier som eventuellt ska undantas. Skatteverket som får ta del av den stationära hårddisken, det speglade USB-minnet och den speglade hårddisken får därefter, i möjligaste mån med bolagets medverkan, ta fram de handlingar verket anser omfattas av granskningen. Bolaget ska därefter beredas möjlighet att göra en ny framställning om undantagande. Vidare har det ansetts att raderade filer i den mån Skatteverket har resurser att återställa sådana filer omfattas av verkets rätt att omhänderta handlingar.</p>
<p>Kammarrätten i Stockholms dom den 11 januari 2011, mål 4168-11</p>	<p>Det har ansetts att det inte finns någon skyldighet att göra en prövning av om de handlingar som finns på två omhändertagna hårddiskar innehåller material av betydelse för de taxeringsår som kan vara föremål för eftertaxering. Yrkandet om återförvisning till förvaltningsrätten för ny prövning har därför avslagits. Vidare har yrkandet om undantag av handlingar lagrade på ett USB-minne på grund av att de rör ett utländskt bolags verksamhet avslagits, då presumption råder för att alla handlingar, elektroniska eller i pappersform, som finns i en lokal med anknytning till verksamheten också tillhör den. Kammarrätten fann i denna del inte anledning att göra någon annan bedömning än förvaltningsrätten. - (Förvaltningsrätten fann bl.a. att det inte är domstolens uppgift att gå i genom samtliga handlingar för att avgöra vilka som eventuellt ska undantas. Skatteverket fick därför rätt att omedelbart ta del av USB-minnet. Av domen framgår också att Skatteverket, i möjligaste mån med</p>

	bolagets medverkan, får ta fram de handlingar som omfattas av granskningen och att bolaget därefter ska beredas möjlighet att göra en ny framställning om undantagande.)
Kammarrätten i Stockholms dom den 21 februari 2012, mål nr 7199-11	Förutsättningarna för rätt att undanta handlingar som omhändertagits vid en revision hos ett bolag som ägs eller på annat sätt kontrolleras av en person som är anställd som biträdande jurist på en advokatbyrå, har inte ansetts vara uppfyllda.

8.2.4 JO-beslut

JO 1982/83 s. 300, Taxeringskontroll, taxerings- och skatterevision, bevissäkring m.m. – En översikt av JO-utlanden på området, avsnitt 7 s. 309-320 (Bevissäkringslagen)

Beslut den 21 januari 2008, dnr 5072-2006, Kronofogdemyndighetens skyldighet att underrätta den enskilde om rätten att tillkalla ombud vid förrättning enligt tvångsätgärdslagen

8.2.5 Litteratur

Karin Almgren och Börje Leidhammar, Skatteförfarandelagen m.m. – En kommentar på internet, Norstedts juridik, version 1, den 1 september 2014, 45 kap. (Bevissäkring), 47 kap. (Uppgifter och handlingar som ska undantas från kontroll) och 69 kap. (Verkställighet av beslut om bevissäkring) SFL

Skatteverkets rättsliga vägledning, se www.skatteverket.se

Skatteverkets handledning för skatterevision, Reglerna kring revisionsverksamheten, SKV 621, utgåva 2, 2004, s. 119-132 (Undantagande av handlingar och uppgifter) och 147-208 (Särskilda tvångsätgärder i beskattningsförfarandet), se www.skatteverket.se

Skatteverkets handledning för skatterevision, Samarbete med åklagare och brottsutredare, SKV 623, utgåva 4 (dokument ID SMAN-7EPFLJ), maj 2008, s. 86 f.

Tobias Edvardsson och David Frydinger, Molntjänster – Juridik, affär och säkerhet, 2013 s. 153 (Bokföringslagen)

8.3 OANNONSERADE KONTROLLBESÖK I VISSA BRANSCHER

8.3.1 Förarbeten

Branschsaneringsutredningens betänkande (SOU 1997:111) Branschsanering och andra metoder mot ekobrott

Ds 2005:28 ”Skattefusk, effektivitet och rättvisa - utökad skattekontroll i vissa branscher och diskussioner kring schabloniserade inslag i beskattningen”

Betänkande av 2004 års Skattekontrollutredning (SOU 2005:35) Krav på kassaregister – Effektivare utredning av ekobrott, Del B s. 69 ff. (Kontroll av omsättning i kontantbranscherna)

Ds 2009:43 Närvaroliggare och kontrollbesök – En utvärdering och förslag till utvidgning

Slutbetänkande av Skatteförfarandeutredningen (SOU 2009:58) Skatteförfarandet Del 3 s. 1143-1150 (Tillsyn över kassaregister och kontrollbesök)

Ds 2014:7 Minskat svartarbete i byggbranschen

Prop. 1997/98:100 Förbättrade möjligheter till punktskattekontroll m.m. s. 171 f. (Skattemyndighetens kontroll avseende torgkontrollagen) och 212 f. (Revision och kontrollbesök)

Prop. 2005/06:169 Effektivare skattekontroll m.m. s. 46-48 (Oannonserade kontrollbesök och begränsad revision) och 125 f. (Författningskommentarer till lagen om särskild skattekontroll i vissa branscher)

Prop. 2006/07:105 Konkurrens på lika villkor i kontantbranschen s. 52 ff. (Tillsyn av kassaregistrerna), 60 f. (Särskilda kontrollåtgärder) och 89-100 (Författningskommentaren till kassaregisterlagen)

Prop. 2010/11:165, Del 1 s. 286 (Dokumentationsskyldighet/Revision), 414-415 (Tillsyn över kassaregister och kontrollbesök), 595 (Särskild skattekontroll och kassaregister) och Del 2 s. 858-866 och 874-878 (Författningskommentaren till 39

och 42 kap. SFL), 887 (Bevissäkring och branschkontroll), 893 f. (Bevissäkring om ett föreläggande enligt 45 kap. 8 § SFL att lämna ut en handling inte följs) och 956 ff. (Kontrollavgift)

Prop. 2012/13:1 Utgiftsområde 3, s. 12-13 (Kontrollen av kassaregister och personalliggare under 2012)

Prop. 2012/13:34 Personalliggare för tvätteribranschen s. 19 ff.

Prop. 2012/13:129 Förbättrad konkurrens på lika villkor i kontantbranschen s. 13 f. (Det generella undantaget från skyldigheten att använda kassaregister för torg- och marknadshandel tas bort)

Prop. 2013/14:22 Undantag från kassaregisterkrav vid obetydlig omfattning

Prop. 2013/14:223 Redovisningscentraler för taxi

Prop. 2014/15:6 Minskat svartarbete i byggbranschen s. 37-59 (Personalliggare och oannonserade kontrollbesök i byggbranschen), 59-61 (Krav på ID-kort), 63-64 (Kontrollbesök), 71 (Begränsad revision) och 89-96 (Författningskommentar)

8.3.2 Föreskrifter m.m.

Skatteverkets föreskrifter (SKVFS 2006:22) om personalliggare²⁵

Skatteverkets föreskrifter (SKVFS 2014:9) om krav på kassaregister

Skatteverkets allmänna råd om obetydlig omfattning avseende skyldigheter som gäller kassaregister (SKV A 2013:23)

8.3.3 Litteratur

Karin Almgren och Börje Leidhammar, Skatteförfarandelagen m.m. – En kommentar på internet, Norstedts juridik, version 1, den 1 september 2014, 39 kap. (Dokumentationsskyldighet), 42 kap. (Tillsyn över kassaregister och kontrollbesök) och 50 kap. SFL (Kontrollavgift)

²⁵ De nya föreskrifterna med anledning av att byggbranschen från den 1 januari 2016 omfattas av skyldigheten att föra personalliggare kommer att omfatta samtliga branscher.

Brottsförebyggande rådets rapport (Brå 2015:8) Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet – En rapport om välfärdsbrott med felaktiga intyg s. 46 f. (Beslut om lönegaranti) och 64 f. (Konkursförvaltaren – en ovillig intygsgivare)

Kommunala Alkoholhandläggares Förening, Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten, Vägledning – ekonomisk granskning enligt 8 kap. 12 § AL, 2012, s. 50-55 (Kassaregister och personalliggare)

Slutrapport den 30 november 2011 från SAMEB-projektet i Stockholms län, Missbruk av statlig lönegaranti, som tagits fram av Länsstyrelsen, Skatteverket, Försäkringskassan, Ekobrottsmyndigheten och Kronofogdemyndigheten representerad av Tillsynsmyndigheten i konkurser s. 13 (Önskemål om lagstiftning om oanmälda besök på byggarbetsplatser)

Skatteverkets promemoria den 16 februari 2015, dnr 131 770434-13/113, Förstärkt konkurrens på lika villkor i kontantbranschen s.18 ff. (Skyldighet för utländsk näringsidkare utan fast driftställe i Sverige att använda kassaregister)

Information från Skatteverket den 3 juli 2015, Skyldigheter för byggherren och den som bedriver byggverksamhet, se

<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/arbetsgivare/personalliggare/personalliggarebyggbranschen/skyldigheterforbyggherrendensombygger.4.5a85666214dbad743ff86a4.html>

8.4 ALLMÄNT OM IMMATERIALRÄTT M.M.

8.4.1 Förarbeten

Ds 2007:19 Civilrättsliga sanktioner på immaterialrättens område – genomförande av direktiv 2004/48/EG s. 133 ff. och 158 f. (Edition), 141-156. (Intrångsundersökning) och 165 f. (Rätt till information i samband med tullingripanden)

Upphovsrättsutredningens betänkande (SOU 2010:24) Avtalad upphovsrätt och slutbetänkandet (SOU 2011:32) En ny upphovsrättslag

Betänkande av Utredningen om utvärdering av vissa lagändringar som gäller skyddet av immateriella rättigheter på Internet (SOU 2012:51) Utvärdering av IPRED-lagstiftningen

Straffrättsanvändningsutredningens betänkande (SOU 2013:38) Vad bör straffas?
 Del 1 s. 140 f. (Marknad och konkurrens), 289 f. (Immateriella rättigheter) och
 Del 2 s. 521 f. (Styrning med repressiv tvångsmakt är inte nödvändig)

Ds 2014:2 Patent- och marknadsdomstol²⁶

Prop. 2004/05:110 Upphovsrätten i informationssamhället - genomförande av
 direktiv 2001/29/EG, m.m.

Prop. 2004/05:135 Utökade möjligheter att förverka utbyte av och hjälpmedel vid
 brott m.m. s. 111-122 (Förverkande inom immaterialrätten)

Prop. 2005/06:89 Tullverkets ingripanden mot varor som misstänks göra intrång i
 vissa immaterialrättsliga rättigheter s. 13 f. (Nyheter jämfört med den gamla EG-
 förordningen), 18 (Kontrollbefogenheter) och 28 f. (Författningskommentaren till
 förslaget om ändring i tullagen och sekretesslagen)

Prop. 2008/09:67 Civilrättsliga sanktioner på immaterialrättens område –
 genomförande av direktiv 2004/48/EG s. 109-121 och 275 f. (Ändringar i reglerna
 om intrångsundersökningar) och 127 ff. (Införandet av nya bestämmelser om rätt
 till information)

Prop. 2013/14:89 Ett enhetligt patensskydd i EU s. 62 (Författningskommentaren
 till 59 b § patentlagen)²⁷

Prop. 2012/13:141 Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt

Prop. 2013/14:164 Nya bestämmelser om Tullverkets säkerställande av skyddet
 för immateriella rättigheter s. 15 f. (Nyheter i den nya förordningen), 19 ff.
 (Ansökningar), 42 ff. (Förfaranden vid förstöring av varor) och 56-58
 (Författningskommentar)

8.4.2 EU-rätt och internationella överenskommelser

Agreement on tradelated aspects of intellectual property rights/Avtalet om
 handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIP:s-avtalet)

²⁶ Enligt uppgift är avsikten att den nya domstolsordningen ska träda i kraft den 1 september 2016.

²⁷ Avsikten är att lagändringarna ska träda i kraft samtidigt som det enhetliga patensskyddet blir tillämpligt i Sverige. Det beräknas ske under 2015.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (Det civilrättsliga sanktionsdirektivet/IPRED-direktivet), EUT 2004 L 157

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 608/2013 av den 12 juni 2013 om tullens säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter och upphävande av rådets förordning (EG) nr 1383/2003, EUT 2013 L 181

8.4.3 Föreskrifter

Tullverkets föreskrifter och allmänna råd (TFS 2000:20) om tullförfaranden m.m. (22 kap. Tullkontroll beträffande intrång i vissa immateriella rättigheter)

8.4.4 Rättsfall

Högsta domstolen

NJA 2012 s. 289	Fråga om omfattningen av domstolens prövning enligt 26 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande av en ansökan om editionsföreläggande inom ramen för ett sådant förfarande. I målet har också en invändning om att efterfrågade handlingar innehåller yrkeshemligheter prövats.
NJA 2012 s. 975	En internetleverantör har genom ett informationsföreläggande förelagts att lämna ut namn och adress till den som använt en viss IP-adress vid misstänkta upphovsrättsintrång till fem bokförlag.
NJA 2014 s. 559	En person som i egenskap av företrädare för ett bolag dömdes för brott mot varumärkeslagen genom intrång i ett registrerat gemenskapsvarumärke har meddelats näringsförbud .

8.5 INTRÅNGSUNDERSÖKNINGAR**8.5.1 Förarbeten**

Ds 1998:24 Ny skyddsåtgärd vid immaterialrättsintrång

Slutbetänkande av Patentlagsutredningen SOU 2015:41) Ny patentlag

Prop. 1998/99:11 Ny skyddsåtgärd vid immaterialrättsintrång

Prop. 2003/04:177 Ändringar i mönsterskyddslagen på grund av förordningen om gemenskapsformgivning s. 27-28 (Författningskommentaren 51-52 §§ mönsterskyddslagen)

Prop. 2004/05:131 En modernare rättegång – reformering av processen i allmän domstol s. 171 ff. (Hovrättens roll och reformbehovet), 180 ff. (Vilka avgöranden skall omfattas av systemet med prövningstillstånd) och 258 (Författningskommentaren till 49 kap. 12 § RB)

Prop. 2007/08:72 Utvidgat system med prövningstillstånd i Arbetsdomstolen, m.m.

Prop. 2009/10:225 Ny varumärkeslag och ändringar i firmalagen s. 80 f. (En helt ny varumärkeslag införs), 271 f. (Övriga bestämmelser på sanktionsområdet förändras inte), 382 ff. och 508 f. (En ny sekretessbestämmelse införs i 31 kap. 22 a § OSL för mål och ärenden om varu- eller näringskännetecken), 473-481 (Författningskommentaren till 8- 9 kap. varumärkeslagen) och 483 f. (Gemenskapsvarumärken)

Prop. 2013/14:89 Ett enhetligt patentskydd i EU s. 43 ff. (Den enhetliga patentdomstolens exklusiva behörighet) och 47-50 (Verkställighet som ett motsvarande svenskt avgörande)

8.5.2 Rättsfall*Hovrätterna*

Hovrätten för västra Sveriges beslut den 2 juni 2006, mål Ö 2726-06	Då Kronofogdemyndighetens protokoll färdigställts innan hovrätten beslutade om inhibition har det ansetts att detta beslut inte hindrar att Kronofogdemyndigheten överlämnar bevisningen till sökanden, sedan
---	---

	sökanden på nytt ansökt om ”inhibition” dvs. ett förbud mot att lämna ut bevisningen.
RH 2009:6	Undersökningen har delvis gått tillbaka, då kraven på konkretisering av vad som får eftersökas har ansetts innebära att intrångsundersökningen endast får omfatta vissa handlingar och filer.
Göta hovrätts beslut den 13 juli 2011, mål nr Ö 1882-11	Då det inte är möjligt att ompröva ett beslut om intrångsundersökning utan att sökanden dessförinnan fått tillfälle att yttra sig har omprövningsbeslutet undanröjts och målet återförvisats till tingsrätten för fortsatt prövning, vilket medför att tingsrättens första beslut alltjämt gäller.

8.5.3 JO-beslut

JO:s beslut den 30 juni 2009, dnr 1186-2008 (Hovrättens handläggning) och 1190-2008 (Kronofogdemyndighetens handläggning), Kritik mot en kronofogde för att han varit otydlig när ett besked lämnades till domstolen om när protokollet från en intrångsundersökning beräknades bli klart och betydelsen av ett sådant besked för handläggningen av ett yrkande om inhibition.

8.5.4 JK-beslut

JK:s beslut den 10 december 2013, dnr 7757-12-40, Utredningen visar inte att Kronofogdemyndigheten vid verkställigheten har gått utanför de ramar som tingsrätten har bestämt i beslutet om intrångsundersökning. Bolagens huvudsakliga anmärkningar mot verkställigheten gäller sådana omständigheter som det ankommer på domstol att pröva. Proportionalitetsbedömningen när det gäller frågan om undantag från undersökningen ska göras för företagshemligheter och annan känslig information åligger domstolen, inte Kronofogdemyndigheten.

8.5.5 Litteratur

Henrik Bengtsson och Ralf Lyxell, Åtgärder vid immaterialrättsintrång, 2006, upplaga 1:1, s. 110-156 (Intrångsundersökning m.m.)

Richard Wessman, Varumärkeslagen - En kommentar, upplaga 1:1, 2014, s. 187-195 (Intrångsundersökning)

8.6 SÄKERHETSÅTGÄRDER SOM GÄLLER INTRÅNGSFÖREMÅL

8.6.1 Förarbeten

Prop. 1980/81:84 Följdlagstiftning till utsökningsbalken s. 75 f. och 229 f. (Ändring av bestämmelsen i 15 kap. 3 § RB)

Prop. 1993/94:122 Skärpta åtgärder mot immaterialrättsliga intrång s. 44 f. (Vitesförbud), 49 f. (Skadestånd) och 61 f. (Effektivare åtgärder med olagliga varor på varumärkes-, växtförädlar- och firmarättens områden)

Prop. 2004/05:135 Utökade möjligheter att förverka utbyte av och hjälpmedel vid brott m.m. s. 111, 122 och 159 (Ändring av bestämmelsen om beslag i 27 kap. 2 § RB)

Prop. 2008/09:67 Civilrättsliga sanktioner på immaterialrättens område – genomförande av direktiv 2004/48/EG. 177 ff. (Omhändertagande enligt 15 kap. 3 § RB)

8.6.2 Litteratur

Henrik Bengtsson och Ralf Lyxell, Åtgärder vid immaterialrättsintrång, 2006, upplaga 1:1, s. 161 f. (Destruering, ändring och utlämnande mot lösen) och 206 ff. (Förlikningsavtal)

Peter Fitger m.fl, Rättegångsbalken, En kommentar på Internet, Norstedts juridik, 15 kap. RB

Torkel Gregow, Utsökningsrätt, fjärde upplagan, 2012, s. 33 f. (Verkställighetsformer) och 393 f. (Andra säkerhetsåtgärder)

Peter Westberg, Det provisoriska rättsskyddet i tvistemål, Bok 1-4, 2004, Bok 1 s. 94 ff. (Trygga tvistemålsdomens verkställighet) och Bok 2 s. 46 ff. (Kvarstad och förvarstagande av egendom till tryggande av annat anspråk)

8.6.3 Rättsfall*Högsta domstolen*

<p>NJA 2003 s. 613²⁸</p>	<p>Åtgärder enligt 15 kap. 3 § har ansetts kunna beslutas för att säkerställa sökandens rätt avseende utgivande av viss egendom (en lastbil). Målet har därför återförvisats till tingsrätten för prövning av om övriga förutsättningar för säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB är uppfyllda.</p>
-------------------------------------	---

8.7 PLATSUNDERSÖKNINGAR ENLIGT KONKURRENSLAGSTIFTNINGEN

8.7.1 Förarbeten

Betänkanden från Utredningen om en modernisering av konkurrensreglerna:

(SOU 2003:73) Reformerad konkurrensövervakning – Konsekvenser i Sverige av EG:s nya tillämpningsförordning

(SOU 2004:10) Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen och

(SOU 2004:131) Konkurrensbrott – En lagstiftningsmodell

Betänkande av Utredningen om en översyn av konkurrenslagen (SOU 2006:99)
 En ny konkurrenslag

Betänkande av Utredningen om en effektivare konkurrenstillsyn (SOU 2013:16)
 Effektivare konkurrenstillsyn s. 151 ff. (Säkring av bevis och krav på företag vid platsundersökningar), 162 f. (Genomförande av platsundersökningen), 205 ff. (Hindrande av genomförande av platsundersökning) och 225 f. (Företagens skyldigheter i samband med platsundersökningar)

Prop. 1981/82:165 med förslag till konkurrenslag

Prop. 1992/93:56 Ny konkurrenslagstiftning s. 51-53 (Handräckning hos Kronofogdemyndigheten) och 107 (Innebörden av begreppet handling)

²⁸ Målet gäller vad som i allmänhet menas med ”åtgärd för att säkerställa sökandens rätt” i 15 kap. 3 § RB.

Prop. 1993/94:211 Handräckning vid EFTA:s övervakningsmyndighets undersökningar hos företag i Sverige s. 9 f.

Prop. 1994/95:48 Tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler, m.m. s. 15 f.

Prop. 1997/98:130 ändringar i konkurrenslagen (1993:20) m.m. s. 36 f. och 64 f. (Konkurrensverkets undersökning - Ändrade regler om interimistiska beslut enligt konkurrenslagen) och 57 f. (Sekretess)

Prop. 1999/2000:140 Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald s. 191 f. (Undersökningar m.m.)

Prop. 2001/02:69 Förstärkt sekretess i konkurrensärenden (Införandet av en ny bestämmelse den 1 april 2002 om ökat sekretesskydd för uppgifter i Konkurrensverkets utredningar)

Prop. 2001/02:167 Ändringar i konkurrenslagen för effektivare kartellbekämpning, m.m. s. 61 ff. och 108 f. (Sekretesskydd för Konkurrensverkets utredande verksamhet), 80 f. (Inhämtande av uppgifter m.m. åt utländska konkurrensmyndigheter), 105 f. (Internationellt samarbete) och 83 f. (Sekretess vid begäran från en utländsk konkurrensmyndighet om rättslig hjälp)

Prop. 2003/04:80 Moderniserad konkurrensövervakning s. 103-121 (Undersökningar) och 147 f. (Förhandsgodkännande enligt artikel 21.3 i förordningen nr 1/2003)

Prop. 2004/05:117 Skadestånd enligt konkurrenslagen, m.m.

Prop. 2005/06:200 En kronofogdemyndighet i tiden s. 145 f, 156 (Forumregler när KFM:s beslut överklagas) och 165-166 (Konkurrens- och statsstödsreglerna)

Prop. 2007/08:135 Ny konkurrenslag m.m. s. 276-279 (Specialmotiveringen till bestämmelserna om handräckning hos KFM) och 208 f. (1994 års lag ändras)

Prop. 2009/10:196 Vissa konkurrensfrågor s. 30 ff. och 44 f. (Lagändringar till följd av Lissabonfördraget)

Prop. 2013/14:135 Förbättrad konkurrenstillsyn s. 20 f. (Granskning av digitalt lagrad information) och 23 f. (Samarbetskrav vid platsundersökningar)

Prop. 2014/15:96, Säkring av bevis vid Konkurrensverkets platsundersökningar s. 12-15 (En samtyckesregel införs) och 16 f. (Författningskommentar)

8.7.2 EU-rätt

Lissabonfördraget av den 13 december 2007 om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EUF-fördraget), EUT 2007 C 306, artikel 101 och 102

Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget, EUT 2003 L1

Rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer (koncentrationsförordningen), EUT 2004 L 24

8.7.3 Rättsfall

Marknadsdomstolen

Beslut den 2 december 2010, dnr A 5/10	Då överklagandet från det undersökta företaget snarast rör en verkställighetsfråga har prövningstillstånd inte meddelats.
--	---

Stockholms tingsrätt

Beslut den 19 januari 2011, mål nr Ä 526-11	Med hänvisning till Marknadsdomstolens beslut den 2 december 2010, dnr A 5/10, har yrkandet såvitt avser frågan om på vilket sätt en platsundersökning ska verkställas avvisats. Konkurrensverket hade bl.a. yrkat att spegling och kopiering av digitalt lagrat material samt indexering och sökning i detta material skulle få genomföras i verkets lokaler.
---	--

8.7.4 Litteratur

Kommissionens tillkännagivande om bästa praxis för förfaranden som rör artiklarna 102 och 102 i EUF-fördraget, EUT 2011/C 308/06

Europarättslig tidskrift Nr 3/2011 s. 633 f, Johan Karlsson, Rättsosäkerhet vid gryningsräder

JT Nr 2 för 2011/12 s. 452, Jakob Lundström, Erik Brändt och Tora Larusdottir, Konkurrensverkets gryningsräder – spegling av digitalt material m.m.

Eva Lenberg, Ulrika Geijer och Anna Tansjö, Offentlighets- och sekretesslagen - En kommentar på Internet, Norstedts juridik

Leif Gustafsson och Jacob Westin, Svensk konkurrensrätt, tredje upplagan, 2010 s. 255-267 (Inhämtande av utredningsmaterial och Genomförda gryningsräder)

Johan Carlsson och Marie Östman, Konkurrensrätt – En handbok, femte upplagan, 2014 s. 1115-1136 (Platsundersökning hos företag och andra)

8.8 SÄKERHETSÅTGÄRDER VID ANGREPP PÅ FÖRETAGSHEMLIGHETER

8.8.1 Förarbeten

Betänkande från Utredningen om skyddet för företagshemligheter (SOU 2008:63) Förstärkt skydd för företagshemligheter s. 191 ff. (Arbetstagares missbruk av företagshemligheter), 252 f. (Särskilt om sekretessfrågor), 255 ff. (Finns det behov av en särskild bevissäkringsåtgärd vid angrepp på företagshemligheter?) och 291-309 (Myndigheters befattning med företagshemligheter m.m.)

Utredningen om stärkt skydd för arbetstagare (SOU 2014:31) Visselblåsare – Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden Prop. 1987/88:155 om skydd för företagshemligheter s. 29 (Säkerhetsåtgärder) och 52 f. (Inlösen m.m.)

8.8.2 EU-rätt

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om att skydda know-how och företagsinformation (företagshemligheter) som inte har röjts från att olagligen anskaffas, utnyttjas och röjas KOM(2013) 813

Regeringskansliets faktapromemoria 2013/14:FPM42 Direktiv om företagshemligheter

8.8.3 Rättsfall

Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolens beslut den 6 september 2010, mål nr B 49/10	Ett interimistiskt vitesförbud enligt 13 § FHL och ett beslut om säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB har upphävts, då sannolika skäl inte har ansetts föreligga för att företagshemligheterna i svarandens besittning har angripits.
--	--

Hovrätten

Svea hovrätts beslut den 28 oktober 1997, Ö 4426/97	Sedan svarandena överklagat tingsrättens interimistiska beslut om vite och säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 § RB, varigenom domstolen förordnat att svarandenas datorer på vars hårddiskar sökandens kundregister är lagrat samt varje annat exemplar av kundregistret eller del därav ska tas om hand av Kronofogdemyndigheten har överklagandet lämnats utan bifall.
Svea hovrätts beslut den 25 augusti 2010, mål nr ÖÄ 6272-10 ²⁹	Skäl att omhänderta en bärbar dator där de företagshemligheter som domstolens beslut avsåg fanns lagrade och som har omhändertagits på motpartens kontor när säkerhetsåtgärder enligt 15 kap. 3 §

²⁹ Arbetsdomstolen har den 6 september 2010 upphävt det beslut om säkerhetsåtgärder som låg till grund för verkställigheten i detta mål.

	<p>RB verkställdes har ansetts föreligga. Vid prövningen av om tredje man, som påstod sig vara ägare till datorn, har de bevisregler som gäller enligt utsökningsbalken om presumtion för äganderätt till egendom som påträffas i gäldenärens besittning (4 kap. 18 § första stycket UB) tillämpats.</p>
--	--

Kammarrätten

<p>Kammarrätten i Stockholms dom den 12 maj 2011, mål nr 1054-11</p>	<p>Sedan Kronofogdemyndigheten lämnat ut en kopia av en ansökan om verkställighet av en skiljedom, där det bl.a. framgår vem som är sökande respektive gäldenär och vilket belopp som ansökan avser, har det ansetts att även skiljedomens innehåller uppgifter som till sin karaktär är så allmänt hållna att sekretess inte kan anses föreligga. Överklagandet har endast delvis bifallits, då skiljedomens i övrigt innehåller uppgift om enskilda ekonomiska förhållanden såsom detaljerad information kring affärsförhållandet mellan parterna.</p>
--	---

8.8.4 Litteratur

Reinhold Fahlbeck, Lagen om skydd för företagshemligheter – En kommentar och rättsöversikter, tredje upplagan, 2013 s. 256-258 (Sekretess under och efter rättegång), 262-268 (Intrångsundersökningar) och 524-536 (Kommentaren till 13 och 14 §§ LFH)

9 FÖRKORTNINGAR

9.1 Författningar som ersatts av skatteförfarandelagen

BtsL	Lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter
BtsF	Förordningen (1978:881) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter
Branschkontrollagen	Lagen (2006:575) om särskild skattekontroll av vissa branscher
Lagen om deklarationsombud	Lagen (2005:1117) om deklarationsombud
Ersättningslagen	Lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m.
Kassaregisterlagen	Lagen (2007:592) om kassaregister m.m.
Lagen om självdeklarationer och kontrolluppgifter	Lagen (2001:1227) om självdeklarationer och kontrolluppgifter
Skattebetalningslagen	Skattebetalningslagen (1997:483)
Taxeringslagen	Taxeringslagen (1990:324)
Torgkontrollagen	Lagen (1998:514) om särskild skattekontroll av torg- och marknadshandel m.m.
TVL/Tvångsätgårdslagen	Lagen (1994:466) om särskilda tvångsätgärder i beskattningsförfarandet

9.2 Immaterialrättslig lagstiftning

IPRED-lagstiftningen	Bestämmelserna om informationsföreläggande i respektive immaterialrättsliga författningar
Firmalagen	Firmalagen (1974:156)
Lagen om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter	Lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter
Mönsterskyddslagen	Mönsterskyddslagen (1970:485)
Patentlagen	Patentlagen (1967:837)
Upphovsrättslagen	Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk
Varumärkeslagen	Varumärkeslagen (2010:1877)
Växtförädlarrättslagen	Växtförädlarrättslagen (1997:306)

9.3 Övriga förkortningar

Avgiftsförordningen	Förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogdemyndigheten
BrB	Brottsbalken
Delgivningslagen	Delgivningslagen (2010:1932)
EES-lagen	Lagen (1992:1317) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES), som ersattes av lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler. 1994 års lag har därefter i sin tur ersatts av lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler den 1 juli 2013.
EUF-fördraget (Lissabonfördraget)	Fördraget om europeiska unionens funktionssätt
Europakonventionen	Konventionen gäller som lag i Sverige enligt lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen ang. skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
JT	Juridisk Tidskrift
Förordningen nr 1/2003	Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget
Koncentrationsförordningen	Rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer
LFH	Lagen (1990:409) om företagshemligheter
Förvaltningsprocesslagen	Förvaltningsprocesslagen (1971:291)
Konkurrenslagen	Konkurrenslagen (2008:579)
Konkurrensförordningen	Konkurrensförordningen (2008:604)
KonkL	Konkurslagen (1987:672)
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
Punktskattekontrollagen	Lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter
RB	Rättegångsbalken

Verksamhetsomr. 2 ledning/kansli
Ann-Marie Ahlqvist
010-574 86 76

S-handboken, Del 2

Datum
2015-07-09

Dnr
808 34351-10/111

SFL	Skatteförfarandelagen (2011:1244)
SFF	Skatteförfarandeförordningen (2011:1261)
S-team	Specialverkställighetsteam
Tullagen	Tullagen (2000:1281)
Tullförordningen	Tullförordningen (2000:1306)
UB	Utsökningsbalken (1981:774)
UF	Utsökningsförordningen (1981:981)
USS-utredningen	Utredningen om säkerhetsåtgärder m.m. i skatteprocessen
Ärendelagen	Lagen (1996:242) om domstolsärenden